

**Πρόγραμμα Ελλάδας-ΟΟΣΑ: Τεχνική Υποστήριξη για
την Καταπολέμηση της Διαφθοράς**

Έξιολόγηση του Νομικού και Κανονιστικού Πλαισίου για την Ανάκτηση Περιουσιακών Στοιχείων στην Ελλάδα

**Πρόγραμμα ΟΟΣΑ-Ελλάδας: Τεχνική Υποστήριξη για την
Καταπολέμηση της Διαφθοράς στην Ελλάδα**

**Έξιολόγηση του Νομικού και
Κανονιστικού Πλαισίου για την
Ανάκτηση Περιουσιακών Στοιχείων
στην Ελλάδα**

Το παρόν έγγραφο δημοσιεύεται με ευθύνη του Γενικού Γραμματέα του ΟΟΣΑ. Οι απόψεις που εκφράζονται και τα επιχειρήματα που αναπτύσσονται εδώ δεν αποτυπώνουν απαραίτητα τις επίσημες απόψεις των χωρών-μελών του ΟΟΣΑ.

Το παρόν έγγραφο και οποιοσδήποτε χάρτης συμπεριλαμβάνεται εδώ δε θίγουν το καθεστώς ή την κυριαρχία οποιασδήποτε επικράτειας, τον καθορισμό των διεθνών συνόρων και ορίων και το όνομα οποιασδήποτε επικράτειας, πόλης ή περιοχής.

Το παρόν έγγραφο συντάχθηκε με χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις που εκφράζονται εδώ δε θα πρέπει σε καμία περίπτωση να θεωρηθεί ότι αποτυπώνουν την επίσημη θέση της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Παρακαλούμε να κάνετε αναφορά στην παρούσα έκθεση ως ακολούθως:

ΟΟΣΑ (2018), 'Αξιολόγηση του Νομικού και Κανονιστικού Πλαισίου για την Ανάκτηση Περιουσιακών Στοιχείων στην Ελλάδα

Σχετικά με τον ΟΟΣΑ

Ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) είναι ένας διακυβερνητικός οργανισμός στον οποίο οι κυβερνήσεις συγκρίνουν και ανταλλάσσουν εμπειρίες πολιτικής, εντοπίζουν καλές πρακτικές υπό το φως των αναδυόμενων προκλήσεων και προωθούν αποφάσεις και συστάσεις για την παραγωγή καλύτερων πολιτικών για καλύτερη ζωή. Η αποστολή του ΟΟΣΑ είναι να προωθήσει πολιτικές που βελτιώνουν την οικονομική και κοινωνική ευημερία των ανθρώπων σε όλο τον κόσμο.

www.oecd.org

Σχετικά με το Πρόγραμμα Ελλάδας-ΟΟΣΑ

Η Ελληνική Κυβέρνηση με την υποστήριξη των Ευρωπαϊκών θεσμών έχει θέσει ως προτεραιότητα την καταπολέμηση της διαφθοράς και των φαινομένων δωροδοκίας, δεσμευόμενη στην άμεση λήψη μέτρων προς αυτήν την κατεύθυνση. Στο εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς (ΕΣΣΚΔ) αποτυπώνονται οι κρίσιμοι τομείς των μεταρρυθμίσεων και ορίζονται οι προτεραιότητες με στόχο την ενίσχυση της ακεραιότητας, της διαφάνειας και την καταπολέμηση φαινομένων διαφθοράς. Ο ΟΟΣΑ σε συνεργασία με την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει αναπτύξει μια σειρά δράσεων προς εφαρμογή του ΕΣΣΚΔ Το Πρόγραμμα χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

www.oecd.org/corruption/greece-oecd-anti-corruption.htm

ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ
ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ

Table of Contents

I. Εισαγωγή	4
II. Εντοπισμός περιουσιακών στοιχείων	4
A. Διεθνή πρότυπα για τον εντοπισμό περιουσιακών στοιχείων	4
B. Το πλαίσιο εντοπισμού περιουσιακών στοιχείων στην Ελλάδα.....	5
III. Διασφάλιση Περιουσιακών Στοιχείων - Δέσμευση και Κατάσχεση	17
A. Διεθνή πρότυπα	17
B. Νομοθετικές διατάξεις για τη δέσμευση περιουσιακών στοιχείων στην Ελλάδα	18
Γ. Ανάγκη εναρμόνισης των διατάξεων περί δέσμευσης.....	21
Δ. Η κατάσχεση περιουσιακών στοιχείων στην Ελλάδα	24
IV. Δήμευση περιουσιακών στοιχείων.....	25
A. Διεθνή πρότυπα δήμευσης σε υποθέσεις διαφθοράς	25
B. Δήμευση που βασίζεται σε καταδίκη	26
Γ. Εκτεταμένη δήμευση	29
Δ. Δήμευση που δεν βασίζεται σε καταδίκη	30
E. Δήμευση σε βάρος νομικών προσώπων	32
ΣΤ. Ελεγκτικό Συνέδριο.....	33
Ζ. Αγωγή του αστικού δικαίου.....	33
V. Διεθνή ανακτηση περιουσιακών στοιχείων	34
A. Εντοπισμός περιουσιακών στοιχείων που υπάγονται σε ξένες έννομες τάξεις	34
B. Δέσμευση, κατάσχεση και δήμευση	39
Γ. Επαναπατρισμός περιουσιακών στοιχείων	41
VI. Συλλογή δεδομένων σχετικά με την ανάκτηση περιουσιακών στοιχείων	42
VII. παραρτήματα.....	43
A. Σχέδιο αναθεωρημένης διάταξης του ΚΠΔ για τη δέσμευση περιουσιακών στοιχείων	43
B. Σχέδιο διάταξης του Ποινικού Κώδικα για τη δήμευση.....	44

I. Εισαγωγή

Στο Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς αποτυπώνονται οι κρίσιμοι τομείς των μεταρρυθμίσεων και ορίζονται οι προτεραιότητες με στόχο την ενίσχυση της ακεραιότητας, της διαφάνειας και την καταπολέμηση των φαινομένων διαφθοράς.

Μέσω του Προγράμματος Τεχνικής Υποστήριξης στην Ελλάδα, ο ΟΟΣΑ έχει δεσμευτεί να προσφέρει την υποστήριξή του στις ελληνικές αρχές και να παρέχει οδηγίες τεχνικής φύσης για την εφαρμογή του ΕΠΔΚΔ, σε μια σειρά προκαθορισμένων τομέων. Το πρόγραμμα υλοποιείται με πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το παρόν έγγραφο καταρτίστηκε στο πλαίσιο των Αποτελεσμάτων 10.1, 10.2 και 10.7 του Προγράμματος Τεχνικής Υποστήριξης. Περιλαμβάνει μια αναλυτική αξιολόγηση του ισχύοντος νομικού και κανονιστικού πλαισίου σχετικά με την ανάκτηση περιουσιακών στοιχείων στην Ελλάδα. Στο έγγραφο εξετάζεται η ανάκτηση τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο (δηλ. η ανάκτηση περιουσιακών στοιχείων που βρίσκονται στην Ελλάδα και στο εξωτερικό) εξαιτίας της αλληλοεπικάλυψης που παρατηρείται μεταξύ των δύο πεδίων. Οι πληροφορίες προέρχονται από ανεξάρτητη έρευνα του ΟΟΣΑ, από τις απαντήσεις στο ερωτηματολόγιο που υπέβαλαν οι ελληνικές αρχές τον Ιανουάριο-Φεβρουάριο του 2017, από τις συναντήσεις διαβούλευσης με τις ελληνικές αρχές στη Θεσσαλονίκη και την Αθήνα στα μέσα του Φεβρουαρίου 2017 και από πρόσθετες συναντήσεις διαβούλευσης στη Θεσσαλονίκη και στην Αθήνα τον Νοέμβριο 2017. Η αξιολόγηση του ελληνικού θεσμικού πλαισίου για την ανάκτηση περιουσιακών στοιχείων (Παραδοτέα 10.3 και 10.4) και οι κατευθυντήριες γραμμές προς τις αρχές που είναι αρμόδιες για την ανάκτηση περιουσιακών στοιχείων Παραδοτέο 10.5) αποτελούν αντικείμενο χωριστών παραδοτέων.

Εκτός από την ανάλυση του υφιστάμενου ελληνικού πλαισίου, το παρόν έγγραφο παρέχει βελτιωτικές εισηγήσεις. Οι μεταρρυθμιστικές προτάσεις λαμβάνουν υπόψη τα διεθνή πρότυπα του ΟΟΣΑ, του Συμβουλίου της Ευρώπης, των Ηνωμένων Εθνών και άλλων εθνικών και διεθνών οργανισμών. Βασική αρχή των εισηγήσεων είναι η αντικατάσταση του κατακεραματισμένου ελληνικού νομοθετικού και θεσμικού πλαισίου με μια κοινή και συντονισμένη προσέγγιση της ανάκτησης των περιουσιακών στοιχείων για όλες τις αρχές. Η ανάλυση διακρίνεται σύμφωνα με τα διαφορετικά στάδια της ανάκτησης περιουσιακών στοιχείων στα εξής: α) εντοπισμός περιουσιακών στοιχείων, β) δέσμευση και κατάσχεση περιουσιακών στοιχείων, γ) κατάσχεση περιουσιακών στοιχείων, και δ) ανάκτηση περιουσιακών στοιχείων σε διεθνές επίπεδο, η οποία αφορά στη διεθνή διάσταση των τριών προηγούμενων θεματικών. Το παράρτημα περιλαμβάνει ένα σχέδιο νομοθετικών διατάξεων.

II. Εντοπισμός περιουσιακών στοιχείων

A. Διεθνή πρότυπα για τον εντοπισμό περιουσιακών στοιχείων

Οι διεθνείς συμβάσεις για την καταπολέμηση της διαφθοράς προβλέπουν την υποχρέωση των κρατών να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα για την αναγνώριση και τον εντοπισμό των προϊόντων της διαφθοράς ή άλλου περιουσιακού στοιχείου, η αξία του οποίου αντιστοιχεί σε εκείνη των προϊόντων αυτών, ή περιουσιακού στοιχείου, εξοπλισμού ή άλλων οργάνων τα οποία χρησιμοποιήθηκαν ή προορίζονται να χρησιμοποιηθούν σε αδικήματα διαφθοράς, με σκοπό την ενδεχόμενη δήμευσή τους.¹ Η αρμοδιότητα αναγνώρισης και εντοπισμού περιουσιακών στοιχείων που μπορούν να δημευθούν, συμπεριλαμβανομένης της δυνατότητας πρόσβασης σε χρηματοοικονομικούς

---

¹ UNCAC Άρθρο 31, UNTOC Άρθρο 12, Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη Νομιμοποίηση, Ανίχνευση, Κατάσχεση και Δήμευση Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και για τη Χρηματοδότηση της Τρομοκρατίας (Σύμβαση της Βαρσοβίας) Άρθρο 4.

λογαριασμούς και τραπεζικά αρχεία, θα πρέπει να θεωρείται ως βασικό εργαλείο έρευνας για όλους τους φορείς επιβολής του νόμου.² Κατά την εκπλήρωση των σχετικών με την επιβολή του νόμου καθηκόντων τους, οι εν λόγω φορείς θα πρέπει να είναι σε θέση να διενεργούν παράλληλες και προληπτικές χρηματοοικονομικές έρευνες, ώστε να αναγνωρίζουν την έκταση των εγκληματικών δικτύων, να αναγνωρίζουν, να εντοπίζουν και να διασφαλίζουν τα προϊόντα του εγκλήματος με σκοπό την ενδεχόμενη δήμευσή τους, καθώς και να παρέχουν αποδεικτικά στοιχεία που να μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε ποινικές διαδικασίες.³

Για την αναγνώριση και τον εντοπισμό περιουσιακών στοιχείων που μπορούν να δημευθούν απαιτούνται ειδικές ανακριτικές πράξεις.⁴ Αυτές οι πράξεις περιλαμβάνουν την άρση του απορρήτου στις τηλεπικοινωνίες, τις συσκευές εντοπισμού, τη φυσική παρακολούθηση ή την παρακολούθηση μέσω βίντεο, την εξέταση μαρτύρων, τις παραγγελίες κατάσχεσης, την παρακολούθηση των τραπεζικών λογαριασμών και της δραστηριότητας στο διαδίκτυο, καθώς και τις μυστικές επιχειρήσεις (π.χ. ελεγχόμενες μεταφορές).

Η σημασία του εντοπισμού των περιουσιακών στοιχείων σε ένα πρώιμο στάδιο της έρευνας, καθώς και η εκπόνηση ενός ερευνητικού σχεδίου έρευνας επιβεβαιώνεται, εξάλλου, και από τα διεθνή πρότυπα.⁵ Επιπλέον, είναι απαραίτητο οι αρχές επιβολής του νόμου να έχουν πρόσβαση σε βάσεις δεδομένων, όπως μητρώα τραπεζικών λογαριασμών, μητρώα ακίνητης περιουσίας, καθώς και μητρώα οχημάτων και νομικών προσώπων, προκειμένου να εντοπίζουν τα περιουσιακά στοιχεία σε εθνικό επίπεδο.⁶

Τέλος, η ισχυρή και αποτελεσματική διεθνής συνεργασία είναι αναγκαία, προκειμένου οι αρχές επιβολής του νόμου να είναι σε θέση να εντοπίζουν περιουσιακά στοιχεία που υπάγονται σε αλλοδαπές έννομες τάξεις.⁷

B. Το πλαίσιο εντοπισμού περιουσιακών στοιχείων στην Ελλάδα

Η παρούσα ενότητα περιγράφει το νομοθετικό πλαίσιο για τον εντοπισμό περιουσιακών στοιχείων στην Ελλάδα. Αρχικά, παρουσιάζει τα εργαλεία που έχουν από κοινού στη διάθεσή τους οι ανακριτικοί υπάλληλοι, οι εισαγγελείς και οι ανακριτές για να εντοπίζουν περιουσιακά στοιχεία. Προτείνεται, σχετικά, η ορθολογική εναρμόνιση των συγκεκριμένων διατάξεων. Η επόμενη ενότητα εξετάζει ορισμένους άλλους φορείς οι οποίοι διαθέτουν χρήσιμες αρμοδιότητες για τον εντοπισμό περιουσιακών στοιχείων, καθώς και τα μέσα για την απόκτηση πληροφοριών σχετικά με τα συνηθισμένα είδη περιουσιακών στοιχείων. Η τελευταία ενότητα εξετάζει τα εργαλεία που χρησιμοποιούν οι υπάλληλοι της επιβολής του νόμου για τον εντοπισμό των περιουσιακών στοιχείων στην πράξη.

1. Τα εργαλεία εντοπισμού που διαθέτουν γενικά οι αρχές επιβολής του νόμου

Η παρούσα ενότητα περιγράφει το νομοθετικό πλαίσιο για τον εντοπισμό περιουσιακών στοιχείων στην Ελλάδα. Αρχικά, παρουσιάζει τα εργαλεία που έχουν από κοινού στη διάθεσή τους οι ανακριτικοί υπάλληλοι, οι εισαγγελείς και οι ανακριτές για να εντοπίζουν περιουσιακά στοιχεία. Προτείνεται, σχετικά, η ορθολογική εναρμόνιση των συγκεκριμένων διατάξεων. Η επόμενη ενότητα εξετάζει ορισμένους άλλους φορείς οι οποίοι διαθέτουν χρήσιμες αρμοδιότητες για τον εντοπισμό περιουσιακών στοιχείων, καθώς και τα μέσα για την απόκτηση πληροφοριών σχετικά με τα

---

² UNODC – Technical Guide to the United Nations Convention against Corruption (2009), σελ. 96.

³ Ειδική Ομάδα Χρηματοοικονομικής Δράσης, [Report - Operational Issues – Financial Investigations Guidance](#), Σύσταση 30.

⁴ Council of Europe Criminal Law Convention on Corruption, Άρθρο 23 παρ. 1; UNODC (2012), [Manual on Confiscation of Proceeds of Crime](#), σελ. 11.

⁵ Πρωτοβουλία για την Ανάκτηση Κλαπέντων Περιουσιακών Στοιχείων – StAR, [Asset Recovery Handbook](#) (2011), σελ. 41-42.

⁶ UNODC – Technical Guide to the United Nations Convention against Corruption (2009), σελ. 96.

⁷ UNODC (2012), [Manual on Confiscation of Proceeds of Crime](#), σελ. 20.

συνηθισμένα είδη περιουσιακών στοιχείων. Η τελευταία ενότητα εξετάζει τα εργαλεία που χρησιμοποιούν οι υπάλληλοι της επιβολής του νόμου για τον εντοπισμό των περιουσιακών στοιχείων στην πράξη.

Στις περισσότερες περιπτώσεις διαφθοράς, τα αποδεικτικά στοιχεία που απαιτούνται για τον εντοπισμό των περιουσιακών στοιχείων, πρέπει να αποδεικνύουν επίσης και την ενοχή. Κατά συνέπεια, τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται για τη συγκέντρωση των αποδεικτικών στοιχείων κατά τη διάρκεια μιας έρευνας είναι, επίσης, χρήσιμα και για τον εντοπισμό περιουσιακών στοιχείων. Οι ποινικές έρευνες υποθέσεων διαφθοράς στην Ελλάδα μπορούν να περιλαμβάνουν σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις της ποινικής δικονομίας: την προκαταρκτική εξέταση, την προανάκριση και την κύρια ανάκριση. Την προκαταρκτική εξέταση και την προανάκριση διεξάγουν γενικοί ανακριτικοί υπάλληλοι⁸ και ειδικοί ανακριτικοί υπάλληλοι (π.χ. ΣΔΟΕ, τελωνεία), οι οποίοι απαριθμούνται στα άρθρα 33-34 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (ΚΠΔ). Ο Εισαγγελέας μπορεί να διενεργεί αυτόνομα την προκαταρκτική εξέταση και την προανάκριση (άρθρο 31 ΚΠΔ). Η κύρια ανάκριση διεξάγεται από τον Ανακριτή.

a) Αρμοδιότητες κατάσχεσης και πρόσβαση σε τραπεζικά αρχεία σύμφωνα με το άρθρο 260, παρ. 2 ΚΠΔ

Σύμφωνα με το άρθρο 260, παρ. 2 ΚΠΔ, οι Ανακριτές και οι ανακριτικοί υπάλληλοι (δηλ. οι φορείς που απαριθμούνται στο άρθρο 251 ΚΠΔ, συμπεριλαμβανομένων του ΣΔΟΕ και της Διεύθυνσης Οικονομικής Αστυνομίας) μπορούν να κατάσχουν τίτλους αξιών σε ιδιωτικές ή δημόσιες τράπεζες ή σε άλλα ιδρύματα, σε ποσότητες που είναι κατατεθειμένες σε τρεχούμενο λογαριασμό, καθώς και κάθε άλλο κατατεθειμένο πράγμα ή έγγραφο, ακόμα και όταν αυτά περιέχονται σε θυρίδες ασφαλείας. Επιπλέον, μπορούν να εξετάσουν την αλληλογραφία και όλες τις πράξεις της τράπεζας ή του ιδρύματος, για να βρουν τα πράγματα που πρέπει να κατασχεθούν ή για να προχωρήσουν γενικά την έρευνά τους. Σε περίπτωση που τα ιδρύματα στα οποία βρίσκονται τα περιουσιακά στοιχεία δεν επιτρέψουν την σχετική έρευνα, οι ανακριτικές αρχές προβαίνουν σε έρευνα του ιδρύματος και σε κατάσχεση των χρησίων εγγράφων και πραγμάτων.

Σύμφωνα με την ΜΧΠ, οι πληροφορίες αυτές συγκεντρώνονται κανονικά μέσω του Συστήματος Μητρώου (το οποίο περιγράφεται παρακάτω).⁹

Επιπλέον, το άρθρο 3 του Νομοθετικού Διατάγματος 1059/1971 παρέχει, επίσης, στις αρχές επιβολής του νόμου, πρόσβαση σε πληροφορίες που πληρούν υπό ορισμένες προϋποθέσεις:¹⁰

Εξαιρετικός επιτρέπεται η παροχή πληροφοριών για τις απόρρητες χρηματικές ή άλλες καταθέσεις σε τράπεζες που λειτουργούν στην Ελλάδα, μετά από ειδικά αιτιολογημένη παραγγελία ή αίτηση ή απόφαση του αρμόδιου για την άσκηση ποινικής δίωξης ή τη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης ή προανάκρισης ή κυρίας ανάκρισης οργάνου δια του δικαστικού συμβουλίου ή δικαστηρίου, στο οποίο διενεργείται η σχετική διαδικασία, εφόσον η παροχή των πληροφοριών είναι απολύτως αναγκαία για την ανίχνευση και τον κολασμό κακουργήματος [...].

Ο όρος "απολύτως απαραίτητο" είναι εξαιρετικά περιοριστικός, ιδίως αν αναλογιστούμε τις ιδιαίτερες διαδικασίες που προϋποθέτουν οι προσπάθειες συλλογής πληροφοριών και οι έρευνες στα

---

⁸Η εν λόγω κατηγορία περιλαμβάνει ανακριτές, δηλ. ποινικούς δικαστές κατώτατου βαθμού, ή πολιτικούς δικαστές κατώτατου βαθμού οι οποίοι εκδικάζουν ήσσονος σημασίας αδικήματα (Πταισματοδίκες και Ειρηνοδίκες αντίστοιχα), καθώς και αστυνομικούς υπαλλήλους από έναν βαθμό και άνω. Οιδικαστές αυτοείναι γενικοί ανακριτικοί υπάλληλοι σύμφωνα με το άρθρο 33 ΚΠΔ και μπορούν να διενεργούν προκαταρκτική εξέταση ή προανάκριση, κατόπιν εισαγγελικής παραγγελίας.

⁹Απάντηση της ΜΧΠ στο Ερωτηματολόγιο για την Ανάκτηση Περιουσιακών Στοιχείων, σελ. 2-3.

¹⁰Μια προϋπόθεση των κατασχέσεων του άρθρου 260 ΚΠΔ είναι η άρση του (τραπεζικού) απορρήτου, σύμφωνα με το άρθρο 3 του Νομοθετικού Διατάγματος 1059/1971 – Χαράλαμπος Σεβαστίδης, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας – Ερμηνεία κατ' άρθρο/2015, Τόμος ΙΙΙ, σελ 3095.

αρχικά τους στάδια. Η απαίτηση από τις αρχές επιβολής του νόμου, να αιτιολογούν ότι ένα τέτοιο μέτρο είναι απολύτως αναγκαίο για την ανίχνευση και τον κολασμό ενός ποινικού αδικήματος, καθιστά τη διεξαγωγή της έρευνας σχεδόν, αν όχι εντελώς, αδύνατη. Πράγματι, σκοπός αυτών των ερευνητικών προσπαθειών είναι να συγκεντρωθούν τα αποδεικτικά στοιχεία, που τελικά θα επιτρέψουν στον εισαγγελέα να ανταπεξέλθει στο κατά πολύ μεγαλύτερο βάρος απόδειξης το οποίο δικαιολογείται να υπάρχει στη φάση της εκδίκασης της υπόθεσης.

β) Πρόσβαση σε τραπεζικά αρχεία σύμφωνα με τον Νόμο 3691/2008 (Νόμος για την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες)

Σύμφωνα τον Νόμο 3691/2008 (Νόμος κατά της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες), οι εισαγγελείς, οι ανακριτές και τα δικαστήρια έχουν πρόσβαση στα βιβλία και τα στοιχεία που τηρούν τα υπόχρεα πρόσωπα (άρθρο 50). Στα υπόχρεα πρόσωπα συμπεριλαμβάνονται φορείς όπως τα πιστωτικά και χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.¹¹ Σύμφωνα με το άρθρο 35 του Νόμου κατά της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, τα υπόχρεα πρόσωπα οφείλουν να φυλάσσουν τα ακόλουθα έγγραφα και πληροφορίες :

1. τα στοιχεία πιστοποίησης της ταυτότητας του πελάτη και επαλήθευσής τους, κατά τη σύναψη κάθε είδους σύμβασης·
2. τα νομιμοποιητικά έγγραφα, τα φωτοαντίγραφα εγγράφων, με βάση τα οποία έγινε η πιστοποίηση και επαλήθευση της ταυτότητας του πελάτη, και πρωτότυπα ή αντίγραφα παραστατικά κάθε είδους συναλλαγών·
3. τα εσωτερικά έγγραφα που αφορούν εγκρίσεις ή διαπιστώσεις ή εισηγήσεις για υποθέσεις που σχετίζονται με τη διερεύνηση των ανωτέρω αδικημάτων, ή αναφερθείσες ή μη υποθέσεις στη ΜΧΠ·
4. τα στοιχεία της επιχειρηματικής, εμπορικής και επαγγελματικής αλληλογραφίας με τους πελάτες, όπως αυτά δύναται να προσδιορίζονται από τις αρμόδιες αρχές.

Οι πληροφορίες των εδαφίων (α) ως (δ) πρέπει να φυλάσσονται για χρονικό διάστημα τουλάχιστον πέντε ετών, μετά το τέλος της σχετικής συναλλαγής ή επιχειρηματικής σχέσης με τον πελάτη. Η υποχρέωση φύλαξης των αρχείων ισχύει για τις θυγατρικές των πιστωτικών και χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, καθώς και για τα υποκαταστήματά τους στο εξωτερικό. Μετά την ενσωμάτωσή της στο ελληνικό δίκαιο, η πρόσφατη Οδηγία 2015/849 της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες (Τέταρτη Οδηγία της ΕΕ για την Καταπολέμηση της Νομιμοποίησης Εσόδων) θα επιφέρει περαιτέρω αλλαγές στη δέουσα επιμέλεια ως προς τον πελάτη.

Παρατηρείται μια αλληλοεπικάλυψη μεταξύ του άρθρου 260 παρ. 2 ΚΠΔ και του άρθρου 50 του Νόμου κατά της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Και οι δύο διατάξεις επιτρέπουν στους ανακριτές να συγκεντρώνουν ομοειδή αποδεικτικά στοιχεία (π.χ. έγγραφα, αλληλογραφία κλπ.) που προέρχονται από ομοειδείς φορείς (δηλ. χρηματοπιστωτικά ιδρύματα). Η συγκεκριμένη ρύθμιση δεν ανταποκρίνεται στις διεθνείς καλές πρακτικές. Γενικότερα, ένας ιδιαίτερος τύπος ερευνητικού μέσου ενδείκνυται να θεμελιώνεται αποκλειστικά σε μία νομοθετική διάταξη. Η πρόβλεψη της ίδιας ερευνητικής τεχνικής σε περισσότερες παρόμοιες διατάξεις είναι περιττή και συνεπάγεται κίνδυνο αντιφάσεων. Σε αυτό το πλαίσιο εντάσσεται η κάτωθι συζήτηση επί

---

¹¹Το άρθρο 5 του Νόμου 3691/2008 ορίζει τα υπόχρεα πρόσωπα μεταξύ άλλων ως εξής: α) πιστωτικά ιδρύματα, β) χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί, γ) εταιρείες κεφαλαίου επιχειρηματικών συμμετοχών, δ) εταιρείες παροχής επιχειρηματικού κεφαλαίου, ε) ορκωτοί ελεγκτές-λογιστές, οι εταιρείες ορκωτών ελεγκτών-λογιστών, οι λογιστές που δεν συνδέονται με σχέση εξηρητημένης εργασίας και οι ιδιώτες ελεγκτέςστ) φορολογικοί ή φοροτεχνικοί σύμβουλοι και εταιρείες φορολογικών ή φοροτεχνικών συμβουλών, ζ)επιχειρήσεις καζίνο, η)οίκοι δημοπρασίας θ)συμβολαιογράφοι και δικηγόροι, όταν συμμετέχουν (ή βοηθούν) στο πλαίσιο χρηματοπιστωτικών συναλλαγών ή συναλλαγών επί ακινήτων και ι) φυσικά και νομικά πρόσωπα που παρέχουν υπηρεσίες σε εταιρείες και εμπιστεύματα (trusts).

των ελληνικών διατάξεων σχετικά με τη δέσμευση και τη δήμευση περιουσιακών στοιχείων. Το νομοθετικό κείμενο στο οποίο εισάγονται τα εργαλεία ποινικών ερευνών αποτελεί επίσης σημαντικό ζήτημα. Αφενός, λογικότερη λύση στην Ελλάδα αποτελεί η εισαγωγή των εργαλείων ποινικών ερευνών για την ανάκτηση περιουσιακών στοιχείων στον ΚΠΔ, όπου προβλέπονται τα λοιπά μέτρα έρευνας. Αφετέρου, ο νόμος κατά της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες ενδείκνυται να περιλαμβάνει αποκλειστικά μέτρα κατά της νομιμοποίησης των συγκεκριμένων εσόδων, όπως οι υποχρεώσεις δέουσας επιμέλειας ως προς τον πελάτη (customer due diligence), η αναφορά ύποπτων συναλλαγών κ.λπ.

Σύμφωνα με τις ελληνικές αρχές, νέο νομοσχέδιο αναμένεται να κατατεθεί στην Ελληνική Βουλή προς ενσωμάτωση της Τέταρτης ενωσιακής Οδηγίας της 20^{ης} Μαΐου 2015 για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Η εν λόγω Οδηγία καλύπτει τα κάτωθι ζητήματα: α) τα ενδεδειγμένα μέτρα που καλούνται να λάβουν τα κράτη μέλη της ΕΕ για τον εντοπισμό, την εκτίμηση, την κατανόηση και τον μετριασμό των κινδύνων όσον αφορά τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας (άρθρα 7-8), β) τις πρακτικές δέουσας επιμέλειας ως προς τον πελάτη (άρθρα 10-29), γ) ζητήματα σχετικά με τις πληροφορίες όσον αφορά τον πραγματικό δικαιούχο (άρθρα 30-31), δ) τις υποχρεώσεις αναφοράς και τις δραστηριότητες εθνικών Μονάδων Χρηματοοικονομικών Πληροφοριών (άρθρα 32-39), ε) την προστασία δεδομένων, διατήρηση αρχείων και στατιστικά δεδομένα (άρθρα 40-44), στ) τη συνεργασία μεταξύ εθνικών και διεθνών θεσμών στα κράτη μέλη της ΕΕ (άρθρα 49-62).

Η εισαγωγή νέων νομοθετικών διατάξεων προς ενσωμάτωση της ανωτέρω Οδηγίας θα μπορούσε να είναι η κατάλληλη στιγμή για την εξάλειψη της προαναφερθείσας επικάλυψης του ΚΠΔ και του Νόμου 3691/2008, συμπεριλαμβανομένης της αλληλεπικάλυψης του άρθρου 260 παρ. 2 ΚΠΔ και του άρθρου 50 του Νόμου 3691/2008. Η Οδηγία αφορά ζητήματα καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Δεν ρυθμίζει ζητήματα σχετικά με εργαλεία ποινικών ερευνών για την ανάκτηση ή ανίχνευση περιουσιακών στοιχείων, τα οποία εντάσσονται λογικά στον ΚΠΔ. Οι ελληνικές αρχές θα μπορούσαν συνεπώς να τροποποιήσουν τον ν. 3691/2008 ώστε να ρυθμίζει αποκλειστικά ζητήματα καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες (συμπεριλαμβανομένων των ρυθμιζόμενων με την Τέταρτη Οδηγία). Οι διατάξεις σχετικά με ζητήματα ανάκτησης περιουσιακών στοιχείων οι οποίες περιλαμβάνονται στον Νόμο 3691/2008 (συμπεριλαμβανομένου του άρθρου 50) θα μπορούσαν να μεταφερθούν στον ΚΠΔ, προς εναρμόνιση παρόμοιων ή αλληλεπικαλυπτόμενων διατάξεων.

Σύσταση

- Να ενσωματωθεί η Τέταρτη Οδηγία για την Καταπολέμηση της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες, αφενός τροποποιώντας τον Νόμο 3691/2008 ώστε να προβλέπει αποκλειστικά μέτρα καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και αφετέρου μεταφέροντας τις διατάξεις σχετικά με εργαλεία ποινικών ερευνών για την ανάκτηση περιουσιακών στοιχείων –συμπεριλαμβανομένης της ανίχνευσης περιουσιακών στοιχείων- από τον Νόμο 3691/2008 στον ΚΠΔ.

γ) Τα γενικά εντάλματα έρευνας του άρθρου 253 ΚΠΔ

Κατά την εκτέλεση ενός εντάλματος έρευνας, οι ερευνητικές αρχές είναι σε θέση να συλλέγουν αποδείξεις για την ύπαρξη περιουσιακών στοιχείων.¹² Το άρθρο 253 ΚΠΔ προβλέπει τη δυνατότητα του ανακριτή, του εισαγγελέα και των γενικών και ειδικών ανακριτικών υπαλλήλων να διενεργούν έρευνα, αν: α) διεξάγεται ανάκριση (προκαταρκτική εξέταση, προανάκριση και κύρια ανάκριση), β) η έρευνα αφορά κακούργηματα ή πλημμελήματα (και όχι πταίσματα) και γ) μπορεί βάσιμα να υποτεθεί ότι μια τέτοια έρευνα θα συνδράμει τις ερευνητικές αρχές στην αποκάλυψη και/ή τη σύλληψη των δραστών που διέπραξαν την αξιόποινη πράξη (ή πράξεις) ή, διαφορετικά, στην

¹² Πρωτοβουλία για την Ανάκτηση Κλαπέντων Περιουσιακών Στοιχείων – StAR, [AssetRecoveryHandbook](#)(2011), σελ. 54.

διευκόλυνση των προσπαθειών για την αποζημίωση και/ή αποκατάσταση της ζημιάς που προκλήθηκε από την εν λόγω πράξη (ή πράξεις).

δ) *Παρακολούθηση συναλλαγών*

Η παραγγελία παρακολούθησης των συναλλαγών εκδίδεται *μονομερώς* από τον ανακριτή, προκειμένου να ζητήσει από ένα χρηματοπιστωτικό ίδρυμα να παρέχει πληροφορίες σχετικά με τις μελλοντικές κινήσεις ενός λογαριασμού για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Οι αναζητούμενες πληροφορίες πρέπει να παρέχονται στον κατάλληλο υπάλληλο με συγκεκριμένο τρόπο ή σε συγκεκριμένο χρόνο. Μέσω της παραγγελίας καθίσταται δυνατή η παρακολούθηση συναλλαγών σε πραγματικό χρόνο, γεγονός το οποίο συμβάλλει στην τυποποίηση της δραστηριότητας και τον εντοπισμό πρόσθετων λογαριασμών, και επιτρέπει την έκδοση νέας παραγγελίας, προκειμένου για την αποκάλυψη, δέσμευση, αναζήτηση και κατάσχεση των περιουσιακών στοιχείων.

Το άρθρο 28 της Οδηγίας 2014/41/ΕΕ της Ευρωπαϊκής Ένωσης (σχετικά με την ευρωπαϊκή εντολή έρευνας σε ποινικές υποθέσεις) προβλέπει τη δυνατότητα παρακολούθησης τραπεζικών ή άλλων χρηματοοικονομικών συναλλαγών που διενεργούνται μέσω ενός ή περισσότερων συγκεκριμένων λογαριασμών. Τον Σεπτέμβριο του 2017, το Ελληνικό Κοινοβούλιο ψήφισε τον Νόμο 4489/2017 για την ενσωμάτωση της Οδηγίας 2014/41/ΕΕ της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην ελληνική έννομη τάξη.¹³ Ωστόσο, φαίνεται ότι η Ελλάδα δεν διαθέτει προς το παρόν την αναγκαία υποδομή για την πλήρη εφαρμογή της Οδηγίας. Δήλωσε, όμως, ότι σχεδιάζει να προβεί στην αντιμετώπιση των σχετικών ζητημάτων, βελτιώνοντας το υφιστάμενο Σύστημα Μητρώων Τραπεζικών Λογαριασμών και Λογαριασμών Πληρωμών (βλέπε παρακάτω).¹⁴

Συστάσεις

- Εφαρμογή στην πράξη του άρθρου 30 του Νόμου 4489/2017 (με τον οποίο ενσωματώθηκε το άρθρο 28 της Οδηγίας 2014/41/ΕΕ της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην ελληνική έννομη τάξη) το συντομότερο δυνατό.
- Πρόβλεψη της δυνατότητας παρακολούθησης των συναλλαγών και στο πλαίσιο ερευνών που διεξάγονται σε εθνικό επίπεδο.

ε) *Ειδικές ανακριτικές πράξεις*

Το άρθρο 253B ΚΠΔ επιτρέπει τη διενέργεια ειδικών ανακριτικών πράξεων (π.χ. συγκαλυμμένη έρευνα, άρση του απορρήτου στις τηλεπικοινωνίες) για τη διερεύνηση των εγκλημάτων διαφθοράς, εκτός εάν αυτές οι αξιόποινες πράξεις τελούνται στο πλαίσιο εγκληματικής ή τρομοκρατικής οργάνωσης:

«Ειδικά για τις αξιόποινες πράξεις των άρθρων 159, 159Α, 235, 236, 237 και 237Α του Ποινικού Κώδικα, εφόσον αυτές δεν τελούνται στο πλαίσιο εγκληματικής ή τρομοκρατικής οργάνωσης, η έρευνα μπορεί να συμπεριλάβει και την διενέργεια: ...» (περιγράφονται οι προαναφερθείσες ειδικές ανακριτικές πράξεις).

Ωστόσο, δεν υπάρχουν γνωστά παραδείγματα διενέργειας ειδικών ανακριτικών πράξεων για την ανάκτηση περιουσιακών στοιχείων σε περιπτώσεις διαφθοράς. Επιπλέον, παρατηρείται αβεβαιότητα εκ μέρους ορισμένων αρχών σχετικά με το κατά πόσον μπορούν να διενεργηθούν για έναν τέτοιο σκοπό οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρου 253B ΚΠΔ.

¹³ Άρθρο 30 του Νόμου 4489/2017 το οποίο ενσωμάτωσε το άρθρο 28 της Οδηγίας 2014/41/ΕΕ της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

¹⁴ Βλ. άρθρο 62 του Νόμου 4170/2013 (το οποίο ενσωμάτωσε στην εθνική έννομη τάξη την Οδηγία 2011/16 της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τη διοικητική συνεργασία στον τομέα της φορολογίας), το άρθρο 11 του Νόμου 4211/2013, άρθρο 71 του Νόμου 4446/2016, και άρθρο 107 του Νόμου 4387/2016.

Δύο περαιτέρω ζητήματα τα οποία περιγράφονται στα Παραδοτέα ξεχωριστού Προγράμματος Υποστήριξης εμποδίζουν, επίσης, τη διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων για την ανίχνευση περιουσιακών στοιχείων.¹⁵ Πρώτον, το άρθρο 253Α ΚΠΔ επιτρέπει τη διενέργεια ορισμένων ειδικών ανακριτικών πράξεων σε υποθέσεις που αφορούν στις αξιόποινες πράξεις του άρθρου 187 ΠΚ, στις οποίες δεν περιλαμβάνονται τα αδικήματα της διαφθοράς (δηλ. τα άρθρα 159, 159Α, 235, 236, 237 και 237Α ΠΚ). Δεύτερον, το άρθρο 253Β ΚΠΔ δεν έχει τεθεί μέχρι στιγμής σε εφαρμογή, διότι δεν έχει εκδοθεί ακόμη η Κοινή Υπουργική Απόφαση, που είναι απαραίτητη για τον καθορισμό των λεπτομερειών και της διαδικασίας διενέργειας της «συγκαλυμμένης έρευνας».

Συστάσεις

- Έκδοση της Κοινής Υπουργικής Απόφασης του άρθρου 253Β ΚΠΔ, σχετικά με τις συγκαλυμμένες έρευνες, το συντομότερο δυνατό.
- Συμπερίληψη των αξιόποινων πράξεων του άρθρου 253Β ΚΠΔ (δηλαδή των άρθρων 159, 159Α, 235, 236, 237 και 237Α ΠΚ) στον κατάλογο των αξιόποινων πράξεων που εμπíπτουν στο πεδίο του εφαρμογής του άρθρου 187 ΠΚ, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρου 253Α θα διενεργούνται σε περιπτώσεις αδικημάτων διαφθοράς.
- Μόλις τεθεί σε εφαρμογή το άρθρο 253Β ΚΠΔ, θα καταστεί ευρύτερα γνωστό στους αρμόδιους υπαλλήλους, ότι οι ειδικές ανακριτικές πράξεις που προβλέπονται από την εν λόγω διάταξη, μπορούν να διενεργηθούν για την ανάκτηση περιουσιακών στοιχείων σε περιπτώσεις διαφθοράς.

2. Εντοπισμός περιουσιακών στοιχείων από Ειδικά Σώματα

Εκτός από τα εργαλεία που διαθέτουν οι φορείς επιβολής του νόμου γενικά, υπάρχουν επιπρόσθετες διατάξεις οι οποίες ρυθμίζουν τον εντοπισμό περιουσιακών στοιχείων από τη ΜΧΠ και το ΣΔΟΕ.

α) Ελληνική ΜΧΠ

Σύμφωνα με το άρθρο 7Β του Νόμου κατά της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, η ΜΧΠ μπορεί να ζητά από τα υπόχρεα πρόσωπα όλες τις πληροφορίες που απαιτούνται για την εκπλήρωση των καθηκόντων της, στις οποίες περιλαμβάνονται και οι ομαδοποιημένες πληροφορίες, που αφορούν σε ορισμένες κατηγορίες συναλλαγών ή δραστηριοτήτων φυσικών ή νομικών προσώπων ή οντοτήτων, της ημεδαπής ή της αλλοδαπής. Σε σοβαρές, κατά την κρίση της, υποθέσεις, η ΜΧΠ μπορεί, επίσης, να διενεργεί απροειδοποίητους επιτόπιους ελέγχους σε οποιαδήποτε δημόσια υπηρεσία, ή σε οργανισμούς και επιχειρήσεις του δημόσιου τομέα, συνεργαζόμενη, αν κριθεί αναγκαίο, με τις εκάστοτε αρμόδιες αρχές.

Οι χρηματοοικονομικές πληροφορίες που συγκεντρώνει η ΜΧΠ μπορούν να αποκαλύψουν, επίσης, χρηματοοικονομικές ροές και να συμβάλλουν στον εντοπισμό περιουσιακών στοιχείων. Σύμφωνα με το άρθρο 7Α του Νόμου κατά της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, η ΜΧΠ είναι υπεύθυνη για τη συγκέντρωση, τη διερεύνηση και την αξιολόγηση (1) αναφορών υπόπτων συναλλαγών που υποβάλλουν τα υπόχρεα πρόσωπα, και (2) των πληροφοριών που διαβιβάζονται σε αυτή από άλλους φορείς (συμπεριλαμβανομένων των ξένων αρχών) και αφορούν επιχειρηματικές, επαγγελματικές ή συναλλακτικές δραστηριότητες που ενδεχομένως σχετίζονται με το οικονομικές παραβάσεις και τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Μετά το πέρας της έρευνας, η ΜΧΠ αποφασίζει αν πρέπει να τεθεί η

---

¹⁵Βλ. Technical Proposals and Reference Materials for Building Capacity and Mobilisation of Greek Law Enforcement Authorities, Κεφάλαιο 5 “Use of special investigative techniques (SITs) in corruption investigations”.

υπόθεση στο αρχείο¹⁶ ή να παραπεμφθεί, με αιτιολογημένο πόρισμά της, στον αρμόδιο Εισαγγελέα.¹⁷ Ωστόσο, οι υπάλληλοι επιβολής του νόμου δεν μπορούν να επιβάλλουν στη ΜΧΠ την υποχρέωση να παρέχει πληροφορίες, για να τις χρησιμοποιήσουν σε κάποια έρευνα ή στον εντοπισμό περιουσιακών στοιχείων.

β) ΣΔΟΕ18

Σύμφωνα με το άρθρο 30, παρ.5, περίπτωση β' του Ν. 3296/2004, το ΣΔΟΕ μπορεί να διεξάγει έρευνες και να προχωρά σε κατάσχεση εγγράφων¹⁹ και λοιπών στοιχείων σε χώρους που δεν αφορούν την επαγγελματική απασχόληση του ελεγχόμενου προσώπου, όταν υπάρχουν στοιχεία ή βάσιμες υπόνοιες για την τέλεση οικονομικών παραβάσεων. Οι έρευνες προϋποθέτουν την προηγούμενη συναίνεση του ελεγχόμενου, του εισαγγελέα ή του αρμόδιου δικαστικού λειτουργού. Όταν πρόκειται για έρευνα σε κατοικία, είναι πάντοτε απαραίτητη η παρουσία εκπροσώπου της δικαστικής αρχής.

Σύμφωνα με το άρθρο 30, παρ. 5, περίπτωση γ' του Ν. 3296/2004, το ΣΔΟΕ μπορεί: (α) να προβαίνει σε συλλήψεις και ανακρίσεις προσώπων, (β) να διεξάγει έρευνες μεταφορικών μέσων, αγαθών, προσώπων, καταστημάτων, αποθηκών, οικιών και λοιπών χώρων και (γ) να διενεργεί ειδικές ανακριτικές πράξεις. Το άρθρο 30, παρ. 5, περίπτωση δ' του Ν. 3296/2004 δίνει, επίσης, τη δυνατότητα στους υπαλλήλους του ΣΔΟΕ να προβαίνουν σε κατασχέσεις βιβλίων, εγγράφων, αγαθών, μέσων μεταφοράς και άλλων στοιχείων, συμπεριλαμβανομένων και ηλεκτρονικών μέσων αποθήκευσης και μεταφοράς δεδομένων.

Επιπλέον, το άρθρο 30, παρ. 6 του Ν. 3296/2004 προβλέπει ότι οι υπάλληλοι του ΣΔΟΕ μπορούν να έχουν πρόσβαση και να λαμβάνουν οποιαδήποτε πληροφορία ή στοιχείο που αφορά ή σχετίζεται με την άσκηση του έργου και της αποστολής τους, ύστερα από σχετική εντολή της υπηρεσίας τους, δηλ. του ΣΔΟΕ, μη υποκείμενοι σε περιορισμούς διατάξεων περί απορρήτου.²⁰

3. Μέσα για τη συγκέντρωση ειδικών τύπων πληροφοριών

Η παρούσα ενότητα περιγράφει τα μέσα με τα οποία οι αρχές επιβολής του νόμου μπορούν να συγκεντρώνουν συγκεκριμένους τύπους πληροφοριών, που είναι απαραίτητες για τον εντοπισμό των περιουσιακών στοιχείων.

α) Συγκέντρωση τραπεζικών πληροφοριών μέσω του Μητρώου Τραπεζικών Λογαριασμών και Λογαριασμών Πληρωμών

Η Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων του Υπουργείου Οικονομικών διαχειρίζεται ένα Σύστημα Μητρώων Τραπεζικών Λογαριασμών και Λογαριασμών Πληρωμών

---

¹⁶Υπόθεση που αρχειοθετήθηκε, μπορεί οποτεδήποτε να ανασυρθεί για να συνεχισθεί η έρευνα ή να συσχετισθεί με οποιαδήποτε άλλη έρευνα της Αρχής

¹⁷ Απάντηση της ΜΧΠ στο Ερωτηματολόγιο για την Ανάκτηση Περιουσιακών Στοιχείων, σελ. 9.

¹⁸Το άρθρο 30 παρ. 14 του Νόμου 3296/2004 ορίζει ότι τα δικαιώματα και καθήκοντα του προσωπικού του ΣΔΟΕ ρυθμίζονται αναλυτικά με προεδρικό διάταγμα¹⁸, το οποίο εκδίδεται με πρόταση των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Οικονομίας και Οικονομικών, και από τις διατάξεις των παραγράφων 6 και 7 του άρθρου 2 του Ν. 2343/1995 και της παραγράφου 2 του άρθρου 25 του Ν. 820/1978 (ΦΕΚ 174 Α').

¹⁹ Άρθρο 30 παρ. 5 του Νόμου 3296/2004, Άρθρα 107-113 του Προεδρικού Διατάγματος 111/2014, και άρθρο 253 ΚΔΠ.

²⁰ Ωστόσο, οι υπάλληλοι του ΣΔΟΕ οφείλουν να σέβονται την υποχρέωση τήρησης απόρρητου και εχεμύθειας του άρθρου 26 του Κώδικα Κατάστασης Δημοσίων Πολιτικών Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ. (Νόμος 2683/1999, ΦΕΚ 19 Α').

(Μητρώο).²¹Οι τράπεζες υποχρεούνται εκ του νόμου να τηρούν πληροφορίες σχετικά με τους τραπεζικούς λογαριασμούς των πελατών τους για πέντε έτη,²²αν και πολλές τηρούν τις σχετικές πληροφορίες για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Στο Μητρώο μπορούν να αναζητηθούν οι ακόλουθες πληροφορίες σε βάθος έως δέκα ετών: πληροφορίες σχετικά με τον κάτοχο του λογαριασμού, τα υπόλοιπα του λογαριασμού, καθώς και τα ποσά των συναλλαγών, τις ημερομηνίες και το νόμισμα. Ο νόμος επιτρέπει την πρόσβαση στο Μητρώο στις ακόλουθες ελληνικές αρχές: α) τον Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος, β) τους Εισαγγελείς Εγκλημάτων Διαφθοράς Αθήνας και τη Θεσσαλονίκης, γ) το σύνολο των υπηρεσιών της Γενικής Γραμματείας Δημόσιων Εσόδων (πλέον Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων - ΑΑΔΕ), δ) το σύνολο των υπηρεσιών της Ειδικής Γραμματείας του Σώματος Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος (ΣΔΟΕ), ε) τη Διεύθυνση Οικονομικής Αστυνομίας και στ) την ελληνική ΜΧΠ.

Οι αρχές επιβολής του νόμου που έχουν πρόσβαση στο Μητρώο υποβάλλουν τα αιτήματά τους για την παροχή τραπεζικών πληροφοριών μέσω του Μητρώου. Οι αιτούμενες πληροφορίες διαβιβάζονται, επίσης, μέσω του Μητρώου. Η διαβίβαση των αιτημάτων και των πληροφοριών μπορεί να πραγματοποιηθεί εκτός Μητρώου, μόνον στις περιπτώσεις όπου το ελεγχόμενο πρόσωπο δεν διαθέτει Αριθμό Φορολογικού Μητρώου (ΑΦΜ), στις περιπτώσεις που δεν είναι τεχνικά δυνατόν ή όταν οι πληροφορίες είναι παλαιότερες των δέκα ετών.

Σημαντικό κενό στη λειτουργία του Μητρώου αποτελεί η αδυναμία πρόσβασης σε αυτό από ορισμένα πρόσωπα.²³Οι ανακριτές του νόμου 4022, οι οποίοι διαδραματίζουν ουσιαστικό ρόλο στην καταπολέμηση της διαφθοράς, δεν έχουν πρόσβαση στο Μητρώο. Ο νόμος παρέχει δικαίωμα πρόσβασης στους Εισαγγελείς Εγκλημάτων Διαφθοράς, ωστόσο στην πράξη αυτό δεν έχει εφαρμοστεί για την Εισαγγελέα Εγκλημάτων Διαφθοράς Θεσσαλονίκης.²⁴Επιπλέον, ούτε οι ακόλουθοι φορείς έχουν, επί του παρόντος, πρόσβαση στο Μητρώο: ο Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης (ΓΕΔΔ), το Σώμα Επιθεωρητών-Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης (ΣΕΕΔΔ), η Διεύθυνση Εσωτερικών Υποθέσεων (ΔΕΥ) της Ελληνικής Αστυνομίας και η Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων του Υπουργείου Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής. Παρόλα αυτά, οι εν λόγω φορείς δήλωσαν, στις συναντήσεις διαβούλευσης, ότι η πρόσβαση στο Μητρώο θα συνέβαλε σημαντικά στο ερευνητικό έργο τους.

Το Μητρώο παρουσιάζει, επίσης, δύο τεχνικές ελλείψεις. Πρώτον, δεν επιτρέπει την υποβολή αιτήματος για παροχή πληροφοριών σχετικά με κάποιο πρόσωπο για χρονικό διάστημα περισσότερων ετών. Για παράδειγμα, εάν ο αρμόδιος για τη διενέργεια της έρευνας υπάλληλος αναζητήσει πληροφορίες αρκετών ετών σχετικά με τους διαφορετικούς λογαριασμούς ενός μόνο προσώπου, θα πρέπει να υποβάλλει ξεχωριστά αιτήματα για τον κάθε λογαριασμό για κάθε έτος.²⁵Δεύτερον, η Διεύθυνση Οικονομικής Αστυνομίας διαπίστωσε μια δυσλειτουργία του αλγόριθμου που χρησιμοποιείται στην αναζήτηση, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να εντοπιστούν όλες οι σχετικές συναλλαγές. Για να αντιμετωπίσει το πρόβλημα αυτό, η Διεύθυνση Οικονομικής Αστυνομίας αιτείται την παροχή των τραπεζικών πληροφοριών εγγράφως από την Τράπεζα της Ελλάδος. Όμως, η προσφυγή σε μια τέτοια πρακτική είναι χρονοβόρα και καταστρατηγεί το σκοπό του Μητρώου.

Επιπλέον, παρατηρούνται και άλλα προβλήματα που αφορούν στο πεδίο εφαρμογής του Μητρώου. Πρώτον, το άρθρο 62, παρ. 7 του Νόμου 4170/2013²⁶ προβλέπει τη δημιουργία ενός

---

²¹Βλέπε άρθρο 62 του Νόμου 4170/2013 (το οποίο ενσωμάτωσε στην εθνική έννομη τάξη την Οδηγία 2011/16 της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τη διοικητική συνεργασία στον τομέα της φορολογίας), το ενδέκατο άρθρο του Νόμου 4211/2013, το άρθρο 71 του Νόμου 4446/2016, και το άρθρο 107 του Νόμου 4387/2016.

²² Άρθρο 35 του Νόμου κατά της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες.

²³Σύμφωνα με τις πληροφορίες που έδωσαν οι διάφοροι αρμόδιοι φορείς στις συναντήσεις διαβούλευσης και τις απαντήσεις στο ερωτηματολόγιο.

²⁴Όπως αναφέρθηκε στο ερωτηματολόγιο (ερώτηση 15) και στην ομάδα εργασίας της Θεσσαλονίκης.

²⁵Ο Εισαγγελέας Οικονομικού Εγκλήματος, ο Εισαγγελέας Εγκλημάτων Διαφθοράς Αθήνας και το ΣΔΟΕ διαπίστωσαν το έλλειμμα αυτό στις συναντήσεις διαβούλευσης και/ή στις απαντήσεις που έδωσαν στο ερωτηματολόγιο.

²⁶Το άρθρο 62 παρ. 7 του Νόμου 4170/2013 προστέθηκε βάσει του άρθρου 71 παρ. 2 του Νόμου 4446/2016.

δημόσιου μητρώου με όλα τα ιδρύματα (τράπεζες κλπ.), το οποίο ωστόσο δεν έχει ακόμα υλοποιηθεί. Δεύτερον, το Μητρώο δεν επιτρέπει την υποβολή αιτημάτων για την παροχή πληροφοριών σχετικά με τραπεζικές θυρίδες, δάνεια ή πιστωτικές κάρτες. Τρίτον, οι συναλλαγές των λογαριασμών είναι διαθέσιμες σε ορισμένα, αλλά όχι σε όλα τα ιδρύματα.²⁷ Τέταρτον, συζητήθηκε το ενδεχόμενο να συμπεριληφθούν στο Μητρώο πληροφορίες σχετικά με τίτλους και παράγωγα προϊόντα. Προς το παρόν, οι πληροφορίες αυτές παρέχονται από τον Όμιλο του Χρηματιστηρίου Αθηνών²⁸ στον οποίο ανήκει το Αποθετήριο Αξιών ΑΕ. Επιπλέον, και η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς²⁹ απαντά σε αιτήματα παροχής πληροφοριών σχετικά με τους τίτλους και τα αμοιβαία κεφάλαια. Αιτήματα παροχής πληροφοριών σχετικά με τα ασφαλιστήρια συμβόλαια ζωής υποβάλλονται στη Διεύθυνση Εποπτείας Ιδιωτικής Ασφάλισης (ΔΕΙΑ) της Τράπεζας της Ελλάδος.³⁰

Συστάσεις

Μητρώο αποτελεί απαραίτητο εργαλείο για τον αποτελεσματικό εντοπισμό περιουσιακών στοιχείων. Προκειμένου να αξιοποιούνται πλήρως οι δυνατότητες που παρέχει, η Ελλάδα θα πρέπει να αντιμετωπίσει τα ακόλουθα ελλείμματα:

- Δυνατότητα πρόσβασης στο Μητρώο από τους ανακριτές του Νόμου 4022/2011, τον Εισαγγελέα Εγκλημάτων Διαφθοράς Θεσσαλονίκης, τον ΓΕΔΔ, το ΣΕΕΔΔ, τη Διεύθυνση Εσωτερικών Υποθέσεων της Ελληνικής Αστυνομίας και την Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων του Υπουργείου Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής (οι φορείς ελέγχου και επιβολής του νόμου θα πρέπει να ενεργούν κατόπιν εισαγγελικής παραγγελίας). Το παραπάνω προϋποθέτει την πρόβλεψη όχι μόνο νομοθετικών τροποποιήσεων για την παροχή πρόσβασης στο Μητρώο, αλλά και ότι οι οργανισμοί αυτοί θα έχουν την τεχνική δυνατότητα πρόσβασης σε αυτό.
- Αντιμετώπιση των τεχνικών ελλειμμάτων του Μητρώου, συγκεκριμένα μέσω: (1) της δυνατότητας υποβολής αιτήματος για παροχή πληροφοριών που αφορούν σε κάποιον δικαιούχο (για έναν ή/και περισσότερους λογαριασμούς) για χρονικό διάστημα περισσότερων ετών και (2) της άρσης της δυσλειτουργίας του αλγόριθμου αναζήτησης που εντόπισε η Διεύθυνση Οικονομικής Αστυνομίας.
- Διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής του Μητρώου, προκειμένου να περιλαμβάνει: 1) ένα δημόσιο μητρώο όλων των ιδρυμάτων (τραπεζών κλπ.), όπως προβλέπεται στο άρθρο 62 παρ. 7 του νόμου 4170/2013, 2) πληροφορίες σχετικά τις τραπεζικές θυρίδες, τα δάνεια και τις πιστωτικές κάρτες, 3) πληροφορίες σχετικά με συναλλαγές έως και 10 ετών για όλα τα ιδρύματα, και 4) τίτλους, παράγωγα και αμοιβαία κεφάλαια.

β) Πληροφορίες σχετικά με τη φορολογία

Οι βάσεις δεδομένων της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ), στις οποίες περιλαμβάνονται οι ετήσιες φορολογικές δηλώσεις, περιέχουν, επίσης, πληροφορίες για τα κινητά περιουσιακά στοιχεία αξίας άνω των 10.000 ευρώ. Όλοι οι φορολογούμενοι υποχρεούνται να δηλώνουν στις ετήσιες φορολογικές δηλώσεις τους: α) τις νέες αγορές κατά το αντίστοιχο έτος και β) τις μισθώσεις κινητών περιουσιακών στοιχείων, εφόσον αυτά υπερβαίνουν τα 10.000 ευρώ. Η ίδια υποχρέωση ισχύει (ανεξαρτήτως αξίας/τιμής) και για: οχήματα, σκάφη, αεροσκάφη, μετοχές, επιχειρήσεις, εταιρείες, χρεόγραφα, ακίνητα συμπεριλαμβανομένων των κολυμβητικών δεξαμενών, δανειοδοτήσεις προς οποιοδήποτε μέρος (πλην του κράτους) ύψους από 300 ευρώ και

²⁷ Ορισμένα χρηματοπιστωτικά και πιστωτικά ιδρύματα δεν παρέχουν στοιχεία σχετικά με τις συναλλαγές για ολόκληρη την περίοδο των 10 ετών. Το γεγονός αυτό σχετίζεται με τις συγχωνεύσεις και τις εξαγορές, καθώς σε ορισμένες περιπτώσεις δεν μπορούν να δοθούν στοιχεία συναλλαγών για το χρονικό διάστημα πριν από την ημερομηνία της συγχώνευσης ή της εξαγοράς.

²⁸<https://www.helex.gr/web/guest/home>

²⁹http://www.hcmc.gr/en_US/web/portal/home

³⁰Νόμος 3867/2010 και Νόμος 4364/2016 (ΦΕΚ Α 13/5.2.2016).

άνω, και αποπληρωμές δανείων. Επιπλέον, οι φορολογούμενοι υποχρεούνται να αιτιολογούν/ αποδεικνύουν τη πηγή των αντίστοιχων προσόδων. Η παράλειψη δήλωσης συνιστά φορολογική παραβίαση και στοιχειοθετεί ενδεχομένως ποινικό αδίκημα.

Ένα σημαντικό ενδιάμεσο μεταρρυθμιστικό βήμα για την επίτευξη του Στρατηγικού Στόχου 2 «Καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και του λαθρεμπορίου» που περιλαμβάνεται στο Στρατηγικό Σχέδιο 2017-2020 της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ)³¹ είναι η δημιουργία ηλεκτρονικής βάσης δεδομένων περιουσιακών στοιχείων που να περιλαμβάνει όλους τους φορολογούμενους (ηλεκτρονικό περιουσιολόγιο). Έχει ανακοινωθεί³² ότι η εν λόγω βάση δεδομένων θα τεθεί σε πλήρη λειτουργία τον Μάρτιο του 2019.

Η ηλεκτρονική βάση δεδομένων της ΑΑΔΕ, με τα περιουσιακά στοιχεία όλων των φορολογουμένων (ηλεκτρονικό περιουσιολόγιο), θα μπορεί να χρησιμοποιείται, επίσης, από τους ανακριτές, προκειμένου να εντοπίζουν περιουσιακά στοιχεία, και ιδίως τα κινητά, αξίας άνω των 10.000 ευρώ.

Η Κοινή Υπουργική Απόφαση του άρθρου 44 του Νόμου 4249/2014 με την οποία θα παρέχεται στη Διεύθυνση Οικονομικής Αστυνομίας η δυνατότητα πρόσβασης στις βάσεις δεδομένων του Υπουργείου Οικονομικών (ΑΑΔΕ) δεν έχει εκδοθεί ακόμα. Η Διεύθυνση Οικονομικής Αστυνομίας δήλωσε ότι η ολιγωρία αυτή δημιουργεί προβλήματα και καθυστερήσεις στη διενέργεια ερευνών κατά του οργανωμένου οικονομικού εγκλήματος και των υποθέσεων διαφθοράς.

Σύσταση

- Θέσπιση των απαραίτητων μέτρων προκειμένου οι δικαστικές, εισαγγελικές αρχές και η Διεύθυνση Οικονομικής Αστυνομίας να αποκτήσουν πρόσβαση στις βάσεις δεδομένων του Υπουργείου Οικονομικών/της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων - ΑΑΔΕ.

γ) Δήλωση περιουσιακής κατάστασης (πόθεν έσχες)

Όσοι υποχρεούνται να υποβάλλουν δήλωση περιουσιακής κατάστασης (π.χ. δημόσιοι υπάλληλοι, μέλη του δικαστικού σώματος) υποχρεούνται, επίσης, να παρέχουν πληροφορίες σχετικά με:

- **Πολύτιμα κινητά περιουσιακά στοιχεία:** Οι υπόχρεοι σε υποβολή δήλωσης περιουσιακών στοιχείων πρέπει να δηλώνουν τα πολύτιμα κινητά περιουσιακά στοιχεία τους (π.χ. πίνακες ζωγραφικής, τιμαφή κ.λπ.) η αξία των οποίων υπερβαίνει τα 30.000 ευρώ.
- **Μετρητά:** Οι υπόχρεοι σε υποβολή δήλωσης περιουσιακών στοιχείων πρέπει να δηλώνουν τα μετρητά, εφόσον αυτά υπερβαίνουν σε συνολική αξία τα 15.000 ευρώ (ή ισοδύναμο ποσό σε ξένο νόμισμα).³³

Οι πληροφορίες αυτές αποθηκεύονται σε μια βάση δεδομένων που ελέγχεται από τη Μονάδα Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης, η οποία υπάγεται στην Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας και Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης («Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες»).³⁴ Οι αρχές επιβολής του νόμου, οι εισαγγελικές και οι δικαστικές αρχές μπορούν να ζητήσουν, όχι όμως να υποχρεώσουν, τη Μονάδα

³¹Error! Hyperlink reference not valid.http://www.aade.gr/sites/default/files/2017-04/statigiko_sxedio_2017_2020.pdf

³²<http://www.kathimerini.gr/909963/Αρθρο/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/apo-ton-martio-toy-2019-8a-te8ei-se-leitoyrgia-to-periouisilogio>

³³Η Ένωση Δικαστών και Εισαγγελέων προσέφυγε στο Συμβούλιο της Επικρατείας κατά της υποχρέωσής τους να δηλώνουν πολύτιμα αντικείμενα και χρήματα.

³⁴Η πληροφορία παρασχέθηκε κατά τη διάρκεια των συναντήσεων διαβούλευσης.

Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης να τους παρέχει πληροφορίες. Προς το παρόν, το άρθρο 7B, παρ. 2 του Νόμου κατά της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες ορίζει ότι οι τρεις μονάδες της παραπάνω Αρχής υποχρεούνται να παρέχουν στις αρμόδιες για την επιβολή του νόμου αρχές στην Ελλάδα τις σχετικές πληροφορίες, μόνο στο μέτρο που δεν παραβιάζεται το απόρρητο των ερευνών της και δεν δυσχεραίνεται η άσκηση των αρμοδιοτήτων της. Αυτός μπορεί να είναι ένας από τους λόγους για τους οποίους οι υπάλληλοι επιβολής του νόμου αντιμετώπισαν δυσκολίες στη συγκέντρωση πληροφοριών από τη ΜΧΠ.³⁵ Το γεγονός αυτό δεν είναι καθόλου ευνοϊκό, δεδομένου ότι οι πληροφορίες που περιέχονται στις δηλώσεις περιουσιακής κατάστασης μπορεί να είναι εξαιρετικά χρήσιμες για την ανάκτηση περιουσιακών στοιχείων σε περιπτώσεις διαφθοράς. Συνεπώς, οι έρευνες της ΜΧΠ δεν θα πρέπει να έχουν προτεραιότητα έναντι των ερευνών που διεξάγονται από τις ποινικές αρχές.

Το άρθρο 7B, παρ. 2 ελήφθη υπόψη κατά τη σύνταξη της παρούσας ανάλυσης του πλαισίου που ισχύει για την ανάκτηση των περιουσιακών στοιχείων. Ωστόσο, οι συντάκτες θεώρησαν κατάλληλη την παρακάτω σύσταση.

Σύσταση

- Δεδομένου ότι οι πληροφορίες της δήλωσης περιουσιακής κατάστασης που περιέρχονται στη Μονάδα Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης, συμπεριλαμβανομένων των πληροφοριών σχετικά με τα μετρητά και τα άλλα πολύτιμα αντικείμενα, αποτελούν συχνά πολύτιμη πηγή πληροφόρησης, θα πρέπει να υποχρεωθεί η Μονάδα Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης να παρέχει, κατόπιν αιτήματος, πληροφορίες στις αρχές επιβολής του νόμου.

δ) Πληροφορίες ακίνητης περιουσίας

Στην Ελλάδα, δεν υπάρχει ενιαία ηλεκτρονική βάση δεδομένων (πρωτογενής) για ολόκληρη τη χώρα. Η ηλεκτρονική βάση δεδομένων της ακίνητης περιουσίας και του φόρου ακίνητης περιουσίας (Ε9 - ΕΝΦΙΑ) που τηρείται από την Ανεξάρτητη Αρχή Δημόσιων Εσόδων (ΑΑΔΕ) επιτρέπει τη διεξαγωγή γρήγορης έρευνας ακινήτων σε εθνικό επίπεδο. Ωστόσο, πρόκειται για μια «παράγωγη» βάση δεδομένων, η ακρίβεια της οποίας εξαρτάται και από τις δηλώσεις φορολογουμένων.

Το 2020 προβλέπεται η ολοκλήρωση ενός νέου συστήματος Κτηματολογίου.³⁶ Το Κτηματολόγιο είναι πολύ πιο αποτελεσματικό σε σχέση με το παλιό σύστημα των Μεταγραφών και Υποθηκών, το οποίο ήταν συχνά χρονοβόρο και αναξιόπιστο. Με τη δήλωση της ακίνητης περιουσίας στο Κτηματολόγιο, καταχωρίζονται πλήρως οι πληροφορίες που αφορούν σε κάθε ιδιοκτησία χωριστά και περιλαμβάνουν λεπτομέρειες τόσο ως προς την κτηματολογική όσο και ως προς τη νομική κατάσταση του ακινήτου. Το κτηματολόγιο διοικείται από την εταιρία «Εθνικό Κτηματολόγιο και Χαρτογράφηση Α.Ε.»,³⁷ της οποίας μοναδικός μέτοχος είναι το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας.

Σύσταση

- Θα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στην έγκαιρη ολοκλήρωση του νέου συστήματος Κτηματολογίου.

³⁵ Πληροφορία από τις συναντήσεις διαβούλευσης με τις ελληνικές αρχές επιβολής του νόμου.

³⁶ <http://www.ktimatologio.gr/aboutus/Pages/htSwFsW1ElgXfYD8.aspx>

³⁷ <http://www.ktimatologio.gr/sites/en/Pages/Default.aspx>

<http://www.ktimatologio.gr/sites/en/Pages/Default.aspx>

ε) *Πληροφορίες για Σκάφη και Αεροσκάφη*

Η Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας (ΥΠΑ)³⁸ διαθέτει μια δημόσια βάση δεδομένων (νηολόγιο αεροσκαφών) στην οποία καταχωρούνται τα πολιτικά αεροσκάφη (συμπεριλαμβανομένων των ελικοπτέρων), οι ιδιοκτήτες τους και τα πρόσωπα που τα εκμεταλλεύονται.³⁹ Σε αντίθεση με άλλα κράτη,⁴⁰ το Υπουργείο Ναυτιλίας & Νησιωτικής Πολιτικής δεν διαθέτει ηλεκτρονική βάση δεδομένων για τα πλοία. Συνεπώς, είναι αδύνατο να συγκεντρώσει κανείς αξιόπιστες πληροφορίες από μια βάση δεδομένων σχετικά με το αν ένα φυσικό ή νομικό πρόσωπο έχει στην κατοχή του κάποιο σκάφος στη χώρα.

Σύσταση

- Δημιουργία ηλεκτρονικής βάσης δεδομένων σκαφών για ολόκληρη τη χώρα.

στ) *Έλλειψη ενιαίας βάσης δεδομένων περιουσιακών στοιχείων*

Προς το παρόν, δεν υφίσταται μια ενιαία αξιόπιστη βάση δεδομένων που να καλύπτει όλους τους τύπους περιουσιακών στοιχείων. Η δημιουργία μιας τέτοιας βάσης θα βοηθούσε σημαντικά τους φορείς που διενεργούν την έρευνα να αναγνωρίζουν και να εντοπίζουν με επαρκή και αποτελεσματικό τρόπο τα προϊόντα του εγκλήματος (ή των εγκλημάτων). Επιπλέον, θα έδινε απάντηση στο πρόβλημα της ΜΧΠ⁴¹ ότι, για να εντοπίσει τα περιουσιακά στοιχεία, πρέπει να υποβάλλει αιτήματα σε ένα μεγάλο αριθμό αρμόδιων φορέων, ο καθένας από τους οποίους έχει τις δικές του ιδιαιτερότητες.

Σύσταση

- Λήψη των απαραίτητων μέτρων για τη δημιουργία μιας ενιαίας, αξιόπιστης βάσης δεδομένων, στην οποία θα καταχωρούνται τα περιουσιακά στοιχεία από τις αξιόπιστες βάσεις δεδομένων που υπάρχουν ήδη.

4. *Proactive Προληπτική χρήση διαθέσιμων μέσων εντοπισμού*

Σύμφωνα με τη Σύσταση 30 της Ειδικής Ομάδας Χρηματοοικονομικής Δράσης και την σχετική ερμηνευτική σημείωση, τουλάχιστον σε όλες τις περιπτώσεις που αφορούν σε έσοδα από σοβαρές αξιόποινες πράξεις, οι αρμόδιες αρχές επιβολής του νόμου θα πρέπει να διενεργούν προληπτική χρηματοοικονομική έρευνα, παράλληλα με την έρευνα της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, των συναφών βασικών αδικημάτων και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Ένας εκ των σκοπών αυτών των χρηματοοικονομικών ερευνών είναι η αναγνώριση και ο εντοπισμός προϊόντων εγκλήματος, κεφαλαίων που προέρχονται από την τρομοκρατία και κάθε άλλου περιουσιακού στοιχείου, υποκείμενου σε δήμευση.

Ωστόσο, δεν είναι σαφές κατά πόσο οι ελληνικές αρχές χρησιμοποιούν τα εργαλεία εντοπισμού περιουσιακών στοιχείων που περιγράφονται ανωτέρω, για να διεξάγουν προληπτικές και παράλληλες χρηματοοικονομικές έρευνες ταυτόχρονα ή στο πλαίσιο της ποινικής έρευνας υποθέσεων διαφθοράς. Σύμφωνα με έρευνα της Europol,⁴² η Ελλάδα κατέχει την 18η θέση στην Ευρωπαϊκή

³⁸<http://www.ypa.gr/>

³⁹<http://www.ypa.gr/el/flight-safety/aircraft-register>

⁴⁰Για παράδειγμα, οι αρχές της Αργεντινής τηρούν εθνικό μητρώο των σκαφών που φέρουν τη σημαία της (Prefectura Naval de Argentina). Τα γαλλικά τελωνεία τηρούν δημόσιο μητρώο των ιδιοκτητών σκαφών της χώρας.

⁴¹Απάντηση στο ερωτηματολόγιο, σελ.8.

⁴²<http://www.ekathimerini.com/221563/Αρθρο/ekathimerini/news/europol-says-crime-profits-are-slipping-through>

Ένωση όσον αφορά τις ύποπτες χρηματικές συναλλαγές, ενώ δήμειυσε μόλις το 1% των παράνομων εσόδων στην ΕΕ την περίοδο 2006-2014.

Σύσταση

- Ενθάρρυνση των αρχών να διεξάγουν παράλληλη και προληπτική χρηματοοικονομική έρευνα, ταυτόχρονα ή στο πλαίσιο της ποινικής έρευνας εγκλημάτων διαφθοράς, με σκοπό: α) την αναγνώριση και τον εντοπισμό των προϊόντων του εγκλήματος ή του εξοπλισμού ή των οργάνων που χρησιμοποιούνται ή προορίζονται να χρησιμοποιηθούν σε εγκληματική δραστηριότητα και β) τη δέσμευση των εν λόγω προϊόντων, πριν εξαφανιστούν ή αναλωθούν, διοχετευόμενα στη νόμιμη οικονομία, ή χρησιμοποιηθούν για τη διάπραξη νέων αδικημάτων.
- Οι αρχές θα πρέπει να εκπαιδευτούν ως προς τον τρόπο που μπορούν να διενεργούν παράλληλες προληπτικές έρευνες και να χρησιμοποιούν τα διαθέσιμα εργαλεία στο πλαίσιο αυτό.⁴³

III. Διασφάλιση Περιουσιακών Στοιχείων - Δέσμευση και Κατάσχεση

Μόλις εντοπιστούν τα περιουσιακά στοιχεία, οι αρχές επιβολής του νόμου πρέπει να τα διασφαλίσουν, προκειμένου να αποτραπεί η μεταβίβαση ή την ανάλωση τους. Οι μέθοδοι για τη διασφάλιση των περιουσιακών στοιχείων περιλαμβάνουν: α) τη δέσμευση ή τον περιορισμό των περιουσιακών στοιχείων μέσω της παρεμπόδισης της πρόσβασης σε αυτά ή του περιορισμού της διαχείρισής τους και β) την κατάσχεση των περιουσιακών στοιχείων, μέσω της μεταβίβασης της νομής τους στις αρχές.

A. Διεθνή πρότυπα

Οι διεθνείς συμβάσεις ορίζουν την υποχρέωση των κρατών να παραχωρούν στους φορείς επιβολής του νόμου την αρμοδιότητα δέσμευσης και κατάσχεσης 1) των προϊόντων εγκλημάτων διαφθοράς ή άλλων περιουσιακών στοιχείων, η αξία των οποίων αντιστοιχεί σε εκείνη των προϊόντων αυτών⁴⁴ και 2) του εξοπλισμού ή άλλων οργάνων τα οποία χρησιμοποιήθηκαν ή προορίζονται να χρησιμοποιηθούν σε αδικήματα διαφθοράς. Προκειμένου για την έκδοση εντολής δέσμευσης ή κατάσχεσης, οι αρχές πρέπει να αποδεικνύουν ότι τα περιουσιακά στοιχεία που ερευνώνται συνδέονται με ή προέρχονται από εγκληματική δραστηριότητα. Λόγω του προσωρινού χαρακτήρα της δήμευσης και της κατάσχεσης, το πλαίσιο διεξαγωγής των αποδείξεων δεν είναι γενικά τόσο αυστηρό όσο εκείνο της διαδικασίας στο δικαστήριο.⁴⁵ Οι αρχές επιβολής του νόμου θα πρέπει να είναι σε θέση να δεσμεύουν και να κατάσχουν γρήγορα και αποτελεσματικά τα περιουσιακά στοιχεία που σχετίζονται με εγκληματικές δραστηριότητες. Η κατάσχεση θα πρέπει να μπορεί να πραγματοποιηθεί άμεσα από τις αρχές επιβολής του νόμου ή βάσει μιας εντολής που θα επιτρέπει σε αυτούς που διενεργούν την έρευνα να προβούν σε κατάσχεση.⁴⁶ Επιπλέον, οι αρχές πρέπει να υποχρεώνονται εκ του νόμου να ζητούν την άδεια του δικαστηρίου, πριν προβούν στη δέσμευση περιουσιακών στοιχείων που συνδέονται με εγκληματική δραστηριότητα.⁴⁷ Ωστόσο, σε έκτακτες περιπτώσεις, οι αρχές θα πρέπει να είναι σε θέση να δεσμεύουν (π.χ. τραπεζικούς λογαριασμούς) και

⁴³Βλ. Technical Proposals and Reference Materials for Building Capacity and Mobilisation of Greek Law Enforcement Authorities, Κεφάλαιο 8 “Systematic Provision of Training to Greek Law Enforcement Authorities”.

⁴⁴[UNCAC](#), Άρθρο 31; [UNTOC](#), Άρθρο 12.

⁴⁵ UNODC (2012), [Manual on Confiscation of Proceeds of Crime](#), σελ. 56.

⁴⁶ UNODC (2012), [Manual on Confiscation of Proceeds of Crime](#), σελ. 56.

⁴⁷Βλέπε τον Γερμανικό Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (Strafprozessordnung – stop), Άρθρο 111e, παράγραφος 1, Ηνωμένο Βασίλειο Νόμος *Proceeds of Crime Act* 2002 (POCA), Άρθρα 40-43; Υπουργείο Δικαιοσύνης των ΗΠΑ *Policy Manual on Asset Recovery* (2016), Κεφάλαιο 1, Ενότητα II.B.

να κατάσχουν περιουσιακά στοιχεία (π.χ. μετρητά) χωρίς προηγούμενη δικαστική άδεια αλλά θα πρέπει να υποχρεούνται να λαμβάνουν αμέσως μετά τη σχετική έγκριση.⁴⁸

Οι διεθνείς συμβάσεις προβλέπουν, επίσης, ότι οι αρχές θα πρέπει να μπορούν δεσμεύουν και/ή να κατάσχουν περιουσιακά στοιχεία που ανήκουν σε τρίτους, καθώς και παρανόμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία, που έχουν αναμιχθεί με περιουσιακά στοιχεία που αποκτήθηκαν νόμιμα.⁴⁹ Αναφορικά με την πρώτη περίπτωση, τα δικαιώματα των καλόπιστων τρίτων δεν θα πρέπει να θίγονται από τη δέσμευση και την κατάσχεση.⁵⁰ Τέλος, απαιτείται η διεθνής συνεργασία, προκειμένου να διασφαλίζονται τα περιουσιακά στοιχεία που υπάγονται στη δικαιοδοσία αλλοδαπών κρατών. Στο πλαίσιο αυτό, τα διεθνή πρότυπα υποχρεώνουν τις ελληνικές αρχές να δεσμεύουν και/ή να κατάσχουν τα προϊόντα του εγκλήματος, εφόσον έχει υποβληθεί αίτηση αμοιβαίας δικαστικής συνδρομής επισήμως ή μέσω άλλων ανεπίσημων οδών, αν το ορίζουν οι περιστάσεις.

B. Νομοθετικές διατάξεις για τη δέσμευση περιουσιακών στοιχείων στην Ελλάδα

Υπάρχουν νομοθετικές διατάξεις οι οποίες προβλέπουν τη δέσμευση περιουσιακών στοιχείων που έχουν αποκτηθεί μέσω πράξεων διαφθοράς: το άρθρο 48 του Νόμου κατά της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, ο Νόμος 2523/1997, ο Νόμος 2713/1999, ο Νόμος 3296/2004, ο Νόμος 4022/2011 και ο Νόμος 4312/2014. Οι διατάξεις διαφέρουν ως προς το πεδίο εφαρμογής, τις προθεσμίες και την προϋπόθεση χορήγησης εισαγγελικής ή δικαστικής διαταγής.

1. Άρθρο 48 του Νόμου κατά της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες

Το άρθρο 48 παρ. 1 του Νόμου κατά της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες επιτρέπει τη δέσμευση ύποπτων προϊόντων εγκλήματος τα οποία βρίσκονται σε πιστωτικό ίδρυμα ή χρηματοπιστωτικό οργανισμό:

Όταν διεξάγεται τακτική ανάκριση για τα αδικήματα του άρθρου 2 μπορεί ο ανακριτής, με σύμφωνη γνώμη του εισαγγελέα, να απαγορεύσει την κίνηση κάθε είδους λογαριασμών, τίτλων ή χρηματοπιστωτικών προϊόντων που τηρούνται σε πιστωτικό ίδρυμα ή χρηματοπιστωτικό οργανισμό, καθώς και το άνοιγμα των θυρίδων θησαυροφυλακίου του κατηγορουμένου, έστω και κοινών οποιουδήποτε είδους με άλλο πρόσωπο, εφόσον υπάρχουν βάσιμες υπόνοιες ότι οι λογαριασμοί, οι τίτλοι, τα χρηματοπιστωτικά προϊόντα ή οι θυρίδες περιέχουν χρήματα ή πράγματα που προέρχονται από τέλεση των αδικημάτων του άρθρου 2. [...] Σε περίπτωση διεξαγωγής προκαταρκτικής εξέτασης ή προανάκρισης, η απαγόρευση αυτή μπορεί να διαταχθεί από το δικαστικό συμβούλιο. Η διάταξη του ανακριτή ή το βούλευμα του συμβουλίου επέχει θέση έκθεσης κατάσχεσης και εκδίδεται χωρίς προηγούμενη κλήση του κατηγορουμένου ή του τρίτου[...].

Το άρθρο 48 παρ. 1 συνάδει εν μέρει με τα πρότυπα που εφαρμόζονται διεθνώς στο ζήτημα της δέσμευσης. Η διάταξη επιτρέπει στις ελληνικές αρχές επιβολής του νόμου να δεσμεύουν τα περιουσιακά στοιχεία και τους λογαριασμούς, είτε αυτά ανήκουν σε πρόσωπα που εμπλέκονται στην τέλεση αδικημάτων, είτε είναι κοινά με τρίτους. Για την διάταξη της δέσμευσης δεν απαιτείται η παρουσία του ιδιοκτήτη του περιουσιακού στοιχείου (δηλ. είναι *μονομερής*), προκειμένου να υπάρξει αιφνιδιασμός των υπόπτων.⁵¹ Πρέπει να υπάρχουν «βάσιμες υπόνοιες» ότι τα περιουσιακά στοιχεία

⁴⁸ Πρωτοβουλία για την Ανάκτηση Κλαπέντων Περιουσιακών Στοιχείων – StAR, [AssetRecoveryHandbook](#)(2011), σελ. 76.

⁴⁹ [UNCAC](#), Άρθρο 31; [UNTOC](#), Άρθρο 12 παρ. 8; Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds of Crime and on the Financing of Terrorism (Warsaw Convention), Άρθρο 5.

⁵⁰ [UNCAC](#), Άρθρο 31 παρ. 9; [UNTOC](#), Άρθρο 12.

⁵¹ Πρωτοβουλία για την Ανάκτηση Κλαπέντων Περιουσιακών Στοιχείων – StAR, [AssetRecoveryHandbook](#)(2011), σελ. 78-79.

προέρχονται από τη διάπραξη αδικημάτων διαφθοράς.⁵² Ωστόσο, το άρθρο 48 παρ. 1 δεν προβλέπει ρητά τη δέσμευση 1) περιουσιακών στοιχείων τα οποία έχουν αναμιχθεί με νομίμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία, ή (2) των οργάνων ή των περιουσιακών στοιχείων τα οποία έχουν χρησιμοποιηθεί στη διάπραξη αδικημάτων διαφθοράς.

Προκειμένου να δεσμεύσουν τα περιουσιακά στοιχεία, οι εισαγγελείς οφείλουν να υποβάλουν αίτηση στο αρμόδιο Δικαστικό Συμβούλιο (στις περιπτώσεις διεξαγωγής προκαταρκτικής εξέτασης ή προανάκρισης), το οποίο συγκροτείται από τρεις δικαστές. Προκειμένου το Δικαστικό Συμβούλιο να αποφανθεί επί μιας τέτοιας αίτησης, μπορεί να παρέλθουν μέχρι και τρεις μήνες, γεγονός που θα μπορούσε να οδηγήσει στην απώλεια του περιουσιακού στοιχείου.⁵³ Στο πλαίσιο της κύριας ανάκρισης, οι ανακριτές χρειάζονται τη σύμφωνη γνώμη του εισαγγελέα για να δεσμεύσουν ένα περιουσιακό στοιχείο.

Σύμφωνα με το άρθρο 48 παρ. 4, τα πρόσωπα για τα περιουσιακά στοιχεία των οποίων έχουν δεσμευθεί, σύμφωνα με το άρθρο 48, παρ. 1, μπορούν να προσφύγουν κατά της διάταξης αυτής μέσα σε 20 ημέρες:

Ο κατηγορούμενος και ο τρίτος δικαιούνται να ζητήσουν την άρση της διάταξης του ανακριτή ή την ανάκληση του βουλεύματος, με αίτηση [...] μέσα σε είκοσι μέρες από την επίδοση σε αυτόν της διάταξης ή του βουλεύματος. Η υποβολή της αίτησης και η προθεσμία προς τούτο δεν αναστέλλουν την εκτέλεση της διάταξης ή του βουλεύματος. Η διάταξη ή το βούλευμα ανακαλείται αν προκύψουν νέα στοιχεία.

Το άρθρο 48 παρ. 5 ορίζει την αρμοδιότητα της Μονάδας Χρηματοοικονομικών Πληροφοριών (ΜΧΠ) να δεσμεύει περιουσιακά στοιχεία σε επείγουσες περιπτώσεις:

Όταν διεξάγεται έρευνα από την Α΄ Μονάδα της Αρχής, η απαγόρευση της κίνησης λογαριασμών, τίτλων και χρηματοπιστωτικών προϊόντων, του ανοίγματος θυρίδων και της μεταβίβασης ή εκποίησης οποιουδήποτε περιουσιακού στοιχείου μπορεί να διαταχθεί σε επείγουσες περιπτώσεις από τον Πρόεδρο της Αρχής [...].⁵⁴ Τα σχετικά με τη δέσμευση στοιχεία, μαζί με αντίγραφο του φακέλου της υπόθεσης, διαβιβάζονται στον αρμόδιο Εισαγγελέα.

Το άρθρο 48 παρ. 5 δεν ορίζει ρητά καμία προθεσμία ή διαδικασία που θα πρέπει να ακολουθήσει κανείς, προκειμένου να λάβει μετέπειτα τη δικαστική άδεια για τη δέσμευση των περιουσιακών στοιχείων.

2. *Άρθρο 2 παρ. 6 του Νόμου 4022/2011*

Το άρθρο 2 παρ. 6 του Νόμου 4022/2011 χορηγεί στους ανακριτές που έχουν επιληφθεί σοβαρές αξιόποινες πράξεις διαφθοράς (οι οποίες απαριθμούνται στο άρθρο 1 του Νόμου) παρόμοιες αρμοδιότητες δέσμευσης με εκείνες που κατοχυρώνονται στο άρθρο 48 του Νόμου κατά της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Ωστόσο, οι δύο διατάξεις παρουσιάζουν αρκετές διαφορές μεταξύ τους. Πρώτον, το άρθρο 48 παρέχει στον καθ' ού προθεσμία 20 ημερών για να προσφύγει κατά της διάταξης δέσμευσης, ενώ το άρθρο 2 παρ. 6 προσφέρει μόνο 10 ημέρες. Δεύτερον, το άρθρο 48 ορίζει ρητά ότι η δέσμευση μπορεί να διαταχθεί *μονομερώς*, ενώ το άρθρο 2 παρ. 6 περιέχει μεγαλύτερη ασάφεια ως προς τον χρόνο κατά τον οποίο πρέπει να επιδίεται η εν λόγω διάταξη στον κατηγορούμενο. Τέλος, σε αντίθεση με το άρθρο 48, το άρθρο 2 παρ. 6 δεν επιτρέπει στους ανακριτές του Νόμου 4022/2011 να τιμωρούν με φυλάκιση και/ή πρόστιμο τα

---

⁵²Στις συναντήσεις διαβούλευσης οι ανακριτές του Νόμου 4022/2011 εξήγησαν ότι συντρέχουν βάσιμες υπόνοιες όταν υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις για την ενοχή του κατηγορουμένου.

⁵³Συνάντηση διαβούλευσης με τον Εισαγγελέα Εγκλημάτων Διαφθοράς Θεσσαλονίκης, Φεβρουάριος 2017.

⁵⁴Ο επικεφαλής της ΜΧΠ είναι εισαγγελέας.

διευθυντικά στελέχη ή τους υπαλλήλους του πιστωτικού ιδρύματος ή του χρηματοπιστωτικού οργανισμού που παραβαίνουν την απόφαση που διατάσσει τη δέσμευση.⁵⁵

3. Άρθρο 17Α παρ. 8 του Νόμου 2523/1997

Το άρθρο 17Α παρ. 8 του νόμου 2523/1997 ορίζει την αρμοδιότητα του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος να δεσμεύει περιουσιακά στοιχεία για χρονικό διάστημα μέχρι ένα έτος, το οποίο μπορεί να παρατείνεται με δικαστικό βούλευμα:

Κατά τη διάρκεια προκαταρκτικής εξέτασης, ο Εισαγγελέας Οικονομικού Εγκλήματος και οι αναπληρωτές έχουν τη δυνατότητα να προβαίνουν σε δεσμεύσεις τραπεζικών λογαριασμών, περιεχομένου τραπεζικών θυρίδων και περιουσιακών εν γένει στοιχείων, ακινήτων και κινητών, προς το σκοπό διασφάλισης των συμφερόντων του Δημοσίου. Η διάταξη της δέσμευσης έχει ισχύ ενός έτους. Ο κατηγορούμενος έχει δικαίωμα να προσφύγει και να ζητήσει την άρση της εντός προθεσμίας τριάντα (30) ημερών από την επίδοσή της, η οποία δεν αναστέλλει την εκτέλεσή της.

Εάν η προκαταρκτική εξέταση δεν ολοκληρωθεί εντός της περιόδου του ενός έτους, η διάταξη της δέσμευσης μπορεί να παραταθεί με βούλευμα του Δικαστικού Συμβουλίου το οποίο πρέπει να δικαιολογεί την μη έγκαιρη ολοκλήρωση της διενεργούμενης πράξης. Ο κατηγορούμενος πρέπει να ενημερωθεί εντός είκοσι (20) ημερών για την παράταση της διάταξης. Η διάταξη της δέσμευσης μπορεί να τροποποιηθεί ή να ανακληθεί, εάν προκύψουν νέα αποδεικτικά στοιχεία.

Σε αντίθεση με τον Εισαγγελέα Εγκλημάτων Διαφθοράς, στην προκαταρκτική εξέταση, ο Εισαγγελέας Οικονομικού Εγκλήματος δεν χρειάζεται να υποβάλει αίτηση στο Δικαστικό Συμβούλιο για την έκδοση διάταξης δέσμευσης. Κατά τις συνεδριάσεις διαβούλευσης του Φεβρουαρίου του 2017, ο Εισαγγελέας Οικονομικού Εγκλήματος δήλωσε ότι εκδίδει σε γενικές γραμμές περίπου 400 με 500 διαταγές δέσμευσης και ότι το Δικαστικό Συμβούλιο εγκρίνει κατά κανόνα το αίτημά του για παράταση των διαταγών δέσμευσης.

4. Άρθρο 30, παρ. 5, περίπτωση ε' του Νόμου 3296/2004

Το Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος (ΣΔΟΕ) υπό τον Υπουργό Οικονομίας και Οικονομικών έχει δική του αρμοδιότητα δέσμευσης περιουσιακών στοιχείων. Σύμφωνα με το άρθρο 30, παρ. 5, περίπτωση ε' του Νόμου 3296/2004, μπορεί να προβαίνει σε:

Δεσμεύσεις, σε ειδικές περιπτώσεις διασφάλισης συμφερόντων του Δημοσίου ή περιπτώσεις οικονομικού εγκλήματος και λαθρεμπορίου, τραπεζικών λογαριασμών και περιουσιακών στοιχείων, με έγγραφο του προϊσταμένου της αρμόδιας Περιφερειακής Διεύθυνσης του ΣΔΟΕ, ενημερώνοντας για την ενέργεια αυτή, εντός είκοσι τεσσάρων (24) ωρών, τον αρμόδιο εισαγγελέα.

Σύμφωνα με το ΣΔΟΕ, οι φράσεις «περιπτώσεις διασφάλισης συμφερόντων του Δημοσίου» και «περιπτώσεις οικονομικού εγκλήματος» περιγράφουν εγκλήματα διαφθοράς.⁵⁶ Επιπλέον, αν και το Συμβούλιο της Επικρατείας (το ανώτατο διοικητικό δικαστήριο της Ελλάδας)

---

⁵⁵Το άρθρο 232 ΑΠΚ ορίζει ότι όποιος με πρόθεση δεν συμμορφώθηκε σε προσωρινή διαταγή δικαστή ή δικαστηρίου, τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι ένα έτος. Συνεπώς, η διάταξη αυτή θα μπορούσε να εφαρμοστεί στα διευθυντικά στελέχη ενός πιστωτικού ιδρύματος οργανισμού, τα οποία παραβαίνουν μια απόφαση δέσμευσης που εκδόθηκε σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ.6. Ωστόσο, επειδή το άρθρο 48 του Νόμου κατά της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες επιτρέπει την επιβολή τέτοιων ποινών, σε αντίθεση με το άρθρο 2 παρ.6, ενδεχομένως το άρθρο 232Α να μην εφαρμόζεται σε περιπτώσεις μη συμμόρφωσης με τις διατάξεις δέσμευσης, που εκδίδονται σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 6

⁵⁶Απαντήσεις σε ερωτηματολόγιο και συναντήσεις διαβούλευσης με το ΣΔΟΕ.

έκρινε αντισυνταγματικό το άρθρο 30, παρ. 5, περίπτωση ε',⁵⁷ το ΣΔΟΕ εξακολουθεί να εφαρμόζει τη διάταξη, καθώς δεν έχει ακόμη καταργηθεί με νεότερο νόμο.⁵⁸ Με βάση τα ανωτέρω, η συνέχιση εφαρμογής της διάταξης από το ΣΔΟΕ παρουσιάζει προβλήματα, ιδιαίτερα καθώς τέτοια μέτρα δέσμευσης δεν υπάγονται σε κάποια προθεσμία, ούτε υπόκεινται σε δικαστικό έλεγχο.

5. Άρθρο 6, παρ. 3 του Νόμου 2713/1999

Η Διεύθυνση Εσωτερικών Υποθέσεων της Ελληνικής Αστυνομίας, έχει την αρμοδιότητα, όταν διενεργεί προκαταρκτική εξέταση ή προανάκριση, να ζητά τη δέσμευση περιουσιακών στοιχείων, σύμφωνα με το άρθρο 6, παρ. 3 του Νόμου 2713/1999. Στις περιπτώσεις αυτές, η διάταξη του αρμόδιου εισαγγελέα ή το βούλευμα του αρμόδιου Δικαστικού Συμβουλίου εκτελείται *μονομερώς*.

6. Άρθρο 2, παρ.2 του Νόμου 4312/2014

Οι σχετικές διατάξεις αφορούν τόσο τη δέσμευση όσο και την κατάσχεση. Δεν επηρεάζει ούτε τροποποιεί τις εξουσίες του κράτους ή προβλέπει μία νέα διαδικασία δέσμευσης ή κατάσχεσης και επομένως εφαρμόζεται μόνο εάν έχει ήδη εκδοθεί σχετική πράξη για δέσμευση ή κατάσχεση. Το άρθρο 2 παρ. 2 ορίζει ότι εάν ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος συναινεί σε εθελοντική βάση να καταβάλει το χρηματικό ποσό, το οποίο αρχικά ήταν το αντικείμενο της δέσμευσης ή κατάσχεσης, στο Ελληνικό Δημόσιο, γίνεται άρση της δέσμευσης ή κατάσχεσης.

Γ. Ανάγκη εναρμόνισης των διατάξεων περί δέσμευσης

Καθίσταται προφανές ότι οι παραπάνω διατάξεις σχετικά με τη δέσμευση παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές μεταξύ τους. Για παράδειγμα, η προθεσμία προσφυγής κατά της δέσμευσης είναι 20 ημέρες σύμφωνα με το άρθρο 48 του Νόμου κατά της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, 10 ημέρες σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 6 του Νόμου 4022/2011, 30 ημέρες σύμφωνα με το άρθρο 17Α παρ. 8 του Νόμου 2523/1997, ενώ το άρθρο 30 παρ. 5 3296/2004 δεν προβλέπει καμία προθεσμία. Μόνο το άρθρο 48 ορίζει ρητά ότι η δέσμευση μπορεί να διαταχθεί *μονομερώς*, χωρίς προηγούμενη κλήση του καθ' ού, προβλέπει τη δυνατότητα έκδοσης διάταξης δέσμευσης σε επείγουσες περιπτώσεις και επιβάλλει κυρώσεις στα διευθυντικά στελέχη του χρηματοπιστωτικού οργανισμού που παραβαίνουν τις αποφάσεις που διατάσσουν τη δέσμευση.

Ο κατακερματισμός αυτός δεν είναι λυσιτελής. Οι διατάξεις που έχουν διαφορετικό πεδίο και κριτήρια εφαρμογής εφαρμόζονται πιο δύσκολα, καθώς οι αρμόδιοι υπάλληλοι πρέπει να γνωρίζουν όλες τις πτυχές της κάθε διάταξης ξεχωριστά. Επιπλέον, οι αντιφάσεις είναι αναμφίβολα αυθαίρετες και άδικες. Δεν συντρέχει καμία αιτία για την οποία ο κύριος ενός περιουσιακού στοιχείου έχει περισσότερα δικαιώματα, όταν η δέσμευση του στοιχείου αυτού διατάσσεται βάσει του Νόμου κατά της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες αντί του Νόμου 4022/2011, ή αντιστρόφως. Όπως αναφέρεται στην ενότητα σχετικά με τον εντοπισμό περιουσιακών στοιχείων, η βέλτιστη πρακτική συνίσταται στην πρόβλεψη κάθε μέτρου έρευνας σε μία νομοθετική διάταξη.

---

⁵⁷Βλέπε Αποφάσεις 3316/2014 και 1260/2015. Το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε αντισυνταγματικές τις διατάξεις διότι: α) δεν περιέχουν ειδικές προϋποθέσεις προκειμένου α) το ΣΔΟΕ να προβαίνει στη δέσμευση τραπεζικών λογαριασμών και περιουσιακών στοιχείων, β) η διατύπωση των διατάξεων είναι ασαφής, γ) δεν ορίζεται το χρονικό διάστημα ισχύος της δέσμευσης, δ) δεν τηρείται η αρχή της αναλογικότητας (π.χ. η αξία των τραπεζικών λογαριασμών/περιουσιακών στοιχείων που μπορεί να δεσμεύσει το ΣΔΟΕ σε σχέση με την ενδεχόμενη ζημία του Δημοσίου) και ε) δεν ορίζεται διαδικασία άρσης της δέσμευσης.

⁵⁸ΣΔΟΕ Απαντήσεις σε ερωτηματολόγιο (Ερώτηση 9 & Ερώτηση 26).

Ένα πεδίο αντιφάσεων, το οποίο προκαλεί ιδιαίτερη ανησυχία, αφορά στην απουσία δικαστικής άδειας που να επιτρέπει τη δέσμευση. Ο Εισαγγελέας Οικονομικού Εγκλήματος μπορεί να προβεί στη δέσμευση περιουσιακών στοιχείων έως και ένα έτος, χωρίς να απαιτείται σχετική άδεια. Άλλοι εισαγγελείς, όπως οι Εισαγγελείς Εγκλημάτων Διαφθοράς, δεν έχουν τέτοιο δικαίωμα. Σε αντίθεση με άλλα αστυνομικά σώματα, το ΣΔΟΕ μπορεί να δεσμεύσει περιουσιακά στοιχεία για 24 ώρες, πριν παραπέμψει την υπόθεση στον εισαγγελέα. Η απουσία δικαστικής άδειας δέσμευσης στις περιπτώσεις αυτές θίγει τις αρχές του ελέγχου και της στάθμισης που είναι ζωτικής σημασίας, προκειμένου να διασφαλίζεται η νόμιμη και δικαιολογημένη επέμβαση στα ατομικά δικαιώματα. Η πρόσφατη [Οδηγία 2014/42](#) της Ευρωπαϊκής Ένωσης προβλέπει ότι οι αποφάσεις δέσμευσης δεν θα πρέπει να διατηρούνται για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα από το αναγκαίο, και ότι οι αποφάσεις αυτές θα πρέπει να εξετάζονται από το δικαστήριο, προκειμένου να εξακριβωθεί ότι εξακολουθεί να ισχύει ο σκοπός της αποτροπής του διασκορπισμού των περιουσιακών στοιχείων.⁵⁹ Άλλες εισαγγελικές αρχές, όπως οι Εισαγγελείς Εγκλημάτων Διαφθοράς και Εισαγγελείς Πρωτοδικών Αθήνας και Πειραιά, δήλωσαν ότι αυτές οι εξουσίες θα ήταν χρήσιμες, αλλά δεν είναι ουσιώδεις, τονίζοντας ότι θεωρούν απαραίτητο η απόφαση δέσμευσης περιουσιακών στοιχείων να ελέγχεται από τη δικαστική αρχή. Επιπλέον, τα νομικά συστήματα ορισμένων χωρών-μελών του ΟΟΣΑ – συμπεριλαμβανομένης της Γερμανίας,⁶⁰ του Ηνωμένου Βασιλείου,⁶¹ και των Ηνωμένων Πολιτειών⁶² – ορίζουν ως προϋπόθεση την ύπαρξη προηγούμενης δικαστικής άδειας για τη δέσμευση περιουσιακών στοιχείων που συνδέονται με εγκληματικές δραστηριότητες.

Επίσης, η επιλογή της δικαστικής αρχής να εκδώσει μια διαταγή δέσμευσης και η επακόλουθη επανεξέτασή της, θα πρέπει να εναρμονιστούν και να ευθυγραμμιστούν μεταξύ τους. Το ισχύον πλαίσιο είναι ιδιαίτερα γραφειοκρατικό και πολύπλοκο για τους επαγγελματίες που επιδιώκουν να εφαρμόσουν εγκαίρως μέτρα δέσμευσης. Κατά συνέπεια, επηρεάζεται αρνητικά η ικανότητά τους να προηγούνται έμπειρων εγκληματιών. Σύμφωνα με το άρθρο 48 του Νόμου κατά της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, οι εισαγγελείς που διενεργούν προκαταρκτική εξέταση ή προανάκριση υποχρεούνται να υποβάλλουν αίτηση στο αρμόδιο Δικαστικό Συμβούλιο (το οποίο συγκροτείται από τρεις δικαστές), προκειμένου να προβούν στην έκδοση διάταξης δέσμευσης. Στην κύρια ανάκριση, οι ανακριτές μπορούν να εκδώσουν διάταξη δέσμευσης με τη με σύμφωνη γνώμη του αρμόδιου εισαγγελέα. Και στις δύο περιπτώσεις, τα ενδιαφερόμενα μέρη μπορούν να προσφύγουν κατά της διάταξης δέσμευσης ενώπιον του αρμόδιου Δικαστικού Συμβουλίου. Όπως προαναφέρθηκε, η σύγκληση του Δικαστικού Συμβουλίου για την εξέταση των προσφυγών αυτών γίνεται με καθυστέρηση που φτάνει μερικές φορές τους τρεις μήνες. Αρχές επιβολής του νόμου που μετέχουν στη μάχη κατά της διαφθοράς στην Ελλάδα-ιδιαίτερα τα γραφεία της Εισαγγελίας κατά της Διαφθοράς στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη- δηλώνουν ότι αυτό το ειδικότερο ζήτημα δημιουργεί σημαντικά εμπόδια στο έργο τους. Η γραφειοκρατία και οι καθυστερήσεις αποτελούν τροχοπέδη όχι μόνο για την αποτελεσματικότητα των διαταγών δέσμευσης, αλλά και για την προστασία των δικαιωμάτων των ενδιαφερομένων μερών. Αντιθέτως, ένας μόνο δικαστής του αρμόδιου δικαστηρίου θα ήταν αρκετός για να εκδικάσει τις προσφυγές.

Ένα τελευταίο ζήτημα αφορά στο χρονικό διάστημα ισχύος των διαταγών δέσμευσης. Βάσει του ισχύοντος καθεστώτος, οι διαταγές δέσμευσης ισχύουν απεριόριστα, με εξαίρεση εκείνες που εκδίδονται από τον Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος. Δεδομένου ότι η διενέργεια των ερευνών υποθέσεων διαφθοράς γίνεται με αργό ρυθμό, τα περιουσιακά στοιχεία μπορούν να δεσμευτούν για πολλά χρόνια, γεγονός που μπορεί να είναι άδικο και να προκαλεί δυσχέρειες στα θιγόμενα μέρη. Οι διαταγές δέσμευσης θα πρέπει να επανεξετάζονται υποχρεωτικά σε τακτικά διαστήματα, προκειμένου να σταθμίζονται καλύτερα τα δικαιώματα των θιγόμενων μερών, με το συμφέρον που έχει το

---

⁵⁹Οδηγία 2014/42/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 3^{ης} Απριλίου 2014, Άρθρο 8.

⁶⁰Γερμανικός Κώδικας Ποινικής Δικονομίας (Strafprozessordnung – stp), Άρθρο 111e, παράγραφος 1.

⁶¹Νόμος Proceeds of Crime Act 2002 (POCA), Άρθρα 40-43.

⁶²Policy Manual: Asset Forfeiture Policy Manual (2016), Κεφάλαιο 1, Ενότητα II.B.,

διαθέσιμο σε <https://www.justice.gov/criminal-afmls/file/839521/download>

Δημόσιο να διασφαλίζει τα περιουσιακά στοιχεία, με σκοπό να προβεί ενδεχομένως στη δήμευσή τους.

Σύσταση

Η Ελλάδα ενδείκνυται να εξετάσει τη δυνατότητα τροποποίησης της νομοθεσίας της ώστε επί της δέσμευσης περιουσιακών στοιχείων να εφαρμόζεται αποκλειστικά μία διάταξη του ΚΠΔ. Συνιστάται η νέα, ενοποιημένη διάταξη του ΚΠΔ σχετικά με τη δέσμευση να πληροί τις παρακάτω προϋποθέσεις:

- Η διάταξη θα πρέπει να εφαρμόζεται σε όλες τουλάχιστον τις περιπτώσεις διαφθοράς και συναφών αδικημάτων (όπως η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες).
- Η διάταξη θα πρέπει να επιτρέπει ρητά τη δέσμευση περιουσιακών στοιχείων για τα οποία υπάρχουν βάσιμες υπόνοιες ότι είναι προϊόντα ή όργανα του εγκλήματος. Η δέσμευση θα πρέπει επίσης να επιτρέπεται, όταν τα εν λόγω περιουσιακά στοιχεία 1) έχουν αναμιχθεί με νομίμως αποκτηθέντα περιουσιακά στοιχεία ή (2) ανήκουν σε μη καλόπιστους τρίτους.
- Αποσκοπώντας στον περιορισμό της γραφειοκρατίας στο πλαίσιο των διαδικασιών δέσμευσης και στη διασφάλιση της εισαγγελικής και ανακριτικής αποτελεσματικότητας, στην προκαταρκτική εξέταση ή την προανάκριση, ο αρμόδιος εισαγγελέας θα καλείται να υποβάλλει αίτημα για την έκδοση διαταγής δέσμευσης ενώπιον του αρμόδιου Πρωτοδικείου το οποίο θα αποφασίζει με μονομελή σύνθεση και θα είναι αρμόδιο να εξετάζει αιτήματα δέσμευσης περιουσιακών στοιχείων. Με στόχο την ελάφρυνση του βάρους του, θα εναλλάσσονται τακτικά οι διοριζόμενοι δικαστές. Η συγκεκριμένη διαδικασία θα περιορίσει τις σημαντικές, τακτικές καθυστερήσεις που επισημαίνουν πολλοί ελληνικοί φορείς. Οι εν λόγω καθυστερήσεις προκύπτουν από την υποχρέωση κατάθεσης αίτησης για τέτοιες αιτήσεις ενώπιον τριμελούς δικαστικού Συμβουλίου. Στην κύρια ανάκριση, ο ανακριτής θα μπορεί να διατάζει τη δέσμευση με τη με σύμφωνη γνώμη του αρμόδιου εισαγγελέα.
- Ο θιγόμενος θα μπορεί να υποβάλλει αίτημα επανεξέτασης της διαταγής της δέσμευσης. Εάν η αρχή έκδοσης της διαταγής απορρίψει την επανεξέτασή της, τότε θα προβλέπεται η δυνατότητα προσφυγής ενώπιον ενός Εφέτη.
- Η νέα διάταξη του ΚΠΔ θα πρέπει, επίσης, να επιτρέπει τη δέσμευση περιουσιακών στοιχείων σε συγκεκριμένες περιπτώσεις χωρίς προηγούμενη δικαστική άδεια. Η δικαστική άδεια από το αρμόδιο Πρωτοδικείο ή με τη συναίνεση του αρμόδιου εισαγγελέα συνιστάται να λαμβάνεται εντός 72 ωρών από τη λήψη επειγόντων μέτρων δέσμευσης. Καθώς η δέσμευση αποτελεί μέτρο περιοριστικό της ελεύθερης και ειρηνικής απόλαυσης της ατομικής ιδιοκτησίας,⁶³ μία διαταγή δέσμευσης θα πρέπει να αίρεται αυτοδίκαια εάν δεν χορηγείται άδεια ή συναίνεση. Η νέα διάταξη του ΚΠΔ ενδείκνυται να προβλέπει τακτική επανεξέταση των διαταγών δέσμευσης από την εκδούσα αρχή ανά 18 μήνες. Γραφειοκρατικές καθυστερήσεις μπορούν να αποφευχθούν μέσω προσφυγής σε διορισμένο δικαστή.
- Άλλες ισχύουσες ρυθμίσεις του άρθρου 48 του Νόμου κατά της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες οι οποίες θα πρέπει να συμπεριληφθούν στη νέα διάταξη του ΚΠΔ είναι: η δυνατότητα *μονομερούς* έκδοσης διαταγής δέσμευσης, η προθεσμία των 20 ημερών εντός της οποίας θα μπορεί ο ενδιαφερόμενος να προσφύγει κατά της διαταγής δέσμευσης και οι κυρώσεις κατά των υπαλλήλων του πιστωτικού ιδρύματος που παραβαίνουν την απόφαση που διατάσσει τη δέσμευση.

Το παράρτημα Α περιλαμβάνει ένα σχέδιο της διατύπωσης της νέας διάταξης του ΚΠΔ.

⁶³ Βλ. AGOSI κατά Ηνωμένου Βασιλείου, Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ), αίτηση νο 9118/80, 24 Οκτωβρίου 1986; Butler κατά Ηνωμένου Βασιλείου, ΕΔΔΑ, αίτηση νο. 41661/98, απόφαση επί του παραδεκτού, 27 Ιουνίου 2002.

Δ. Η κατάσχεση περιουσιακών στοιχείων στην Ελλάδα

1. Άρθρο 243,παρ. 2 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (ΚΠΔ)

Το άρθρο 243, παρ. 2 χορηγεί, επίσης, στους ανακριτικούς υπαλλήλους αρμοδιότητες κατάσχεσης χωρίς δικαστική άδεια:

Αν από την καθυστέρηση απειλείται άμεσος κίνδυνος ή αν πρόκειται για αυτόφωρο κακούργημα ή πλημμέλημα, όλοι οι κατά τα άρθρα 33 και 34 ανακριτικοί υπάλληλοι είναι υποχρεωμένοι να επιχειρούν όλες τις προανακριτικές πράξεις που είναι αναγκαίες για να βεβαιωθεί η πράξη και να ανακαλυφθεί ο δράστης, έστω και χωρίς προηγούμενη παραγγελία του εισαγγελέα. Στην περίπτωση αυτή ειδοποιούν τον εισαγγελέα με το ταχύτερο μέσο και του υποβάλλουν χωρίς χρονοτριβή τις εκθέσεις που συντάχθηκαν. Ο εισαγγελέας, αφού λάβει τις εκθέσεις, ενεργεί σύμφωνα με όσα ορίζονται στα άρθρα 43 κ.ε.

Το άρθρο 243 παρ. 2 υποχρεώνει τους ανακριτικούς υπαλλήλους να διενεργούν ανακριτικές πράξεις, όπως κατασχέσεις, στην περίπτωση που έχει τελεστεί κάποια αξιόποινη πράξη ή ο δράστης συλλαμβάνεται επ' αυτοφώρω κατά την τέλεση της πράξης αυτής. Μετά τη διενέργεια της κατάσχεσης, ο ανακριτικός υπάλληλος πρέπει να ειδοποιήσει άμεσα τον εισαγγελέα, ο οποίος θα ορίσει τις κατάλληλες επόμενες ενέργειες. Το άρθρο 243 παρ. 2 πληροί ορισμένα διεθνή πρότυπα. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τις βέλτιστες πρακτικές, η διενέργεια κατάσχεσης χωρίς δικαστική άδεια επιτρέπεται, εφόσον συντρέχουν επείγουσες περιστάσεις. Το άρθρο 243 παρ. 2 προβλέπει την περίπτωση αυτή, ωστόσο δεν ορίζει ρητά ότι οι ανακριτικοί υπάλληλοι θα πρέπει να έχουν εύλογες υπόνοιες να πιστεύουν ότι τελέστηκε η αξιόποινη πράξη, προκειμένου να ξεκινήσουν τις απαραίτητες ενέργειες.

Ωστόσο, οι Έλληνες δικαστές φαίνεται να ορίζουν την έννοια του “άμεσου κινδύνου” κατά το άρθρο 243 παρ.2 ΚΠΔ ad hoc με βάση τα περιστατικά της κάθε περίπτωσης.

Για παράδειγμα, στην υπ' αριθμ. 298/2017 απόφαση του Πλημμελειοδικείου Αθηνών, οι δικαστές έκριναν ότι η κρίση περί συνδρομή της επείγουσας περίπτωσης δε συνδέεται μόνο με το αν τελέστηκε το ερευνόμενο έγκλημα, όπως το έγκλημα της νομιμοποίησης εσόδων. Απαιτείται επιπλέον ένα πρόσθετο στοιχείο το οποίο να δημιουργεί τον άμεσο κίνδυνο, όπως κίνδυνος καταστροφής ή απώλειας των αποδείξεων. Επιπρόσθετα, οι ελληνικές αρχές αναφέρουν σχετική βιβλιογραφία επί του ζητήματος (βλ. Χαράλαμπος Σεβαστίδης, ανάλυση ΚΠΔ σελίδα 2839).

2. Άρθρα 260 και επ. ΚΠΔ

Το άρθρο 260 παρ. 1 είναι η κύρια διάταξη που διέπει τις κατασχέσεις περιουσιακών στοιχείων στην Ελλάδα και εφαρμόζεται σε όλες τις κατηγορίες των ποινικών υποθέσεων:

Όσοι αναφέρονται στο άρθρο 251 (δηλ. οι ανακριτές και οι γενικοί και ειδικοί ανακριτικοί υπάλληλοι των άρθρων 33 και 34) μπορούν αυτοπροσώπως να κατάσχουν τίτλους αξιών, στις τράπεζες ή σε άλλα ιδρύματα δημόσια ή ιδιωτικά, σε ποσότητες που είναι κατατεθειμένες σε τρεχούμενο λογαριασμό και κάθε άλλο κατατεθειμένο πράγμα ή έγγραφο και όταν αυτά περιέχονται σε κιβωτίδια ασφαλείας, έστω και αν δεν ανήκουν στον κατηγορούμενο ή δεν είναι γραμμένα στο όνομά του, αρκεί να σχετίζονται με το έγκλημα.

Σύμφωνα με το άρθρο 260 ΚΠΔ,⁶⁴ οι ανακριτικοί υπάλληλοι (όπως η Ελληνική Αστυνομία και το ΣΔΟΕ) μπορούν να κατάσχουν περιουσιακά στοιχεία με τη σύμφωνη γνώμη του εισαγγελέα ή

---

⁶⁴Μια προϋπόθεση των κατασχέσεων του άρθρου 260 ΚΠΔ είναι η άρση του (τραπεζικού) απορρήτου, σύμφωνα με το άρθρο 3 του Νομοθετικού Διατάγματος 1059/1971 – Χαράλαμπος Σεβαστίδης, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας - Ερμηνεία κατ' άρθρο/2015, Τόμος ΙΙΙ, σελ 3095.

του ανακριτή.⁶⁵ Σε αντίθεση με το άρθρο 48, παρ. 1 του Νόμου κατά της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, το άρθρο 260 δεν ορίζει ένα συγκεκριμένο πλαίσιο για την έκδοση διαταγής κατάσχεσης. Επιπλέον, το άρθρο 260 δεν περιέχει ρητές διατάξεις σχετικά με την κατάσχεση των οργάνων που χρησιμοποιήθηκαν για την τέλεση της αξιόποινης πράξης ή των περιουσιακών στοιχείων που ανήκουν σε τρίτους (παρόλο που κάτι τέτοιο ισχύει στην πράξη) και, κατά συνέπεια, δεν πληροί τα διεθνή πρότυπα περί κατάσχεσης.

Το άρθρο 263, παρ. 1 ΚΠΔ επιτρέπει στον αρμόδιο δικαστή - ανεξάρτητα από το δικονομικό στάδιο της υπόθεσης - να διατάξει την κατάσχεση περιουσιακών στοιχείων, εγγράφων ή άλλων πραγμάτων, όταν αυτό είναι απαραίτητο:

Αν κατά την πορεία της ανάκρισης δεν έγινε δυνατή ή δεν θεωρήθηκε αναγκαία η κατάσχεση πραγμάτων ή εγγράφων σχετικών με το έγκλημα, η κατάσχεση μπορεί να διαταχθεί από το δικαστήριο σε κάθε στάδιο της δίκης και *αυτεπαγγέλτως*, οπότε ενεργείται από τον εντελλόμενο γι' αυτήν ανακριτικό υπάλληλο μόλις γίνει δυνατή η διενέργειά της.

3. *Άρθρο 147, παρ. 8 του Νομου 2690/2001 (Εθνικός Τελωνειακός Κώδικας)*

Το άρθρο 147 παράγραφος 8 του Ν. 2690/2001 ορίζει ότι η αρμόδια Τελωνειακή Αρχή δύναται, με απόφασή της, να δεσμεύσει τα ρευστά διαθέσιμα ύψους άνω των 10.000 ευρώ, τα οποία εισέρχονται ή εξέρχονται από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα και δεν έχουν δηλωθεί, σύμφωνα με το άρθρο 3 του Κανονισμού 1889/2005. Η δέσμευση αυτή δεν μπορεί να διαρκέσει πέραν των τριών μηνών κατά τους οποίους διενεργείται έρευνα. Δεν υπάρχει ρητή πρόβλεψη που να επιτρέπει την παράταση της περιόδου κατάσχεσης. Η διάταξη αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική για την Ελλάδα, καθώς αποτελεί σημείο εισόδου στην Ευρώπη πολιτών από χώρες εκτός της ζώνης Σένγκεν.

IV. Δήμευση περιουσιακών στοιχείων

Μετά τον εντοπισμό και τη διασφάλιση των περιουσιακών στοιχείων, το επόμενο βήμα είναι η δήμευση αυτών, δηλαδή η μεταβίβαση των τίτλων κυριότητας των περιουσιακών στοιχείων από τον ιδιώτη στο κράτος. Στην παρούσα ενότητα αναφέρονται τα διεθνή πρότυπα που εφαρμόζονται στη δήμευση σε περιπτώσεις διαφθοράς και στη συνέχεια εξετάζονται τα διάφορα είδη δήμευσης που προβλέπει το ελληνικό Δίκαιο.

A. Διεθνή πρότυπα δήμευσης σε υποθέσεις διαφθοράς

Στις περισσότερες διεθνείς συμβάσεις σχετικά με τη διαφθορά και τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες προβλέπεται ότι οι αρχές μπορούν να δημεύουν τα άμεσα και έμμεσα προϊόντα των εγκλημάτων διαφθοράς, καθώς και τα περιουσιακά στοιχεία, τον εξοπλισμό ή τα λοιπά όργανα που χρησιμοποιήθηκαν για την τέλεσή τους. Η δήμευση επιβάλλεται όχι μόνο στην περίπτωση της παθητικής δωροδοκίας ενός υπαλλήλου, αλλά και της ενεργητικής δωροδοκίας αυτού. Στην περίπτωση δωροδοκίας, η δήμευση αφορά όχι μόνο στο ωφέλημα της δωρολήψιας, αλλά και σε κάθε άλλο κέρδος που προέκυψε από αυτή, όπως τα έσοδα ή τα οφέλη από κάποια σύμβαση που τυχόν σύναψε ο δωρολήπτης. Εάν δεν είναι δυνατή η δήμευση των εν λόγω περιουσιακών στοιχείων, τότε οι αρμόδιοι φορείς μπορούν να δημεύουν περιουσιακά στοιχεία ισοδύναμης αξίας ή επιβάλλουν χρηματικές ποινές ανάλογου αποτελέσματος. Επιπλέον, επιτρέπεται και η δήμευση περιουσιακών

---

⁶⁵Ειδική Ομάδα Χρηματοοικονομικής Δράσης, Third Mutual Evaluation on Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism, 29 Ιουνίου 2007, παρ. 160 (www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/mer/MER%20Greece.pdf).

στοιχείων που βρίσκονται στην κατοχή μη-καλόπιστων τρίτων.⁶⁶ Η πρόσφατη [Ευρωπαϊκή Οδηγία 2014/42](#),⁶⁷ σχετικά με τη δέσμευση και τη δήμευση των οργάνων και των προϊόντων του εγκλήματος, επιτάσσει την εφαρμογή πρόσθετων μέτρων, όπως είναι η εκτεταμένη δήμευση. Σύμφωνα με τις διεθνείς βέλτιστες πρακτικές, τέλος, τα κράτη εφαρμόζουν επιπλέον μέτρα, όπως είναι π.χ. οι μη βασιζόμενες σε καταδίκη δημεύσεις και η μέθοδος ανάκτησης περιουσιακών στοιχείων του αστικού δικαίου.

B. Δήμευση που βασίζεται σε καταδίκη

Όπως μπορεί να συναχθεί από την ονομασία της, η δήμευση που βασίζεται σε καταδίκη επιτρέπει τη δήμευση των περιουσιακών στοιχείων ενός ατόμου, όταν αυτό έχει καταδικαστεί για την τέλεση κάποιου ποινικού αδικήματος. Στην ελληνική έννομη τάξη υπάρχουν τρεις διατάξεις που προβλέπουν τη δήμευση με βάση προηγούμενη καταδικαστική απόφαση, και συγκεκριμένα τα άρθρα 76 και 238 του Ποινικού Κώδικα (ΠΚ) και το άρθρο 46 του Νόμου 3691/2008 κατά της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Εκτός από τα παραπάνω, ο Νόμος 4312/2014 περιέχει διατάξεις σχετικά με τα κεφάλαια, οι τίτλοι κυριότητας των οποίων έχουν μεταβιβαστεί στο Δημόσιο.

1. Article Άρθρο 76 του Ποινικού Κώδικα

Το άρθρο 76 του Ποινικού Κώδικα (ΠΚ), το οποίο τροποποιήθηκε στα τέλη Ιουνίου του 2017,⁶⁸ είναι η γενική διάταξη που αφορά στη δήμευση:

Άρθρο 76, παρ. 1. Αντικείμενα που είναι προϊόντα κακουργήματος ή πλημμελήματος το οποίο πηγάει από δόλο, καθώς και το τίμημά τους, και όσα αποκτήθηκαν με αυτά αμέσως ή εμμέσως, επίσης και αντικείμενα που χρησίμευσαν ή προορίζονταν για την εκτέλεση τέτοιας πράξης **μπορούν να** δημευθούν αν αυτά ανήκουν στον αυτουργό ή σε κάποιον από τους συμμετόχους. Για άλλες αξιόποινες πράξεις δήμευση μπορεί να επιβληθεί μόνο στις περιπτώσεις και υπό τις προϋποθέσεις που ορίζει ειδικά ο νόμος. Αν τα παραπάνω αντικείμενα έχουν αναμειχθεί με περιουσία που αποκτήθηκε από νόμιμες πηγές, η σχετική περιουσία υπόκειται σε δήμευση μέχρι την καθορισμένη αξία των αναμειχθέντων αντικειμένων.

Το άρθρο 76 πληροί πολλές πτυχές των διεθνών προτύπων. Η διάταξη επιτρέπει τη δήμευση σε περιπτώσεις αδικημάτων διαφθοράς, εφόσον πρόκειται για κακουργήματα ή πλημμελήματα. Τα άμεσα και έμμεσα προϊόντα, καθώς και τα όργανα του εγκλήματος εμπίπτουν, επίσης, στο πεδίο εφαρμογής της διάταξης. Σύμφωνα με αυτή, το μέτρο της δήμευσης μπορεί να στρέφεται κατά του αυτουργού της αξιόποινης πράξης και των συμμετόχων σε αυτή. Η δήμευση διατάσσεται για περιουσιακά στοιχεία που "ανήκουν" στον καταδικασθέντα αυτουργό. Με άλλα λόγια, είναι απαραίτητο να αποδεικνύεται η κυριότητα, και δεν αρκεί απλώς ο αυτουργός να είχε στην κατοχή του

---

⁶⁶[OECD Anti-Bribery Convention](#), Άρθρο 3 παρ. 4, [UNCAC](#), Άρθρο 31, [Council of Europe Criminal Law Convention on Corruption](#), Άρθρο 19 παρ. 3, [Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime](#), Άρθρο 2.

⁶⁷Ο Νόμος 4478/2017 επικύρωσε τη Σύμβαση της Βαρσοβίας (Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη Νομιμοποίηση, Ανίχνευση, Κατάσχεση και Δήμευση Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και για τη Χρηματοδότηση της Τρομοκρατίας - 2005) και μετέφερε στην ελληνική έννομη τάξη τη ναπόφαση-πλαίσιο του Συμβουλίου της ΕΕ 2003/577/ΔΕΥ σχετικά με την εκτέλεση των αποφάσεων δέσμευσης περιουσιακών ή αποδεικτικών στοιχείων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, την απόφαση-πλαίσιο του Συμβουλίου της ΕΕ 2005/212/ΔΕΥ για τη δήμευση των προϊόντων, οργάνων και περιουσιακών στοιχείων του εγκλήματος, την απόφαση-πλαίσιο του Συμβουλίου της ΕΕ 2006/783/ΔΕΥ σχετικά με την εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης στις αποφάσεις δήμευσης, όπως αυτή τροποποιήθηκε από την απόφαση-πλαίσιο του Συμβουλίου της ΕΕ 2009/299/ΔΕΥ, και την Οδηγία 2014/42/ΕΕ της ΕΕ σχετικά με τη δέσμευση και τη δήμευση οργάνων και προϊόντων εγκλήματος στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

⁶⁸Η τροποποίηση επήλθε δυνάμει του άρθρου 6 του Νόμου 4478/2017.

το περιουσιακό στοιχείο. Τα προϊόντα της εγκληματικής δραστηριότητας τα οποία αναμειγνύονται με περιουσιακά στοιχεία που αποκτήθηκαν με νόμιμο τρόπο μπορούν να δημευθούν, εφόσον δεν υπερβαίνουν την καθορισμένη αξία των αναμειχθέντων αντικειμένων. Προβλέπεται, επίσης, η δυνατότητα αναπληρωματικής δήμευσης (άρθρο 76 παρ. 3) και επιβολής χρηματικής ποινής αντί της δήμευσης (άρθρο 76 παρ. 4). Όταν η δήμευση είναι δυσανάλογη ή προκαλεί δυσχέρειες στον κατηγορούμενο ή σε τρίτους (π.χ. υπέρμετρη και ανεπανόρθωτη βλάβη), το άρθρο 76 παρ. 2 επιτρέπει στο δικαστήριο να διατάζει περιορισμένη δήμευση ή να επιβάλλει χρηματική ποινή.

Το άρθρο 76 παρ. 5 αφορά στην κατάσχεση περιουσιακών στοιχείων που βρίσκονται στην κατοχή μη καλόπιστων τρίτων, δηλαδή όσων απέκτησαν τα περιουσιακά στοιχεία, γνωρίζοντας ότι προέρχονται από αξιόποινη πράξη και ότι σκοπός της μεταβίβασής τους ήταν να αποφευχθεί η δήμευση. Η γνώση αυτή μπορεί να συναχθεί, για παράδειγμα, από το γεγονός ότι η μεταβίβαση του περιουσιακού στοιχείου πραγματοποιήθηκε με αντάλλαγμα σημαντικά κατώτερο από την αγοραία αξία του. Ωστόσο, αυτή η δήμευση επιβάλλεται στον τρίτο, μόνο εφόσον δεν μπορεί να επιβληθεί σε βάρος του αυτουργού. Επιπλέον, σε αντίθεση με τις σχετικές διατάξεις περί δέσμευσης, το άρθρο 76 δεν προβλέπει ρητά τον τρόπο με τον οποίο ένας τρίτος μπορεί να προσβάλει ή να αμφισβητήσει με άλλο τρόπο την απόφαση που διατάζει τη δήμευση. Τέλος, σύμφωνα με το άρθρο 76 παρ. 7, σε κάθε περίπτωση δήμευσης, το δικαστήριο αποφασίζει αν αυτά που δημεύθηκαν επιβάλλεται να καταστραφούν ή αν μπορούν να χρησιμοποιηθούν για το δημόσιο συμφέρον ή για κοινωνικούς σκοπούς ή για την ικανοποίηση του θύματος.

2. Άρθρο 46 του Νόμου 3691/2008

Μια δεύτερη διάταξη σχετικά για τη δήμευση εισήχθη με την ψήφιση του Νόμου 3691/2008 (κατά της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες):

Άρθρο 46,παρ. 1.: Τα περιουσιακά στοιχεία που αποτελούν προϊόν βασικού αδικήματος ή των αδικημάτων του άρθρου 2 ή που αποκτήθηκαν αμέσως ή εμμέσως από προϊόν τέτοιων αδικημάτων ή τα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν ή προορίζονταν να χρησιμοποιηθούν προς τέλεση αυτών των αδικημάτων, κατάσχονται και, εφόσον δεν συντρέχει περίπτωση αποδόσεώς τους στον ιδιοκτήτη κατά την παρ. 2 του άρθρου 310 και του τελευταίου εδαφίου του άρθρου 373 Κ.Π.Δ., δημεύονται υποχρεωτικά με την καταδικαστική απόφαση. Σε περίπτωση ανάμειξης του προϊόντος του αδικήματος με περιουσία που προέρχεται από νόμιμες πηγές, η κατάσχεση και η δήμευση επιβάλλονται μέχρι του ποσού της αξίας του προϊόντος αυτού. Η δήμευση επιβάλλεται ακόμη και αν τα περιουσιακά στοιχεία ή μέσα ανήκουν σε τρίτο, εφόσον αυτός τελούσε εν γνώσει του βασικού αδικήματος ή των αδικημάτων του άρθρου 2 κατά το χρόνο κτήσεως αυτών. Οι διατάξεις της παραγράφου αυτής ισχύουν και σε περίπτωση απόπειρας των ανωτέρω αδικημάτων.

2. Σε περίπτωση που η περιουσία ή το προϊόν κατά την παράγραφο 1 δεν υπάρχει πλέον, δεν έχει βρεθεί ή δεν είναι δυνατόν να κατασχεθεί, κατάσχονται και δημεύονται υπό τους όρους της παραγράφου 1 περιουσιακά στοιχεία ίσης αξίας προς εκείνη της προαναφερθείσας περιουσίας ή του προϊόντος κατά το χρόνο της καταδικαστικής απόφασης, όπως την προσδιορίζει το δικαστήριο. Το δικαστήριο μπορεί να επιβάλλει και χρηματική ποινή μέχρι του ποσού της αξίας της περιουσίας ή του προϊόντος, αν κρίνει ότι δεν υπάρχουν πρόσθετα περιουσιακά στοιχεία προς δήμευση ή τα υπάρχοντα υπολείπονται της αξίας της περιουσίας ή του προϊόντος.

Το άρθρο 46 του Νόμου κατά της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες επικαλύπτεται και, σε σημεία, συγκρούεται με το άρθρο 76 ΠΚ, όταν πρόκειται για περιπτώσεις διαφοράς. Η διάταξη επιτρέπει τη δήμευση των προϊόντων που προέρχονται όχι μόνο από τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, αλλά και από τα βασικά αδικήματα που απαριθμούνται σε αυτή. Σε αυτά συγκαταλέγεται και η δωροδοκία Ελλήνων και αλλοδαπών δημοσίων υπαλλήλων (άρθρα 235-237 ΠΚ). Το άρθρο 46 επιτρέπει τη δήμευση σε βάρος μη καλόπιστων τρίτων, ωστόσο μόνο το άρθρο 76 προβλέπει ότι ο σκοπός της μεταβίβασης του

περιουσιακού στοιχείο στον τρίτο θα πρέπει να είναι να αποφευχθεί η δήμευση. Και οι δύο διατάξεις προβλέπουν τη δυνατότητα αναπληρωματικής δήμευσης και επιβολής χρηματικής ποινής ανάλογου αποτελέσματος με αυτό της δήμευσης.

Το άρθρο 46του Νόμου κατά της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες επιτρέπει τη δήμευση τόσο των άμεσων όσο και των έμμεσων προϊόντων του εγκλήματος, ωστόσο η διατύπωση που χρησιμοποιεί δεν είναι εντελώς σαφής. Τα άμεσα προϊόντα ορίζονται ως τα «περιουσιακά στοιχεία που προέρχονται από κύριο αδίκημα ή από τα αδικήματα που αναφέρονται στο άρθρο 2». Τα έμμεσα προϊόντα, δηλαδή τα προϊόντα των προϊόντων, αναφέρονται ως «περιουσιακά στοιχεία [...] που αποκτήθηκαν αμέσως ή έμμεσα από προϊόν τέτοιων αδικημάτων».

3. Άρθρο 238 ΠΚ

Μια Τρίτη διάταξη, αυτή του άρθρου 238 ΠΚ, εφαρμόζεται στις περιπτώσεις δωροδοκίας:

Άρθρο 238,παρ. 1. Στις περιπτώσεις των άρθρων 235, 236 και 237 η απόφαση διατάσσει να δημευτούν τα δώρα και όποια άλλα περιουσιακά στοιχεία δόθηκαν, καθώς και εκείνα που αποκτήθηκαν αμέσως ή έμμεσα από αυτά. Αν τα εν λόγω προϊόντα έχουν αναμιχθεί με περιουσία που αποκτήθηκε από νόμιμες πηγές, η σχετική περιουσία υπόκειται σε δήμευση μέχρι την καθορισμένη αξία του αναμειχθέντος προϊόντος. Το εισόδημα ή άλλα οφέλη που απορρέουν από τα εν λόγω προϊόντα, από περιουσία που αποκτήθηκε με τα εν λόγω προϊόντα ή από περιουσία με την οποία έχουν αυτά αναμιχθεί υπόκεινται επίσης σε δήμευση στον ίδιο βαθμό, όπως τα προϊόντα του αδικήματος.

(2) Αν τα περιουσιακά στοιχεία που υπόκεινται σε δήμευση, σύμφωνα με την προηγούμενη παράγραφο, δεν υπάρχουν πλέον, δεν έχουν βρεθεί, δεν είναι δυνατόν να κατασχεθούν ή ανήκουν σε τρίτον, σε βάρος του οποίου δεν είναι δυνατόν να επιβληθεί δήμευση, δημεύονται περιουσιακά στοιχεία του υπαιτίου ίσης αξίας με αυτά κατά το χρόνο της καταδικαστικής απόφασης, όπως την προσδιορίζει το δικαστήριο. Το δικαστήριο μπορεί να επιβάλλει και χρηματική ποινή μέχρι το ποσό της αξίας των περιουσιακών στοιχείων, αν κρίνει ότι δεν υπάρχουν πρόσθετα περιουσιακά στοιχεία για δήμευση ή τα υπάρχοντα υπολείπονται της αξίας των υποκειμένων σε δήμευση.

Το άρθρο 238 ΠΚ επικαλύπτεται, επίσης, και συγκρούεται με τις άλλες διατάξεις σχετικά με τη δήμευση που βασίζεται σε καταδίκη. Σε αντίθεση με το άρθρο 76 παρ. 1 ΠΚ, το εν λόγω άρθρο εφαρμόζεται στη δωροδοκία, αλλά όχι στα άλλα αδικήματα διαφθοράς του 12^{ου} Κεφαλαίου του Ποινικού Κώδικα. Το άρθρο 238 ΠΚ διαφέρει, επίσης, από τις άλλες διατάξεις, ως προς το ότι δεν περιέχει καμία ρύθμιση για τα όργανα του εγκλήματος. Περιέχει, όμως, ειδικές διατάξεις για τα αναμειγμένα περιουσιακά στοιχεία, οι οποίες δεν προβλέπονται στις άλλες διατάξεις. Προβλέπει την αναπληρωματική δήμευση στις περιπτώσεις που τα περιουσιακά στοιχεία ανήκουν σε τρίτους και δεν μπορούν να κατασχεθούν. Ωστόσο, δεν ορίζει καταφατικά κατά πόσον η δήμευση μπορεί να επιβληθεί σε βάρος τρίτου (π.χ. μη καλόπιστου τρίτου).

Επειδή οι διατάξεις διαφοροποιούνται ως προς τις προϋποθέσεις και το πεδίο εφαρμογής τους, είναι σημαντικό να καθοριστεί ποια διάταξη εφαρμόζεται σε ποια αδικήματα. Ωστόσο, η απάντηση στο ερώτημα αυτό δεν είναι πάντα σαφής. Παραδείγματος χάριν, οι ελληνικές αρχές δήλωσαν σχετικά με τα εγκλήματα της δωροδοκίας που προβλέπονται στα άρθρα 235-237 ΠΚ, ότι το άρθρο 238 ΠΚ θα πρέπει να εφαρμόζεται αντί του άρθρου 76 ΠΚ ως ειδικότερο (*lex specialis*).⁶⁹ Επίσης, θα μπορούσε η αρχή της υπεροχής του ειδικότερου νόμου (*lex specialis*) να αποκλείσει την εφαρμογή του άρθρου 46 Νόμου κατά της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και στις περιπτώσεις δωροδοκίας, παρόλο που ο νόμος αυτός

---

⁶⁹ΟΟΣΑ (2015), Phase 3bis Report on Greece, σκέψη 75.

αναφέρεται ρητά στα άρθρα 235-237 ΠΚ; Αν όχι, ποια διάταξη (το άρθρο 238 ΠΚ ή το άρθρο 46 του Νόμου κατά της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες) υπερισχύει τελικά;

Σύσταση

Το ισχύον νομικό πλαίσιο στην Ελλάδα προβλέπει τρεις διαφορετικές διατάξεις που επιτρέπουν τη δήμευση με βάση την καταδίκη σε περιπτώσεις διαφθοράς, η καθεμιά από τις οποίες έχει το δικό της πεδίο εφαρμογής και τις δικές της προϋποθέσεις.

Προκειμένου να διασφαλιστεί η ασφάλεια του δικαίου και η νομική σαφήνεια, οι διατάξεις αυτές θα πρέπει να ενσωματωθούν στο άρθρο 76 ΠΚ, προκειμένου να ανταποκρίνεται στα διεθνή πρότυπα περί δήμευσης που περιγράφονται στη σελ. 27 (βλ. το σχέδιο της διάταξης στο Παράρτημα Β σελ. 47) και η οποία θα διευκολύνει την εφαρμογή της δήμευσης που βασίζεται σε καταδίκη. Η ενιαία διάταξη θα ήταν, επίσης, πιο ευκρινής. Κατά συνέπεια, οι αρμόδιοι θα μπορούσαν πιο εύκολα να προσφύγουν σε αυτή και συνιστάται να περιληφθεί στον Ποινικό Κώδικα, ο οποίος είναι το πιο ενδεδειγμένο νομικό εργαλείο για την κατοχύρωση ποινικών κυρώσεων και ένδικων μέσων. Επιπλέον, ενόψει μελλοντικής νομοθεσίας η οποία θα ενσωματώσει την Τέταρτη ενωσιακή Οδηγία κατά της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, θα ήταν επίσης σκόπιμο να συγκεντρωθούν οι διατάξεις σχετικά με τα εν λόγω ζητήματα στον τροποποιημένο νόμο για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.

Γ. Εκτεταμένη δήμευση

Η εκτεταμένη δήμευση εφαρμόζεται, όταν ένα πρόσωπο έχει καταδικαστεί για αδίκημα το οποίο μπορεί να οδηγήσει σε οικονομικό όφελος. Στις περιπτώσεις αυτές, μπορεί να δημευθεί οποιοδήποτε περιουσιακό στοιχείο με την αιτιολογία ότι πρόκειται για προϊόν εγκληματικής συμπεριφοράς, συμπεριλαμβανομένης και της συμπεριφοράς για την οποία δεν έχει υπάρξει ποινική καταδίκη. Το άρθρο 5 της [Οδηγίας 2014/42](#)⁷⁰ της ΕΕ ορίζει την εκτεταμένη δήμευση ως εξής:

Άρθρο 5, παρ. 1.: Τα κράτη μέλη υιοθετούν τα αναγκαία μέτρα ώστε να καταστεί δυνατή, εξ ολοκλήρου ή εν μέρει, η δήμευση περιουσιακού στοιχείου που ανήκει σε πρόσωπο καταδικασθέν για ποινικό αδίκημα, το οποίο μπορεί, αμέσως ή εμμέσως, να οδηγήσει σε οικονομικό όφελος, εφόσον το δικαστήριο κρίνει, βάσει των περιστάσεων της υπόθεσης, συμπεριλαμβανομένων των συγκεκριμένων πραγματικών περιστατικών και των διαθέσιμων αποδεικτικών στοιχείων, όπως ότι η αξία του περιουσιακού στοιχείου είναι δυσανάλογη προς το νόμιμο εισόδημα του καταδικασθέντος, ότι το συγκεκριμένο περιουσιακό στοιχείο αποκτήθηκε μέσω εγκληματικής δραστηριότητας.

Το άρθρο 47 του Νόμου κατά της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες⁷¹ προβλέπει εν μέρει τη δυνατότητα επιβολής εκτεταμένης δήμευσης, όταν κάποιος έχει καταδικασθεί για ένα αδίκημα, αλλά η δίωξη – και η δήμευση – για ένα δεύτερο αδίκημα δεν είναι δυνατή:

Άρθρο 47, παρ. 1.: Το Δημόσιο μπορεί, ύστερα από γνωμοδότηση του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, να αξιώσει ενώπιον των αρμόδιων πολιτικών δικαστηρίων από τον αμετακλήτως καταδικασμένο σε στερητική της ελευθερίας ποινή τουλάχιστον τριών ετών για ποινικό αδίκημα της παραγράφου 2 του άρθρου 47 του παρόντος Νόμου, κάθε άλλη περιουσία που αυτός έχει αποκτήσει από άλλο αδίκημα της παραγράφου 2 έστω και αν δεν ασκήθηκε για το αδίκημα αυτό δίωξη λόγω θανάτου του υπαιτίου ή η δίωξη που ασκήθηκε έπαυσε οριστικά ή κηρύχθηκε απαράδεκτη.

⁷⁰ Η Οδηγία 2014/42/ΕΕ μεταφέρθηκε στην ελληνική νομοθεσία με τον Νόμο 4478/2017.

⁷¹ Άρθρο 47 του Νόμου κατά της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, όπως αντικαταστάθηκε από την παράγραφο 3 του άρθρου 7 του Νόμου 4478/2017.

Το άρθρο 47 παρ. 3 προβλέπει, περαιτέρω, τη δυνατότητα εκτεταμένης δήμευσης περιουσιακών στοιχείων ίσης αξίας και εκτεταμένης δήμευσης περιουσιακών στοιχείων που βρίσκονται στην κατοχή τρίτων.

Δ. Δήμευση που δεν βασίζεται σε καταδίκη

Σύμφωνα με τις διεθνείς βέλτιστες πρακτικές, στο ευρύ φάσμα των μηχανισμών που διαθέτουν οι χώρες για την ανάκτηση των περιουσιακών στοιχείων συμπεριλαμβάνεται η δήμευση που δεν βασίζεται σε καταδίκη ή παρόμοιοι μηχανισμοί με αυτήν.⁷² Όπως μπορεί να συναχθεί από την ονομασία της, η δήμευση που δεν βασίζεται σε καταδίκη δεν προϋποθέτει να έχει κινηθεί ποινική δίωξη ή να υπάρχει καταδικαστική απόφαση. Θα πρέπει, και πάλι, να αποδεικνύεται ότι το εν λόγω περιουσιακό στοιχείο αποτελεί προϊόν ή εργαλείο του εγκλήματος, ωστόσο το επίπεδο της απόδειξης μπορεί να είναι χαμηλότερο από τα πρότυπα της ποινικής δίκης:

Η δήμευση [που δεν βασίζεται σε καταδίκη] διαφέρει από τη δήμευση περιουσιακών στοιχείων που προβλέπεται στην ποινική διαδικασία. Η ποινική δήμευση προϋποθέτει ποινική δίκη και καταδίκη, και στη συνέχεια έπεται η διαδικασία της δήμευσης. Η δήμευση [που δεν βασίζεται σε καταδίκη] δεν προϋποθέτει δίκη ή καταδίκη, αλλά μόνο τη διαδικασία της δήμευσης. Σε πολλές έννομες τάξεις, προκειμένου να διαταχθεί η δήμευση [που δεν βασίζεται σε καταδίκη], οι προϋποθέσεις διεξαγωγής των αποδείξεων δεν είναι τόσο αυστηρές, (για παράδειγμα, εφαρμόζεται η αρχή «της στάθμισης των πιθανοτήτων» ή «της ισχυρότερης πιθανότητας που προκύπτει από την αποδεικτική διαδικασία»), γεγονός που διευκολύνει τις αρμόδιες αρχές ως προς το βάρος της απόδειξης. Άλλες έννομες τάξεις (κυρίως στο πλαίσιο του αστικού δικαίου) απαιτούν υψηλότερο επίπεδο απόδειξης - συγκεκριμένα, το ίδιο με αυτό που ισχύει για την έκδοση καταδικαστικής απόφασης στο ποινικό δίκαιο.⁷³

Ο λόγος που επιτρέπεται αυτό το χαμηλότερο επίπεδο απόδειξης είναι ότι η δήμευση θεωρείται ενέργεια που σχετίζεται με την ιδιοκτησία και επιβάλλεται σε βάρος του περιουσιακού στοιχείου και όχι σε βάρος του προσώπου που έχει την κατοχή ή την ιδιοκτησία του στοιχείου αυτού. Επιπλέον, δεν απειλείται η ελευθερία του προσώπου αυτού από τη διαδικασία. Ορισμένες άλλες δικαιοδοσίες όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ιρλανδία και οι Ηνωμένες Πολιτείες, χρησιμοποιούν τακτικά αστικές διαδικασίες μη βασιζόμενες σε καταδίκη για την ανάκτηση περιουσιακών στοιχείων που έχουν αποκτηθεί παράνομα. Για παράδειγμα, το Μέρος 5 του Νόμου περί Προϊόντων Εγκλήματος από 2002 του Ηνωμένου Βασιλείου (POCA) επιτρέπει στην κυβέρνηση να υποβάλλει αιτήσεις για έκδοση εντολών αναφορικά με περιουσιακά στοιχεία που μπορεί να ανακτηθούν (π.χ. περιουσιακά στοιχεία που έχουν αποκτηθεί μέσω παράνομης δραστηριότητας, που έχουν αναμιχθεί, προϊόντα εγκλήματος που έχουν μετατραπεί ή αλλαχθεί, κλπ.) και με σχετιζόμενα περιουσιακά στοιχεία (π.χ. δικαιώματα επί περιουσιακών στοιχείων, μερική ιδιοκτησία επί περιουσιακών στοιχείων)⁷⁴. Επιπρόσθετα, διεθνείς οργανισμοί που θέτουν πρότυπα, όπως η Ομάδα Χρηματοοικονομικής Δράσης (FATF), συστήνουν οι χώρες να υιοθετήσουν μέτρα που επιτρέπουν τη δήμευση παράνομων περιουσιακών στοιχείων χωρίς να απαιτείται ποινική καταδίκη ή τουλάχιστον απαιτούν από το δράστη να αποδείξει τη νόμιμη προέλευση των περιουσιακών στοιχείων που εκτιμάται ότι υπόκεινται σε δήμευση.⁷⁵

Η δήμευση που δεν βασίζεται σε καταδίκη έχει τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματά της. Επιτρέπει τη δήμευση, όταν η ποινική δίωξη είναι αδύνατη, όπως όταν ο αυτουργός έχει διαφύγει ή

⁷²Ομάδα Εργασίας κατά της Διαφθοράς των G20 (2013), [NineKeyPrinciplesofAssetRecovery](#), Αρχή 4.

⁷³ Πρωτοβουλία για την Ανάκτηση Κλαπέντων Περιουσιακών Στοιχείων – StAR, [AssetRecoveryHandbook](#)(2011), σελ. 11.

⁷⁴ Η παρ. 304(1) του POCA ότι η παράνομη δραστηριότητα δεν χρειάζεται να είναι του προσώπου που κατέχει τα ανακτήσιμα περιουσιακά στοιχεία αλλά θα μπορούσε να είναι άλλου προσώπου είτε αυτό έχει αναγνωρισθεί είτε όχι.

⁷⁵ Βλέπε FATF, σύσταση 4 (αναφορικά με Δήμευση και Προληπτικά Μέτρα) (http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF_Recommendations.pdf).

πεθάνει, είναι άγνωστος ή έχει ασυλία. Επιπλέον, το χαμηλότερο επίπεδο απόδειξης επιτρέπει τη διαταγή της δήμευσης, ακόμη και όταν δεν υπάρχουν επαρκή αποδεικτικά στοιχεία που να στοιχειοθετούν την ποινική καταδίκη. Από την άλλη πλευρά, η δήμευση που δεν βασίζεται σε καταδίκη δεν θα πρέπει να θεωρείται τρόπος καταστροφής της ποινικής έρευνας, διότι θα πρέπει και εδώ να υπάρχουν επαρκή αποδεικτικά στοιχεία που να αποδεικνύουν ότι το εν λόγω περιουσιακό στοιχείο είναι προϊόν ή όργανο εγκληματικής ενέργειας. Επιπλέον, το χαμηλότερο επίπεδο στη διεξαγωγή των αποδείξεων και η πολλαπλότητα των διαδικασιών θα μπορούσαν να θεωρηθούν από ορισμένους ως άδικο. Για τον λόγο αυτό, ορισμένες έννομες τάξεις επιτρέπουν τη δήμευση που δεν βασίζεται στην καταδίκη μόνο μετά από την ολοκλήρωση της ποινικής έρευνας και/ή την εξάντληση όλων των μέσων της διαδικασίας.⁷⁶

Στην Ελλάδα, η δήμευση που δεν βασίζεται σε καταδίκη προβλέπεται, σύμφωνα με το άρθρο 46 παρ. 3 του Νόμου κατά της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, στις περιπτώσεις που ο δράστης έχει πεθάνει ή η δίωξη που ασκήθηκε έπαυσε οριστικώς ή κηρύχθηκε απαράδεκτη (π.χ. λόγω παραγραφής):

Άρθρο 46 παρ. 3 Δήμευση διατάσσεται και όταν δεν ασκήθηκε δίωξη λόγω θανάτου του υπαιτίου ή η δίωξη που ασκήθηκε έπαυσε οριστικώς ή κηρύχθηκε απαράδεκτη. Στις περιπτώσεις αυτές η δήμευση διατάσσεται με βούλευμα του δικαστικού συμβουλίου ή με απόφαση του δικαστηρίου που παύει ή κηρύσσει απαράδεκτη την ποινική δίωξη και αν δεν ασκήθηκε δίωξη, με βούλευμα του κατά τόπον αρμόδιου συμβουλίου πλημμελειοδικών.⁷⁷ Οι διατάξεις του άρθρου 492 και της παρ. 3 του άρθρου 504 Κ.Π.Δ. εφαρμόζονται αναλόγως και στην προκειμένη περίπτωση.

Αυτή η διάταξη, όπως και η αντίστοιχη των άρθρων 46 παρ. 1 και 2 περί δήμευσης που βασίζεται σε καταδίκη, ισχύει για τα προϊόντα των αδικημάτων που απαριθμούνται εκεί. Σε αυτά περιλαμβάνεται η δωροδοκία Ελλήνων και αλλοδαπών δημοσίων υπαλλήλων, χωρίς ωστόσο να περιλαμβάνονται όλα τα αδικήματα περί διαφθοράς του 12^{ου} Κεφαλαίου του Ποινικού Κώδικα.

Το άρθρο 76 ΠΚ προβλέπει, επίσης, τη δυνατότητα διαταγής δήμευσης η οποία δεν βασίζεται σε καταδίκη και, επομένως, αλληλοεπικαλύπτεται με το άρθρο 46 του Νόμου κατά της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Το άρθρο 76 παρ. 6 ορίζει ότι, αν δεν προηγήθηκε καταδίκη ορισμένου προσώπου ή αν δεν μπορούσε να γίνει δίωξη, τη δήμευση διατάσσει είτε το δικαστήριο που δίκασε την υπόθεση είτε το δικαστήριο των πλημμελειοδικών με πρόταση του εισαγγελέα.

Σύσταση

- Οι ποινικές κυρώσεις και τα ένδικο μέτρα πρέπει να κατοχυρώνονται στον Ποινικό Κώδικα. Η θέσπιση νέας νομοθεσίας στην Ελλάδα κατ' εφαρμογή της Τέταρτης Οδηγίας της ΕΕ για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες αποτελεί πρόσφορη στιγμή για την εξάλειψη αλληλεπικαλύψεων μεταξύ των προαναφερόμενων διατάξεων στον ΚΠΔ και στον Νόμο κατά της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Αυτό θα μπορούσε να επιτευχθεί μέσω της μεταφοράς των νομοθετικών διατάξεων σχετικά με την εκτεταμένη δήμευση και τη δήμευση που δεν βασίζεται σε καταδίκη από τον Νόμο κατά της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες στον ΠΚ(οι διατάξεις αυτές θα πρέπει να ενσωματωθούν στη διάταξη σχετικά με τη δήμευση που βασίζεται σε καταδίκη, η οποία αναλύθηκε παραπάνω) και μέσω της τροποποίησης του Νόμου κατά της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, ώστε ο νόμος να ρυθμίζει μόνο ζητήματα σχετικά με αυτό το φαινόμενο (συμπεριλαμβανομένων όσων ρυθμίζονται κατά την Τέταρτη Οδηγία). Στο Παράρτημα Β, σελ. **Error! Bookmark not defined.**, περιλαμβάνεται ένα σχέδιο της διάταξης.

⁷⁶ Πρωτοβουλία για την Ανάκτηση Κλαπέντων Περιουσιακών Στοιχείων– StAR, [AssetRecoveryHandbook](#)(2011), σελ. 106-107.

⁷⁷ Τα πλημμελήματα είναι ποινικά αδικήματα για τα οποία απειλείται ποινή φυλάκισης από ένα έως πέντε έτη.

Ε. Δήμευση σε βάρος νομικών προσώπων

Η διαταγή δήμευσης σε βάρος νομικών προσώπων αποτελεί σημαντικό εργαλείο για την καταπολέμηση της διαφθοράς. Τα κέρδη ή τα οφέλη που προκύπτουν, όταν εταιρίες διαπράττουν παραβάσεις διαφθοράς, με σκοπό να αυξήσουν τις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες, θεωρούνται προϊόντα εγκλήματος. Η απαλλαγή από αυτά τα παράνομα κέρδη, που στις περισσότερες μπορεί να ανέρχεται σε δεκάδες και εκατοντάδες εκατομμύρια ευρώ, είναι απαραίτητη.

Δυστυχώς, το ισχύον νομικό πλαίσιο στην Ελλάδα δεν προβλέπει ρητά τη δήμευση σε βάρος νομικών προσώπων σε περιπτώσεις διαφθοράς. Όπως σημειώθηκε σε προηγούμενο παραδοτέο του έργου αυτού,⁷⁸ το άρθρο 51 του Νόμου κατά της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, στο οποίο ρυθμίζεται το ζήτημα της ευθύνης των νομικών προσώπων, δεν έχει τεθεί ακόμα σε ισχύ⁷⁹. Ακόμα, όμως, και αν ίσχυε η διάταξη αυτή, θα παρέμενε ασαφές αν μπορεί να διαταχθεί δήμευση σε βάρος νομικών προσώπων για αδικήματα διαφθοράς. Το άρθρο 51 προβλέπει μια σειρά κυρώσεων κατά νομικών προσώπων, μεταξύ των οποίων το πρόστιμο, η ανάκληση ή η αναστολή της άδειας λειτουργίας, η απαγόρευση άσκησης ορισμένων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και ο αποκλεισμός από τις δημόσιες συμβάσεις. Η δήμευση δεν περιλαμβάνεται στις προβλεπόμενες κυρώσεις.

Ωστόσο, το άρθρο 76 παρ. 5 ορίζει ότι δήμευση μπορεί να διαταχθεί σε βάρος νομικού προσώπου, όταν το νομικό πρόσωπο αυτό απέκτησε το περιουσιακό στοιχείο γνωρίζοντας ότι προέρχεται από αξιόποινη πράξη και ότι σκοπός της μεταβίβασής του ήταν να αποφευχθεί η δήμευση. Για την απόδειξη της γνώσης, το δικαστήριο θα πρέπει να εξετάσει αν η γνώση σχετικά με την προέλευση των περιουσιακών στοιχείων υπήρχε σε ένα από τα ακόλουθα πρόσωπα: α) σε όποιον έχει εξουσία εκπροσώπησης του νομικού προσώπου, β) στα φυσικά πρόσωπα που είναι εξουσιοδοτημένα για τη λήψη αποφάσεων ή για την άσκηση ελέγχου και γ) στα φυσικά πρόσωπα που ασκούν *εν τοις πράγμασι* τα καθήκοντα των δύο παραπάνω κατηγοριών.

Επιπλέον, οι ελληνικές αρχές δήλωσαν ότι η δήμευση μπορεί να διαταχθεί σε βάρος νομικού προσώπου σύμφωνα με το άρθρο 46 παρ. 1 του Νόμου κατά της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, το οποίο, όπως και το άρθρο 76 παρ. 5, επιτρέπει τη δήμευση σε βάρος τρίτου. Ωστόσο, η ερμηνεία αυτή είναι αμφιλεγόμενη.⁸⁰ Το άρθρο 46 παρ. 1 επιτρέπει τη δήμευση σε βάρος τρίτου, μόνο «εφόσον αυτός τελούσε εν γνώσει του βασικού αδικήματος [της δωροδοκίας αλλοδαπού υπαλλήλου] κατά το χρόνο κτήσεως [των περιουσιακών στοιχείων]». Σε αντίθεση με το άρθρο 76 παρ. 5, στη διάταξη δεν γίνεται καμία μνεία στους τρόπους με τους οποίους η γνώση μπορεί να περιέλθει στο νομικό πρόσωπο. Επιπλέον, η εφαρμογή της διάταξης αυτής στερείται λογικής βάσης. Ένα νομικό πρόσωπο που εμπλέκεται στη διάπραξη αδικημάτων διαφθοράς ευθύνεται ως αυτουργός και όχι ως τρίτος.

---

⁷⁸ Παραδοτέα 4.3-4.4: Technical Proposals and Reference Materials for Building Capacity and Mobilisation of Greek Law Enforcement Authorities, Κεφάλαιο 9.

⁷⁹ Το άρθρο 51 του Ν. 3691/2008 αντικαταστάθηκε με το Άρθρο έκτο του Νόμου που ψηφίστηκε την 5^η Δεκεμβρίου 2017. Το νέο άρθρο δεν προβλέπει την έκδοση ΚΥΑ προκειμένου να εφαρμοσθεί στην πράξη. Οι προβλεπόμενες κυρώσεις περιλαμβάνουν: διοικητικό πρόστιμο έως 10 εκ. ευρώ, οριστική ή προσωρινή ανάκληση ή αναστολή άδειας λειτουργίας ή απαγόρευση άσκησης επιχειρηματικής δραστηριότητας, απαγόρευση άσκησης ορισμένων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και οριστικό ή προσωρινό αποκλεισμό από δημόσιες παροχές, ενισχύσεις, επιδοτήσεις, αναθέσεις έργων και υπηρεσιών, προμήθειες, διαφημίσεις και διαγωνισμούς του Δημοσίου ή των νομικών προσώπων του δημόσιου τομέα. Εάν πρόκειται για υπόχρεο νομικό πρόσωπο ή οντότητα, οι κυρώσεις επιβάλλονται από την αρμόδια εποπτική αρχή και όταν πρόκειται για μη υπόχρεο νομικό πρόσωπο ή οντότητα, οι κυρώσεις επιβάλλονται από το Σ.Δ.Ο.Ε. Το άρθρο περιλαμβάνει τόσοτη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες όσο και τα βασικά αδικήματα.

⁸⁰ ΟΟΣΑ (2015), Phase 3bis Report on Greece, σκέψη 76.

ΣΤ. Ελεγκτικό Συνέδριο

Το Ελεγκτικό Συνέδριο εποπτεύει τον δημόσιο τομέα στην Ελλάδα, επιβλέποντας τα έσοδα του Κράτους και τη συμμόρφωσή του με τους κανόνες της διαχείρισης των δημόσιων πόρων και ελέγχοντας τα δημόσια όργανα και έργα. Αυτό που έχει σημασία εν προκειμένω, ως προς το ζήτημα της ανάκτησης περιουσιακών στοιχείων που συνδέονται με εγκληματικές δραστηριότητες, είναι ότι οι μονάδες ελέγχου των κρατικών οργάνων που εντοπίζουν παρατυπίες στη δήλωση των περιουσιακών στοιχείων ενός υπαλλήλου, μπορούν να τις παραπέμψουν στο Ελεγκτικό Συνέδριο. Το άρθρο 12 του Νόμου 3213/2003 ορίζει ότι εάν ο υπάλληλος δεν μπορεί να δικαιολογήσει την προέλευση των περιουσιακών στοιχείων το οποίο απέκτησε ο ίδιος ή το ανήλικο τέκνο του, τότε το Δικαστήριο μπορεί να του καταλογίσει χρηματικό ποσό μέχρι της αξίας του συγκεκριμένου περιουσιακού αποκτήματος.⁸¹ Ο καταλογισμός γίνεται υπέρ των φορολογικών αρχών, προκειμένου να εισπράξουν το ποσό.

Ζ. Αγωγή του αστικού δικαίου

Το νομικό πλαίσιο μιας χώρας θα πρέπει κατά βάση να προβλέπει τη δυνατότητα ανάκτησης περιουσιακών στοιχείων που συνδέονται με εγκληματικές συμπεριφορές (π.χ. προϊόντα εγκλήματος, εγκληματικά μέσα κ.λπ.) μέσω της κατάθεσης αγωγής του αστικού δικαίου. Νομική βάση της αγωγής μπορεί να είναι α) οι εμπράγματα απαιτήσεις από περιουσιακά στοιχεία που έχει υπεξαιρέσει και από ωφελήματα δωροδοκίας που έχει αποδεχτεί δημόσιος υπάλληλος, β) οι αξιώσεις από αδικοπραξία⁸², γ) η παραβίαση συμβατικής υποχρέωσης και δ) ο παράνομος ή αδικαιολόγητος πλουτισμός.

Η κατάθεση αγωγής ελληνικού δικαίου μπορεί να αποτελέσει αποτελεσματική επιλογή όταν οι αρχές επιβολής του νόμου δεν μπορούν να επιτύχουν δήμευση με βάση τις διαδικασίες ποινικού δικαίου, δήμευση που δε βασίζεται σε καταδίκη ή αμοιβαία δικαστική συνδρομή για την επιβολή διαταγών δήμευσης.⁸³ Επιπλέον, από διαδικαστική άποψη, η έναρξη διαδικασίας αστικού δικαίου για την ανάκτηση περιουσιακών στοιχείων παρέχει ενδεχομένως πρόσθετα πλεονεκτήματα, όπως χαμηλότερο επίπεδο απαιτούμενων αποδείξεων ή δυνατότητα διεξαγωγής της διαδικασίας ερήμην εναγόμενου ο οποίος έχει κλητευθεί νόμιμα.

Το ελληνικό αστικό δίκαιο αναγνωρίζει τις αξιώσεις από αδικοπραξία η οποία είναι αποτέλεσμα παράνομης πράξης.⁸⁴ Ως εκ τούτου, το Ελληνικό Δημόσιο μπορεί να υποβάλλει αγωγή του αστικού δικαίου με σκοπό την ανάκτηση περιουσιακών στοιχείων που συνδέονται με εγκληματικές συμπεριφορές, ενεργώντας α) ως πολιτικώς ενάγων στην ποινική διαδικασία ή β) ως ενάγων στην πολιτική διαδικασία.

Όσον αφορά την πρώτη κατηγορία, το Ελληνικό Δημόσιο μπορεί, μέσω του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, να παραστεί ως πολιτικός ενάγων σε ποινική δίκη, προκειμένου να διεκδικήσει αποζημίωση από τον καθ' ού. Σύμφωνα με το άρθρο 65 παρ. 2 ΚΔΠ, το ποινικό δικαστήριο που εξετάζει την πολιτική αγωγή είναι υποχρεωμένο να αποφασίζει γι' αυτήν. Κατ' εξαίρεση, το ποινικό δικαστήριο μπορεί να παραπέμψει την πολιτική αγωγή στα πολιτικά δικαστήρια, με την προϋπόθεση ότι το ζητούμενο ποσό υπερβαίνει τις 15.000 δραχμές (44 ευρώ). Επιπλέον, το

---

⁸¹Απάντηση του Ελεγκτικού Συνεδρίου στο Ερωτηματολόγιο για την Ανάκτηση Περιουσιακών Στοιχείων, σελ. 3, ερώτηση 1 και σελ. 5, ερώτηση 6.

⁸² Το άρθρο 53 περίπτωση α' της Σύμβασης του ΟΗΕ κατά της διαφθοράς (UNCAC) ορίζει ότι τα συμβαλλόμενα κράτη θα πρέπει να παρέχουν στις αιτούσες αρχές άλλου κράτους τη δυνατότητα αξίωσης αποζημίωσης ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων, προκειμένου να αποκτήσουν τον τίτλο ή την κυριότητα περιουσιακού στοιχείου που αποκτήθηκε μέσω πράξεων διαφθοράς.

⁸³ Stolen Asset Recovery Initiative – StAR, [Asset Recovery Handbook](#) (2011), σελ. 159.

⁸⁴ Τα άρθρα 914 και 932 του Αστικού Κώδικα επιτρέπουν στον ενάγοντα να αξιώσει αποζημίωση για υλική ή ηθική βλάβη ή ψυχική οδύνη (σε περίπτωση θανάτωσης προσώπου).

ποινικό δικαστήριο μπορεί να μην αποφανθεί επί της αστικής αγωγής, αν αποφασίσει να παύσει την ποινική δίωξη ή να απαλλάξει τον κατηγορούμενο για οποιοδήποτε λόγο.

Δεύτερον, η ενεργητική δωροδοκία μπορεί να θεωρηθεί ως παράνομη πράξη κατά την έννοια των άρθρων 914 και 932 του Αστικού Κώδικα. Συνεπώς, το Ελληνικό Δημόσιο μπορεί να προσφύγει στα πολιτικά δικαστήρια - επίσης μέσω του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους - προκειμένου να διεκδικήσει οικονομική αποζημίωση από αυτόν που φέρεται να τέλεσε την αδικοπραξία. Ωστόσο, μια τέτοια πρακτική είναι σπάνια και σχεδόν ποτέ δεν συμβαίνει στην πράξη.⁸⁵ Αντιθέτως, το Ελληνικό Δημόσιο επιλέγει, συνήθως, να παρίσταται στις ποινικές διαδικασίες ως πολιτικώς ενάγων.⁸⁶ Τέλος, αν το Ελληνικό Δημόσιο αποφασίσει πράγματι να αξιώσει αποζημίωση μέσω της οδού των πολιτικών δικαστηρίων, αλλά το πολιτικό δικαστήριο δεν εκδώσει οριστική απόφαση, τότε μπορεί να προσφύγει με την ίδια νομική βάση ενώπιον ποινικού δικαστηρίου αμέσως μετά την ολοκλήρωση της πολιτικής δίκης.

Σύσταση

- Το Ελληνικό Δημόσιο θα πρέπει να εκμεταλλευτεί τη δυνατότητα κατάθεσης αγωγής ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων που του παρέχει ο Αστικός Κώδικας, προκειμένου να αξιώσει αποζημίωση από αδικήματα διαφθοράς, ιδίως στις περιπτώσεις που δεν μπορεί να κινηθεί η ποινική διαδικασία ή όταν παύει η ποινική δίωξη (π.χ. λόγω παραγραφής ή θανάτου του κατηγορούμενου).

V. Διεθνής ανακτηση περιουσιακών στοιχείων

Οι ελληνικές αρχές έχουν στη διάθεσή τους μια πληθώρα πόρων, δικτύων και διεθνών νομικών εργαλείων για τον εντοπισμό, την αναγνώριση, τον εντοπισμό, τη δέσμευση, την κατάσχεση και τελικά τη δήμευση περιουσιακών στοιχείων τα οποία είναι προϊόντα εγκληματικής δραστηριότητας. Ο σκοπός αυτός επιτυγχάνεται, κατά κύριο λόγο, μέσω της παροχής αμοιβαίας δικαστικής συνδρομής (ΑΔΣ), ωστόσο μπορεί να επιτευχθεί και μέσω της άτυπης συνεργασίας ελληνικών και ξένων αρχών.

A. Εντοπισμός περιουσιακών στοιχείων που υπάγονται σε ξένες έννομες τάξεις

Ο εντοπισμός περιουσιακών στοιχείων τα οποία βρίσκονται στο εξωτερικό είναι ένας από τους στόχους της παροχής αμοιβαίας δικαστικής συνδρομής σε περιπτώσεις διαφθοράς. Τα περισσότερα συμπεράσματα των δύο παραδοτέων τα οποία αφορούν στην αμοιβαία δικαστική συνδρομή και τα οποία εκπονήθηκαν στο πλαίσιο του Προγράμματος Ελλάδας-ΟΟΣΑ για την Τεχνική Υποστήριξη κατά της Διαφθοράς⁸⁷, είναι πλέον εφαρμόσιμα και δεν χρειάζεται να επαναληφθούν λεπτομερώς εδώ. Εν περιλήψει, η αμοιβαία δικαστική συνδρομή μπορεί να παρασχεθεί μέσω των διμερών και πολυμερών συνθηκών, μέσω της συνεργασίας που πραγματοποιείται εκτός του πλαισίου των συνθηκών, και μέσω της άτυπης συνεργασίας και ανταλλαγής πληροφοριών.

⁸⁵Πληροφορία από έρευνα και συζητήσεις με Δικαστές.

⁸⁶Αποφάσεις (ποινικές) του Αρείου Πάγου: 268/1989, 489/1996.

⁸⁷Βλ. Παραδοτέα για τα Αποτελέσματα 9.3-9.4: "Mutual Legal Assistance - Assessment and revision of the current legal and regulatory framework" και Αποτελέσματα 9.5: "Guidelines to Practitioners on Seeking Mutual Legal Assistance in Corruption Cases".

1. Εργαλεία που προβλέπονται στις συνθήκες και εργαλεία της ΕΕ

α) Συνθήκες για την αμοιβαία δικαστική συνδρομή

Η Ελλάδα έχει υπογράψει 14 διμερείς συνθήκες που αφορούν στην αμοιβαία δικαστική συνδρομή.⁸⁸ Ορισμένες συνθήκες⁸⁹ κατοχυρώνουν ειδικά την παροχή της συνδρομής αυτής για την ανίχνευση, τον εντοπισμό ή την αναγνώριση περιουσιακών στοιχείων τα οποία συνδέονται με εγκληματικές δραστηριότητες. Άλλες συνθήκες⁹⁰ προβλέπουν γενικότερα ερευνητικά εργαλεία, χωρίς να αναφέρονται σε μέτρα για τον εντοπισμό ή την αναγνώριση περιουσιακών στοιχείων. Οι αρμόδιοι υπάλληλοι έχουν δύο επιλογές στις περιπτώσεις αυτές. Μπορούν να διερευνήσουν μαζί με το άλλο συμβαλλόμενο μέρος της συνθήκης εάν και σε ποιο βαθμό το είδος της συνδρομής που προβλέπεται σε αυτή μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τον εντοπισμό περιουσιακών στοιχείων (π.χ. αν θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν οι γενικές διατάξεις περί έρευνας και κατάσχεσης για την απόκτηση τραπεζικών αρχείων). Διαφορετικά, οι αρμόδιοι υπάλληλοι θα πρέπει να καταφύγουν σε άλλα μέσα, όπως είναι τα εργαλεία των πολυμερών συνθηκών που περιγράφονται παρακάτω.

β) Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη νομιμοποίηση, ανίχνευση, κατάσχεση και δήμευση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας (Σύμβαση της Βαρσοβίας του 2005)

Η Σύμβαση της Βαρσοβίας του 2005 μεταφέρθηκε στην ελληνική έννομη τάξη με τον Νόμο 4478/2017.⁹¹ Το άρθρο 16 της Σύμβασης ορίζει την υποχρέωση των αρμόδιων αρχών των κρατών μελών να συνδράμουν τα ένα το άλλο ως προς την αναγνώριση και τον εντοπισμό οργάνων, προϊόντων και λοιπών περιουσιακών στοιχείων που υπόκεινται σε δήμευση.⁹² Η Σύμβαση ορίζει επίσης ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να παρέχουν, κατόπιν αιτήματος, πληροφορίες σχετικά με τους τραπεζικούς λογαριασμούς (άρθρο 17), τις τραπεζικές συναλλαγές (άρθρο 18) και ακόμη και την παρακολούθηση των τραπεζικών συναλλαγών (άρθρο 19). Οι ελληνικές αρχές οφείλουν, επιπλέον, να εξηγούν τους λόγους για τους οποίους αναζητούν τις πληροφορίες, καθώς και να παρέχουν πρόσθετες λεπτομέρειες σχετικά με τη συνολική έρευνα.

---

⁸⁸ Η Ελλάδα διατηρεί σήμερα διμερείς σχέσεις για το ζήτημα της αμοιβαίας δικαστικής συνδρομής με τις ακόλουθες χώρες: Αλβανία, Αρμενία, Αυστραλία, Καναδά, Κίνα, Κύπρο, Αίγυπτο, Γεωργία, Λίβανο, Μεξικό, Ρωσία, Συρία, Τυνησία και τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής. Οι διμερείς συνθήκες με άλλες χώρες δεν βρίσκονται σε ισχύ, επειδή η συνεργασία με τις χώρες αυτές διέπεται από τη Σύμβαση του 1990, η οποία εφαρμόζει τη συμφωνία του Σένγκεν ή την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Αμοιβαίας Δικαστικής Συνδρομής Επί Ποινικών Υποθέσεων της 20^{ης} Απριλίου 1959.

⁸⁹ Για παράδειγμα, οι συνθήκες που έχει υπογράψει η Ελλάδα με την Αυστραλία (άρθρο 17 παρ. 1), τον Καναδά (άρθρο 13 παρ. 1) και τις ΗΠΑ (άρθρο 13 παρ. 2).

⁹⁰ Βλ. για παράδειγμα τη Σύμβαση Ελλάδας-Μεξικού σε θέματα αμοιβαίας δικαστικής συνδρομής.

⁹¹ Ο Νόμος 4478/2017 επικύρωσε τη Σύμβαση της Βαρσοβίας (Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη Νομιμοποίηση, Ανίχνευση, Κατάσχεση και Δήμευση Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και για τη Χρηματοδότηση της Τρομοκρατίας - 2005) και μετέφερε στην ελληνική έννομη τάξη την απόφαση-πλαίσιο του Συμβουλίου της ΕΕ 2003/577/ΔΕΥ σχετικά με την εκτέλεση των αποφάσεων δέσμευσης περιουσιακών ή αποδεικτικών στοιχείων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, την απόφαση-πλαίσιο του Συμβουλίου της ΕΕ 2005/212/ΔΕΥ για τη δήμευση των προϊόντων, οργάνων και περιουσιακών στοιχείων του εγκλήματος, την απόφαση-πλαίσιο του Συμβουλίου της ΕΕ 2006/783/ΔΕΥ σχετικά με την εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης στις αποφάσεις δήμευσης, όπως αυτή τροποποιήθηκε από την απόφαση-πλαίσιο του Συμβουλίου της ΕΕ 2009/299/ΔΕΥ, και την Οδηγία 2014/42/ΕΕ της ΕΕ σχετικά με τη δέσμευση και τη δήμευση οργάνων και προϊόντων εγκλήματος στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

⁹² Η συνδρομή αυτή περιλαμβάνει κάθε μέτρο που παρέχει και διασφαλίζει αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με την ύπαρξη, τη θέση ή τη μετακίνηση, τη φύση, το νομικό καθεστώς ή την αξία του αναζητούμενου περιουσιακού στοιχείου.

γ) *Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για το ξέπλυμα, την έρευνα, την κατάσχεση και δήμευση των προϊόντων που προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες (1990)*

Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για το ξέπλυμα, την έρευνα, την κατάσχεση και δήμευση των προϊόντων που προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες (1990) (Σύμβαση του 1990) προάγει τη διεθνή συνεργασία και την αμοιβαία συνδρομή στο πλαίσιο της ποινικής έρευνας και του εντοπισμού, της κατάσχεσης και της δήμευσης των προϊόντων του εγκλήματος. Όπως και το άρθρο 16 της Σύμβασης της Βαρσοβίας, έτσι και τα άρθρα 8 και 9 της Σύμβασης του 1990 προβλέπουν ότι τα κράτη μέλη καταβάλλουν, εφόσον τους ζητηθεί, κάθε δυνατή προσπάθεια για την αναγνώριση και τον εντοπισμό και των οργάνων, των προϊόντων και άλλων περιουσιακών στοιχείων που μπορούν να κατασχεθούν.⁹³

δ) *Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά της Διαφθοράς (UNCAC)*

Το άρθρο 46 παρ. 3 της UNCAC προβλέπει ότι το αίτημα παροχής αμοιβαίας δικαστικής συνδρομής μπορεί να αφορά, μεταξύ άλλων: α) στην έρευνα αντικειμένων και χώρων, και την παροχή πληροφοριών και β) στην αναγνώριση ή τον εντοπισμό προϊόντων εγκλήματος, περιουσιακών στοιχείων, οργάνων ή άλλων αντικειμένων που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για αποδεικτικούς σκοπούς. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, το άρθρο 46 παρ. 14 παρέχει τη δυνατότητα στα συμβαλλόμενα κράτη να υποβάλλουν προφορικά το αίτημά τους και να το επιβεβαιώνουν γραπτώς σε μεταγενέστερο χρόνο.

ε) *Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος (UNTOC)*

Το άρθρο 13 παρ. 2 και το άρθρο 18 περίπτωση ζ' της UNTOC επιτρέπουν στην Ελλάδα να υποβάλλει αίτηση σε μια άλλη συμβαλλόμενη χώρα, προκειμένου αυτή να λάβει μέτρα για την αναγνώριση και τον εντοπισμό προϊόντων σοβαρής διακρατικής οργανωμένης εγκληματικότητας, παρουσίας, εξοπλισμού ή άλλων οργάνων για τους σκοπούς της ενδεχόμενης δήμευσης αυτών. Η δήμευση μπορεί να διενεργηθεί είτε από την Ελλάδα ή από τη Χώρα Μέλος στην οποία υποβάλλεται η αίτηση.

στ) *Σύμβαση του ΟΟΣΑ για την Καταπολέμηση της Δωροδοκίας*

Η Ελλάδα και άλλες 42 χώρες έχουν υπογράψει τη Σύμβαση για την Καταπολέμηση της Δωροδοκίας Αλλοδαπών Δημοσίων Υπαλλήλων σε Διεθνείς Εμπορικές Συναλλαγές. Η Σύμβαση εφαρμόζεται μόνο στη δωροδοκία αλλοδαπών δημοσίων υπαλλήλων στις διεθνείς εμπορικές συναλλαγές και τα συναφή αδικήματα νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και διαχείρισης δημοσίου χρήματος. Το άρθρο 9 της Σύμβασης ορίζει την υποχρέωση των συμβαλλομένων χωρών να παρέχουν έγκαιρη και αποτελεσματική αμοιβαία δικαστική συνδρομή σε άλλη συμβαλλόμενη χώρα για τους σκοπούς της έρευνας και της δίωξης των αδικημάτων της Σύμβασης. Το άρθρο 9 παρ. 3 ορίζει τα εξής: «Τα συμβαλλόμενα μέρη δεν μπορούν να αρνούνται την παροχή αμοιβαίας δικαστικής συνδρομής σε ποινικές υποθέσεις που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της παρούσας σύμβασης για λόγους προστασίας του τραπεζικού απορρήτου».

ζ) *Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας (European Investigation Order)*

Το άρθρο 28 της Οδηγίας 2014/41/ΕΕ (αναφορικά με την Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας (ΕΕΕ) σε ποινικές υποθέσεις) προβλέπει την παρακολούθηση τραπεζικών ή άλλων χρηματοοικονομικών

---

⁹³Η συνδρομή αυτή περιλαμβάνει κάθε μέτρο που παρέχει και διασφαλίζει αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με την ύπαρξη, τη θέση ή τη μετακίνηση, τη φύση, το νομικό καθεστώς ή την αξία του αναζητούμενου περιουσιακού στοιχείου.

συναλλαγών που διενεργούνται μέσω ενός ή περισσότερων συγκεκριμένων λογαριασμών (σε πραγματικό χρόνο). Σύμφωνα με την Οδηγία, τα κράτη μέλη της ΕΕ είναι υποχρεωμένα να αναγνωρίζουν και να εκτελούν αιτήματα για έρευνα από άλλα κράτη μέλη, όπως θα εκτελούσαν αιτήματα των εθνικών αρμόδιων αρχών. Η Οδηγία παρέχει στις αρμόδιες αρχές καθοδήγηση αναφορικά με το πεδίο εφαρμογής μίας ΕΕΕ (άρθρο 3), τα είδη των διαδικασιών για τις οποίες μπορεί να εκδοθεί μία ΕΕΕ (άρθρο 4), το περιεχόμενο και τον τύπο μίας ΕΕΕ (άρθρο 5), καθώς και τις διαδικασίες και τους όρους για την έκδοση και τη διαβίβαση μίας ΕΕΕ (άρθρα 6-8). Το Σεπτέμβριο 2017 η Βουλή των Ελλήνων ψήφισε το Ν. 4489/2017 ενσωμάτωσε την Οδηγία 2014/41/ΕΕ στην εθνική έννομη τάξη.⁹⁴

2. *Αμοιβαία δικαστική συνδρομή εκτός του πλαισίου των Συνθηκών*

Το άρθρο 457 ΚΠΔ διαλαμβάνει τις αιτήσεις αμοιβαίας δικαστικής συνδρομής οι οποίες δεν υπάγονται στο πλαίσιο κάποιας συνθήκης. Η παράγραφος 1 του άρθρου 457 επιτρέπει ρητά στις ελληνικές δικαστικές αρχές να διαβιβάζουν αιτήματα αμοιβαίας δικαστικής προστασίας μόνο στις ακόλουθες περιπτώσεις: α) για την εξέταση μαρτύρων και κατηγορουμένων, β) την ενέργεια αυτοψίας και πραγματογνωμοσύνης και γ) την κατάσχεση πειστηρίων.

Σύσταση

- Αναθεώρηση του νομικού πλαισίου, προκειμένου οι ελληνικές αρχές να μπορούν να υποβάλλουν αίτηση παροχής αμοιβαίας δικαστικής για τον εντοπισμό και την αναγνώριση των άμεσων και έμμεσων προϊόντων του εγκλήματος.

3. *Άτυπη συνεργασία και ανταλλαγή πληροφοριών*

Οι ελληνικές αρχές έχουν στη διάθεσή τους τρεις άτυπους διαύλους συνεργασίας για τον εντοπισμό περιουσιακών στοιχείων: το Διακυβερνητικό Δίκτυο Ανάκτησης Εσόδων (CARIN), τη Διεύθυνση Διεθνούς Αστυνομικής Συνεργασίας και την ελληνική ΜΧΠ.

α) Γραφείο Ανάκτησης Περιουσιακών Στοιχείων (ARO)

Το Εθνικό Γραφείο Ανάκτησης Περιουσιακών Στοιχείων (ARO) της Ελλάδας υπάγεται στο ΣΔΟΕ.⁹⁵ Σύμφωνα με το άρθρο 108 παρ. 3 του Προεδρικού Διατάγματος 111/2014, η υπηρεσία αυτή έχει, μεταξύ άλλων, τις παρακάτω αρμοδιότητες: να τελεί υπό την ιδιότητα του Εθνικού Γραφείου ανάκτησης περιουσιακών στοιχείων σύμφωνα με το ευρωπαϊκό δίκαιο και του σημείου επαφής με το δίκτυο CARIN, να συνεργάζεται με τις εθνικές και ξένες αρμόδιες αρχές για την ανίχνευση των προϊόντων και άλλων περιουσιακών στοιχείων τα οποία προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες και τα οποία ενδέχεται να αποτελέσουν αντικείμενο δικαστικής συνδρομής για δέσμευση ή κατάσχεση ή δήμευση σε ποινικές υποθέσεις, να μεριμνά για τη διεκπεραίωση αιτημάτων αμοιβαίας δικαστικής συνδρομής από και προς τις ομόλογες Υπηρεσίες των Κρατών Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προς το Ευρωπαϊκό Γραφείο Καταπολέμησης της Απάτης καθώς και προς

⁹⁴Το άρθρο 30 του Ν. 4489/2017 ενσωμάτωσε το άρθρο 28 της Οδηγίας 2014/41/ΕΕ. Φαίνεται ότι η Ελλάδα επί του παρόντος δεν διαθέτει την κατάλληλη υποδομή προκειμένου να εφαρμόσει πλήρως την Οδηγία στην πράξη και συγκεκριμένα το άρθρο 28 της Οδηγίας (άρθρο 30 του Ν. 4489/2017), αναφορικά με την παρακολούθηση τραπεζικών ή άλλων χρηματοοικονομικών συναλλαγών που διενεργούνται μέσω ενός ή περισσότερων συγκεκριμένων λογαριασμών (σε πραγματικό χρόνο -realtimeaccountmonitoring). Η Ελλάδα έχει δηλώσει ότι θα εφαρμόσει στην πράξη την παρακολούθηση συναλλαγών σε πραγματικό χρόνο, όπως προβλέπεται από το άρθρο 30 του Ν. 4489/2017 και το άρθρο 28 της Οδηγίας 2014/41/ΕΕ, στο πλαίσιο του συστήματος μητρώων τραπεζικών λογαριασμών και λογαριασμών πληρωμών (ΣΜΤΛ).

⁹⁵Ιδρύθηκε δυνάμει του άρθρου 88 παρ. 2 του Νόμου 3842/2010 (όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 1 του Νόμου 4254/2014).

τρίτες χώρες, να μεριμνά για τη συγκέντρωση και τη διαβίβαση Δελτίων Παρατυπιών και Καταστάσεων Παρατυπιών, καθώς και κάθε άλλου στοιχείου που κρίνεται απαραίτητο, σύμφωνα με την ευρωπαϊκή νομοθεσία, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της για την καταπολέμηση της απάτης και να φέρει, για το Σ.Δ.Ο.Ε., την ευθύνη συντονισμού της λειτουργίας του πληροφοριακού συστήματος Anti Fraud Information System (AFIS).

Το Γραφείο Ανάκτησης Περιουσίας της Ελλάδας, λειτουργεί, επίσης, ως εθνικό σημείο επαφής με το δίκτυο CARIN⁹⁶, γεγονός το οποίο επιτρέπει στις ελληνικές αρχές επιβολής του νόμου (π.χ. αστυνομία, τελωνεία), τους εισαγγελείς και τους δικαστές να αιτούνται και να λαμβάνουν πληροφορίες από ξένες αρμόδιες αρχές μέσω του ελληνικού ARO. Όταν το τελευταίο λαμβάνει απάντηση από το ξένο σημείο επαφής του δικτύου CARIN, διαβιβάζει τις πληροφορίες στην αιτούσα ελληνική αρχή. Η Ελληνική Αστυνομία λειτουργεί, επίσης, ως σημείο επαφής με το CARIN για την Ελλάδα.

Σύσταση

- Το ελληνικό Γραφείο Ανάκτησης Περιουσιακών Στοιχείων πρέπει να εντοπίσει τους τομείς που χρήζουν βελτίωσης όσον αφορά τη συγκέντρωση πληροφοριών από έννομες τάξεις του εξωτερικού και να εγκαινιάσει έναν τακτικό διάλογο με τους βασικούς εταίρους, προκειμένου να συντονίσουν αποτελεσματικότερα την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των Υπηρεσιών Ανάκτησης Περιουσιακών Στοιχείων και των σημείων επαφής του δικτύου CARIN.

β) Διεύθυνση Διεθνούς Αστυνομικής Συνεργασίας

Μέσω της Διεύθυνσης Διεθνούς Αστυνομικής Συνεργασίας (ΔΔΑΣ) της Ελληνικής Αστυνομίας, οι ελληνικές αρχές επιβολής του νόμου μπορούν να αιτούνται πληροφορίες από ξένες αρχές και οργανισμούς, προκειμένου για τον εντοπισμό και την αναγνώριση περιουσιακών στοιχείων. Το άρθρο 8 του Προεδρικού Διατάγματος 178/2014 ρυθμίζει την πρόσβαση των αρμόδιων υπαλλήλων σε τρία τμήματα: α) INTERPOL, β) EUROPOL και γ) SIRENE (Αίτηση συμπληρωματικών πληροφοριών για εθνικές καταχωρήσεις).

Το άρθρο 8 παρ. 5 περίπτωση γ' και ια', επιτρέπει στις ελληνικές αρχές επιβολής του νόμου να αιτούνται πληροφορίες από τα ξένα γραφεία της INTERPOL, προκειμένου να εξακριβώσουν την τοποθεσία και την κυριότητα περιουσιακών στοιχείων. Οι αιτήσεις αυτές περιλαμβάνουν την ανταλλαγή οικονομικών πληροφοριών και αρχείων καταχώρισης οχημάτων, περιουσίας και λοιπών στοιχείων για τα οποία εικάζεται ότι συνδέονται με εγκληματική δραστηριότητα.

Το άρθρο 8 παρ. 6 περίπτωση β' και ζ' προβλέπει τη δυνατότητα των ελληνικών αρχών να υποβάλλουν, μέσω της ΔΔΑΣ, αιτήματα παροχής πληροφοριών και μυστικών πληροφοριών ενώπιον άλλων εθνικών μονάδων της EUROPOL και της ίδιας της EUROPOL. Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρο 9 παρ. 3 της Σύμβασης για την Ίδρυση Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Υπηρεσίας (Σύμβαση Eurropol),⁹⁷ ο αξιωματικός σύνδεσμος της EUROPOL για την Ελλάδα μπορεί να παρέχει και να ζητήσει πρόσβαση σε άλλες εθνικές μονάδες και να διευκολύνει την ταχεία ανταλλαγή πληροφοριών, καθώς και την διεκπεραίωση αιτημάτων εντοπισμού περιουσιακών στοιχείων ή άλλων ειδών χρηματοοικονομικής δραστηριότητας. Το άρθρο 9 επιτρέπει ακόμη στους αξιωματικούς συνδέσμους να ανταλλάσσουν πληροφορίες σχετικά με εγκλήματα τα οποία δεν εμπίπτουν στην αρμοδιότητα της EUROPOL, στο βαθμό που το επιτρέπει η εθνική νομοθεσία.

⁹⁶Το CARIN είναι ένα άτυπο δίκτυο επαφών και ομάδα συνεργασίας που επικεντρώνεται στον εντοπισμό και τη δήμευση των προϊόντων του εγκλήματος. Σε αυτό συμμετέχουν οι αρμόδιες αρχές 53 χωρών.

⁹⁷Πράξη του Συμβουλίου της 26ης Ιουλίου 1995 για την κατάρτιση, δυνάμει του άρθρου Κ.3 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, της σύμβασης για την ίδρυση Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Υπηρεσίας (Σύμβαση Eurropol) (95 / C 316/01) (όπως τροποποιήθηκε με την απόφαση του Συμβουλίου της 6ης Απριλίου 2009 για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Υπηρεσίας (Ευρωπόλ) (2009/371 / ΔΕΥ).

Τέλος, το άρθρο 8 παρ. 4 περίπτωση ιγ' επιτρέπει στο Τμήμα SIRENE (το οποίο υπάγεται στη ΔΔΑΣ) να έχει πρόσβαση και να ερευνά στο Σύστημα Πληροφοριών Schengen Δεύτερης Γενιάς (SISII)⁹⁸ και, εφόσον είναι απαραίτητο, να ζητά λεπτομερέστερες πληροφορίες από το εμπλεκόμενο κράτος-μέλος.⁹⁹ Οι προειδοποιήσεις του SISII περιλαμβάνουν συχνά πληροφορίες που είναι απαραίτητες για τον εντοπισμό περιουσιακών στοιχείων και τη συνέχιση της ποινικής έρευνας, όπως δραστηριότητες που αφορούν σε οχήματα, σκάφη, αεροσκάφη, εμπορευματοκιβώτια, πυροβόλα όπλα, κλαπέντα έγγραφα, τραπεζογραμμάτια και λοιπά περιουσιακά στοιχεία.

γ) *Ελληνική ΜΧΠ*

Σύμφωνα με το άρθρο 7Α περίπτωση ε', του Νόμου 3691/2008 (κατά της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες), η ΜΧΠ της Ελλάδας ανταλλάσσει πληροφορίες με τις αλλοδαπές αντίστοιχες με αυτή αρχές, και ιδίως με το Δίκτυο των Μονάδων Διερεύνησης Χρηματοοικονομικών Πληροφοριών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FIU-Net)¹⁰⁰ και τη διεθνή Ομάδα Έγκμοντ (EgmontGroup).¹⁰¹ Το άρθρο 40 παρ. 2 παρέχει τη δυνατότητα στην ΜΧΠ να ανταλλάσσει πληροφορίες με τις αντίστοιχες αρχές του εξωτερικού, αν και ορίζει ότι οι διαδικασίες και οι τεχνικές λεπτομέρειες της ως άνω ανταλλαγής πληροφοριών δύνανται να εξειδικεύονται με διμερή ή πολυμερή μνημόνια συνεργασίας. Επί του παρόντος, η ελληνική ΜΧΠ έχει συνάψει 11 τέτοια μνημόνια.¹⁰² Ωστόσο, σύμφωνα με παλαιότερες δηλώσεις εκπροσώπων της ΜΧΠ, τα μνημόνια συνεργασίας δεν είναι απαραίτητα προκειμένου για ανταλλαγή πληροφοριών με ξένες ΜΧΠ.¹⁰³ Ωστόσο, η πρακτική που ακολουθούν οι αλλοδαπές ΜΧΠ μπορεί να διαφέρουν σημαντικά.

B. Δέσμευση, κατάσχεση και δήμευση

Αφού εντοπίσουν τα περιουσιακά στοιχεία που βρίσκονται στο εξωτερικό, το επόμενο βήμα για τις ελληνικές αρχές είναι να δεσμεύσουν, να κατάσχουν και να δημεύσουν τα στοιχεία αυτά. Στο πλαίσιο αυτό, η Ελλάδα έχει προσχωρήσει σε έναν μεγάλο αριθμό πολυμερών συνθηκών, σύμφωνα με τις οποίες οι ελληνικές αρχές μπορούν να υποβάλλουν αίτημα εκτέλεσης των διαταγών δέσμευσης και δήμευσης στο εξωτερικό. Αυτό επιτυγχάνεται, γενικά, μέσω των εργαλείων της αμοιβαίας δικαστικής συνδρομής. Σε γενικές γραμμές, οι διαταγές των ελληνικών αρχών είτε α) εκτελούνται απευθείας από την ξένη αρχή στην οποία υποβλήθηκε το αίτημα είτε β) ενσωματώνονται στη διαταγή που εκδίδει η αρμόδια εθνική αρχή της χώρας του εξωτερικού και εκτελείται, εν συνεχεία, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία της χώρας αυτής. Ωστόσο, η τελευταία δυνατότητα δεν συνηθίζεται στην πράξη και εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, όπως το νομικό πλαίσιο της χώρας στην οποία υποβλήθηκε η αίτηση και η εξοικείωση των δικαστών της με τη διαδικασία.

Όσον αφορά στις διμερείς συνθήκες για την αμοιβαία δικαστική συνδρομή, όπως προαναφέρθηκε, σε ορισμένες από αυτές προβλέπονται συγκεκριμένες διατάξεις οι οποίες επιβάλλουν στις ελληνικές κυβερνητικές αρχές και τις αντίστοιχές τους στο εξωτερικό την υποχρέωση να δεσμεύουν ή να δημεύουν περιουσιακά στοιχεία που προέρχονται από εγκληματική

---

⁹⁸ Απόφαση 2007/533/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 12ς Ιουνίου 2007 σχετικά με την εγκατάσταση, τη λειτουργία και τη χρήση του συστήματος πληροφοριών Σένγκεν δεύτερης γενιάς (SISII), Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, L 205/63, 05, 7.8.2007

⁹⁹ Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σημείωμα της Προεδρίας προς την Ομάδα Εργασίας για την Ανταλλαγή Πληροφοριών και την Προστασία των Δεδομένων (DAPIX), Έγγραφο 6704/16, 7 Μαρτίου 2016, σ. 47.

¹⁰⁰ <https://www.europol.europa.eu/about-europol/financial-intelligence-units-fiu-net>

¹⁰¹ <https://www.egmontgroup.org/>

¹⁰² Μεταξύ άλλων: Ουκρανία, Ιταλία, Γαλλία, Βέλγιο, Ρουμανία και Σιγκαπούρη

¹⁰³ Ειδική Ομάδα Χρηματοοικονομικής Δράσης, third Mutual Evaluation on Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism, 29 Ιουνίου 2007, παρ. 857.

(<http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/mer/MER%20Greece.pdf>)

δραστηριότητα.¹⁰⁴στις περιπτώσεις που δεν προβλέπεται η δυνατότητα αμοιβαίας δικαστικής συνδρομής από κάποια σχετική συνθήκη, οι ελληνικές αρχές μπορούν να προσφεύγουν στα εργαλεία τα οποία κατοχυρώνονται σε πολυμερείς συνθήκες και περιγράφονται παρακάτω.

Όσον αφορά στις αιτήσεις για την εκτέλεση διαταγών δέσμευσης δήμευσης οι οποίες υποβάλλονται εκτός του πλαισίου κάποιας συνθήκης, ο ΚΠΔ δεν προβλέπει κάποια μορφή σχετικής συνδρομής (βλ. παραπάνω τη Σύσταση της ενότητας για τη Διεθνή Ανάκτηση Περιουσιακών Στοιχείων).

Τέλος, οι ελληνικές αρχές έχουν στη διάθεσή τους τα εργαλεία που προβλέπονται σε αρκετές πολυμερείς συνθήκες για τους σκοπούς της εκτέλεσης μέτρων δέσμευσης και δήμευσης περιουσιακών στοιχείων στο εξωτερικό.

Σύμφωνα με τη Σύμβαση της Βαρσοβίας του 2005, οι ελληνικές αρχές μπορούν, επίσης, να υποβάλλουν αίτημα για τη δέσμευση και δήμευση προϊόντων του εγκλήματος δυνάμει των άρθρων 21 και 23 της Σύμβασης, αντιστοίχως. Επιπλέον, τα άρθρα 11 και 13 της Σύμβασης του 1990 του Συμβουλίου της Ευρώπης προβλέπουν τη δυνατότητα εκτέλεσης στο εξωτερικό ελληνικών διαταγών δέσμευσης και δήμευσης, αντιστοίχως (το τελευταίο αυτό άρθρο είναι πανομοιότυπο με το άρθρο 23 της Σύμβασης της Βαρσοβίας). Επίσης, το άρθρο 47 επιτρέπει στις ΜΧΠ να υποβάλλουν επείγουσες αιτήσεις προς τις αντίστοιχες ΜΧΠ του εξωτερικού προκειμένου να απαγορεύσουν συγκεκριμένες συναλλαγές που σχετίζονται με τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Η ΜΧΠ στην οποία απευθύνεται η αίτηση δεσμεύει τη συναλλαγή για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, ενώ η αιτούσα ΜΧΠ υποβάλλει επίσημη αίτηση αμοιβαίας δικαστικής συνδρομής για τη λήψη περαιτέρω μέτρων, όπου είναι αναγκαίο (π.χ. επέκταση της δέσμευσης ή της δήμευσης).

Οι ελληνικές αρχές μπορούν επίσης να ζητούν συνδρομή, αναφορικά με την εκτέλεση αποφάσεων δέσμευσης και δήμευσης, από τις αρμόδιες αρχές άλλων κρατών μελών της ΕΕ. Για παράδειγμα, η Απόφαση-Πλαίσιο 2003/577/ΔΕΥ επιτρέπει στις αρχές των κρατών μελών της ΕΕ να αναγνωρίζουν και να εκτελούν εντολές δέσμευσης που εκδίδονται με σκοπό την εξασφάλιση αποδεικτικών στοιχείων ή την επακόλουθη δήμευση περιουσιακών στοιχείων. Επιπρόσθετα, η Απόφαση-Πλαίσιο 2006/783/ΔΕΥ θεσπίζει τους κανόνες βάσει των οποίων ένα κράτος μέλος αναγνωρίζει και εκτελεί στην επικράτειά του απόφαση δήμευσης που εκδίδεται από δικαστήριο άλλου κράτους μέλους αρμόδιο για ποινικές υποθέσεις. Η εκτέλεση αυτή δεν απαιτεί πρόσθετες διατυπώσεις ή διαδικασίες αναγνώρισης. Οι προαναφερόμενες Αποφάσεις-Πλαίσιο της ΕΕ εφαρμόζονται σε υποθέσεις που περιλαμβάνουν διαφθορά, απάτη, νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση, μεταξύ άλλων αδικημάτων.

Οι ελληνικές αρχές μπορούν, επίσης, να προσφεύγουν στα εργαλεία των Ηνωμένων Εθνών, όπως είναι οι συμβάσεις UNCAC και UNTOC, προκειμένου να δεσμεύουν ή να δημεύουν περιουσιακά στοιχεία στο εξωτερικό, εφόσον το σχετικό αίτημα αφορά σε εγκληματική δραστηριότητα που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των συμβάσεων αυτών. Το άρθρο 46 παρ. 1 της UNCAC προβλέπει ότι μια χώρα μπορεί να ζητήσει αμοιβαία δικαστική συνδρομή, προκειμένου, μεταξύ άλλων, για την αναζήτηση, την κατάσχεση και τη δέσμευση των προϊόντων των αδικημάτων της διαφθοράς. Επιπλέον, το άρθρο 55 της UNCAC επιτρέπει στις ελληνικές αρχές να ζητούν από τις άλλες συμβαλλόμενες χώρες της Σύμβασης να εφαρμόζουν και να εκτελούν αποφάσεις δήμευσης που αφορούν στα εργαλεία και τα προϊόντα των αδικημάτων της διαφθοράς και της δωροδοκίας.

Σύμφωνα με τα άρθρα 13 παρ. 2 και 18 παρ. 3 περίπτωση γ' της UNTOC, η Ελλάδα μπορεί να ζητήσει από άλλη συμβαλλόμενη χώρα να δεσμεύσει ή να κατάσχει τα προϊόντα σοβαρής διακρατικής οργανωμένης εγκληματικότητας, την περιουσία, τον εξοπλισμό ή τα λοιπά εργαλεία για τους σκοπούς της ενδεχόμενης δήμευσης. Όσον αφορά στη δήμευση, οι ελληνικές αρχές μπορούν,

---

¹⁰⁴ Για παράδειγμα, βλέπε τη Συνθήκη με την Αυστραλία (άρθρο 17 παρ. 2), με τον Καναδά (άρθρο 13 παρ. 2) και με τις ΗΠΑ (άρθρο 17 παρ. 2).

σύμφωνα με το άρθρο 13 παρ. 1, να ζητήσουν την εκτέλεση της διαταγής δήμευσης από τις αρμόδιες αρχές άλλης συμβαλλόμενης χώρας (είτε άμεσα είτε μέσω εθνικής διαταγής).

Γ. Επαναπατρισμός περιουσιακών στοιχείων

Μόλις διαταχθεί η οριστική δήμευση περιουσιακών στοιχείων από το αλλοδαπό δικαστήριο, οι ελληνικές αρχές πρέπει να διασφαλίσουν την επιστροφή των στοιχείων αυτών στην Ελλάδα. Αυτός ο επαναπατρισμός περιουσιακών στοιχείων μπορεί να πραγματοποιηθεί σύμφωνα με 1) τις συνθήκες στις οποίες η Ελλάδα είναι συμβαλλόμενο μέρος ή 2) τη δικαστική οδό που προβλέπεται από το νομικό πλαίσιο της χώρας του εξωτερικού.

Η Ελλάδα είναι συμβαλλόμενο μέρος σε ορισμένες διμερείς συμφωνίες οι οποίες αφορούν στην αμοιβαία δικαστική συνδρομή και προβλέπουν τον επαναπατρισμό περιουσιακών στοιχείων.¹⁰⁵ Επιπλέον, ο επαναπατρισμός μπορεί να επιτευχθεί δυνάμει των εργαλείων που προβλέπονται στις ακόλουθες πολυμερείς συνθήκες: α) UNTOC, άρθρο 14, β) UNCAC, άρθρο 57, παρ. 3, περίπτωση α' και β', γ) Σύμβαση της Βαρσοβίας του 2005, άρθρο 25 παρ. 1 και δ) Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης του 1990, άρθρο 15.¹⁰⁶

Επιπλέον, σύμφωνα με την UNCAC, την UNTOC και τη Σύμβαση της Βαρσοβίας του 2005, η Ελλάδα μπορεί να συνάπτει συμφωνίες με άλλες συμβαλλόμενες χώρες για τους σκοπούς της διάθεσης των περιουσιακών στοιχείων που έχουν δημευθεί (συμφωνίες διάθεσης περιουσιακών στοιχείων).¹⁰⁷

Ελλείψει ειδικής νομικής διάταξης ή συμφωνίας που προβλέπει επαναπατρισμό περιουσιακών στοιχείων ή καταμερισμό/μοίρασμα περιουσιακών στοιχείων, οι ελληνικές αρχές μπορούν να προσφεύγουν στο άρθρο 16 παράγραφος 1 της Απόφασης-Πλαισίου 2006/783/ΔΕΥ της ΕΕ. Η απόφαση επιτρέπει τη διάθεση των κεφαλαίων που προέκυψαν από την εκτέλεση απόφασης δήμευσης ως εξής: i) εάν το ποσό που αποκτήθηκε είναι μικρότερο από 10 000 ευρώ ή το ισοδύναμο αυτού του ποσού, το ποσό θα κατοχυρωθεί για το κράτος εκτέλεσης, (ii) σε όλες τις άλλες περιπτώσεις, το 50% του ποσού που έχει αποκτηθεί μεταβιβάζεται από το κράτος εκτέλεσης στο κράτος έκδοσης.

Τελικώς, οι ελληνικές αρχές μπορούν, επίσης, να ζητήσουν τον επαναπατρισμό περιουσιακών στοιχείων που βρίσκονται στο εξωτερικό μέσω των δικαστικών διαδικασιών που προβλέπονται στην αλλοδαπή έννομη τάξη. Η επιστροφή αυτή μπορεί να πραγματοποιηθεί, εφόσον το δικαστήριο αποφασίσει ότι η αποκατάσταση ή η αποζημίωση των ζημιών καταβάλλεται απευθείας στην ελληνική κυβέρνηση. Επιπλέον, ο επαναπατρισμός μπορεί να πραγματοποιηθεί δυνάμει των συμφωνιών διακανονισμού ή συμβιβασμού τις οποίες έχουν υπογράψει οι αρμόδιες αρχές της Ελλάδας με αυτές άλλων χωρών. Η πρακτική αυτή χρησιμοποιείται όλο και πιο συχνά (για παράδειγμα, μέσω διακανονισμών με το Υπουργείο Δικαιοσύνης των Ηνωμένων Πολιτειών για τον επαναπατρισμό παράνομων κερδών) και συνεπώς, οι αρμόδιες ελληνικές αρχές μπορούν να προσφεύγουν σε αυτή, όταν έρχονται σε επαφή με αρχές άλλων χωρών.

---

¹⁰⁵ Για παράδειγμα, βλέπε τη Συνθήκη με την Αυστραλία (άρθρο 17 παρ. 5), με τον Καναδά (άρθρο 13 παρ. 2) και με τις ΗΠΑ (άρθρο 17 παρ. 3).

¹⁰⁶ Οι Συμβάσεις UNCAC και η UNTOC επιτρέπουν μόνο τον επαναπατρισμό περιουσιακών στοιχείων για αδικήματα που εμπíπτουν στο πεδίο εφαρμογής των αντίστοιχων διατάξεών τους.

¹⁰⁷ Οι συμφωνίες αυτές μπορεί να είναι είτε διαρκείς, είτε ειδικές συμφωνίες. Για παράδειγμα, οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν προσχωρήσει σε διαρκείς συμφωνίες διάθεσης στοιχείων με 20 χώρες. Οι συμφωνίες αυτές προβλέπουν γενικά τις προϋποθέσεις διάθεσης των περιουσιακών στοιχείων, τους τρόπους επικοινωνίας μεταξύ των αρχών σε κάθε κράτος, τις διαδικασίες για την υποβολή αίτησης για τη διάθεση των περιουσιακών στοιχείων και τον τρόπο πληρωμής των περιουσιακών στοιχείων.

VI. Συλλογή δεδομένων σχετικά με την ανάκτηση περιουσιακών στοιχείων

Η Οδηγία 2014/42 της ΕΕ ζητά από τα κράτη μέλη να συλλέγουν, σε κεντρικό επίπεδο, στατιστικά στοιχεία σχετικά με τη δέσμευση και την κατάσχεση περιουσιακών στοιχείων, προκειμένου για τη συγκέντρωση περισσότερων αξιόπιστων δεδομένων και τον εντοπισμό των περιοχών που χρήζουν βελτίωσης. Οι ελληνικές αρχές επιβολής του νόμου, ωστόσο, δεν τηρούν πλήρη στατιστικά στοιχεία, ενώ τα δεδομένα που διαθέτουν δεν είναι ενιαία ούτε συγκεντρωτικά. Για παράδειγμα, υπάρχει αβεβαιότητα μεταξύ ορισμένων φορέων σχετικά με τα είδη των υποθέσεων για τα οποία θα πρέπει να τηρείται αρχείο,¹⁰⁸ ενώ άλλοι παρακολουθούν τις διαταγές δέσμευσης και κατάσχεσης όχι για στατιστικούς λόγους, αλλά για να καθορίσουν πότε θα ζητήσουν την επέκταση της ισχύος των διαταγών αυτών.¹⁰⁹

Σύμφωνα με το άρθρο 88 του Ν. 3842/2010, οι αρχές επιβολής του νόμου και οι δικαστικές αρχές υποχρεούνται «να ενημερώνουν έγκαιρα το ΣΔΟΕ για όλες τις δεσμεύσεις, κατασχέσεις και δημεύσεις περιουσιακών στοιχείων και κεφαλαίων» στην Ελλάδα. Η υποχρέωση αυτήχειδιδιττό σκοπό. Αφενός, το ΣΔΟΕ τηρεί πλήρες αρχείο όλων των μέτρων ανάκτησης περιουσιακών στοιχείων που εφαρμόζουν οι ελληνικές αρχές. Αφετέρου, το ΣΔΟΕ είναι σε θέση να έχει εύκολη πρόσβαση σε πληροφορίες και να ανταποκρίνεται άμεσα στα αιτήματα της EUROPOL και των κρατών μελών της ΕΕ, τελώντας υπό την ιδιότητά του ως εθνικού σημείου επαφής με το Διακυβερνητικό Δίκτυο Ανάκτησης Εσόδων (CARIN).

Ωστόσο, σύμφωνα με το ΣΔΟΕ, η αναφορά υποθέσεων στα διεθνή όργανα δεν εφαρμόζεται στην πράξη, παρά τις προσπάθειες του ΣΔΟΕ να παρέχει καθοδήγηση στις δικαστικές και εισαγγελικές αρχές σχετικά με τις υποθέσεις τις οποίες οφείλουν να αναφέρουν.¹¹⁰

Τέλος, σύμφωνα με το άρθρο 40 του Νόμου 3691/2008 (κατά της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες), η ΜΧΠ υποχρεούται να αναφέρει όλα τα μέτρα δέσμευσης περιουσιακών στοιχείων στο ΣΔΟΕ, εφόσον τα στοιχεία αυτά εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του τελευταίου.

Συστάσεις

- Σύμφωνα με το άρθρο 11 της Οδηγίας 2014/42 της ΕΕ, η Ελλάδα πρέπει να συλλέγει πλήρη στατιστικά στοιχεία σχετικά με τον αριθμό των αποφάσεων δέσμευσης που εκδίδονται σε περιπτώσεις διαφθοράς, την εκτιμώμενη αξία των περιουσιακών στοιχείων που έχουν δεσμευτεί και τον αριθμό των αιτήσεων για εκτέλεση των διαταγών δέσμευσης που υποβάλλονται σε άλλα κράτη.
- Λήψη των απαραίτητων μέτρων, έτσι ώστε οι αρχές επιβολής του νόμου και οι δικαστικές αρχές να ενημερώνουν έγκαιρα το Γραφείο Ανάκτησης Περιουσίας του ΣΔΟΕ για όλες τις δεσμεύσεις, κατασχέσεις και δημεύσεις περιουσιακών στοιχείων και κεφαλαίων, όπως προβλέπεται στο άρθρο 88 του Νόμου 3842/2010.
- Καταβολή κάθε προσπάθειας, προκειμένου η ΜΧΠ να αναφέρει στις αρμόδιες αρχές όλα τα μέτρα δέσμευσης περιουσιακών στοιχείων που έχουν ληφθεί από το ΣΔΟΕ, εφόσον τα εν λόγω περιουσιακά στοιχεία εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του ΣΔΟΕ.

¹⁰⁸ Συνάντηση διαβούλευσης με το ΣΔΟΕ, Φεβρουάριος 2017.

¹⁰⁹ Συνάντηση διαβούλευσης με τον Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος, Φεβρουάριος 2017.

¹¹⁰ Συνάντηση διαβούλευσης με το ΣΔΟΕ (Αθήνα), Φεβρουάριος 2017.

VII. παραρτηματα

Τα κάτωθι σχέδια διατάξεων παρέχονται ως γενικός οδηγός και αφετηρία εφαρμογής των συστάσεων που παρουσιάστηκαν ανωτέρω. Όπως επισήμαναν οι ελληνικές αρχές, οι διατάξεις χρήζουν περαιτέρω επεξεργασίας και προσαρμογής, ώστε να ανταποκρίνονται στις αρχές της καλής νομοθέτησης (βλ. Νόμο 4048/2012, ΦΕΚ Α'34/ 23.02.2012).

A. Σχέδιο αναθεωρημένης διάταξης του ΚΠΔ για τη δέσμευση περιουσιακών στοιχείων

Άρθρο XX ΚΠΔ - Δέσμευση περιουσιακών στοιχείων

1. Τα αναφερόμενα στο άρθρο 76 παρ.1 ΠΚ περιουσιακά στοιχεία υπόκεινται σε δέσμευση εφόσον υπάρχουν βάσιμες υπόνοιες ότι τα παραπάνω περιουσιακά στοιχεία αποκτήθηκαν αμέσως ή εμμέσως από κακούργημα ή πλημμέλημα για το οποίο διεξάγεται ανάκριση ή έχουν χρησιμοποιηθεί ή προορίζονται να χρησιμοποιηθούν για την τέλεση αδικημάτων για τα οποία διεξάγεται ανάκριση.
2. Η δέσμευση των αναφερόμενων στο άρθρο 76 παρ.1 ΠΚ περιουσιακών στοιχείων επιβάλλεται σε τρίτο αν υπάρχουν βάσιμες υποψίες ότι αποκτήθηκαν αμέσως ή εμμέσως από εγκληματική δραστηριότητα. Ο τρίτος δεν υπόκειται σε μέτρα δέσμευσης εάν δύναται να αποδείξει την πλήρωση των προϋποθέσεων κατ' άρθρο 76 παρ.2 ΠΚ.
3. Όταν διεξάγεται κύρια ανάκριση, τη δέσμευση διατάζει ο ανακριτής με σύμφωνη γνώμη του εισαγγελέα. Σε περίπτωση διεξαγωγής προκαταρκτικής εξέτασης ή προανάκρισης, η δέσμευση διατάσσεται από το αρμόδιο μονομελές πρωτοδικείο.
4. Η διάταξη επέχει θέση έκθεσης κατάσχεσης και εκδίδεται χωρίς προηγούμενη κλήση του κατηγορουμένου ή του τρίτου. Η διάταξη επιδίδεται στον κατηγορούμενο και στην αρμόδια δημόσια αρχή ή το πιστωτικό ίδρυμα ή τον χρηματοπιστωτικό οργανισμό του τόπου όπου εδρεύει ο ανακριτής ή ο εισαγγελέας. Σε περίπτωση κοινών περιουσιακών στοιχείων η διάταξη επιδίδεται και στον τρίτο.
5. Η δέσμευση ισχύει από τη χρονική στιγμή της επίδοσης στην αρμόδια δημόσια αρχή ή το πιστωτικό ίδρυμα ή τον χρηματοπιστωτικό οργανισμό. Από τότε κάθε δικαιοπραξία, υποθήκη, ή άλλη πράξη που εγγράφεται στο βιβλίο του υποθηκοφυλακείου είναι άκυρη. Δημόσιο λειτουργός, διευθυντικό στέλεχος ή υπάλληλος του πιστωτικού ιδρύματος ή του χρηματοπιστωτικού οργανισμού, που παραβαίνει με δόλο τις διατάξεις της παραγράφου αυτής, τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι δύο ετών και με χρηματική ποινή.
6. Οποιοσδήποτε δικαιολογεί έννομο συμφέρον επί περιουσιακού στοιχείου υποκείμενου σε δέσμευση, δικαιούται να ζητήσει την άρση της διάταξης, με αίτηση που απευθύνεται προς την εκδούσα αρχή μέσα σε είκοσι μέρες από την επίδοση διάταξης. Αν η εκδούσα αρχή απορρίψει την προσφυγή ο κατηγορούμενος, ο ύποπτος ή ο ενδιαφερόμενος τρίτος δύναται να καταθέσουν ένδικο μέσο κατά της απορριπτικής απόφασης μέσα σε είκοσι μέρες από την απόφαση στο αρμόδιο κατά τόπον μονομελές εφετείο. Η υποβολή της προσφυγής ή του ενδίκου μέσου δεν αναστέλλουν την εκτέλεση της διάταξης.
7. Αν από την καθυστέρηση της σύμφωνης γνώμης του εισαγγελέα ή της διάταξης του αρμόδιου πρωτοδικείου μπορεί να τεθεί σε άμεσο κίνδυνο ή να απολεσθεί το περιουσιακό στοιχείο ο εισαγγελέας ή ο ανακριτής μπορεί να προχωρήσει σε όλες τις απαραίτητες ενέργειες της προκειμένου να διασφαλίσουν το περιουσιακό στοιχείο. Στην περίπτωση αυτή ο εισαγγελέας ή ο ανακριτής είναι υποχρεωμένοι να εισαγάγουν το ζήτημα στο αρμόδιο πρωτοδικείο ή εισαγγελέα εντός 72 ωρών. Διαφορετικά η ισχύς της σχετικής διάταξης παύει αυτοδικαίως με τη λήξη της προθεσμίας.
8. Η δέσμευση παύει αυτοδικαίως με την παρέλευση 18 μηνών από την ημερομηνία έκδοσης της διάταξης, εκτός αν η εκδούσα αρχή αποφαινεται με ειδικά αιτιολογημένο απόφαση για την παράταση της δέσμευσης. Η παράταση μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο προσφυγής σύμφωνα με τη διαδικασία της παρ. 6.

B. Σχέδιο διάταξης του Ποινικού Κώδικα για τη δήμευση

Άρθρο 76 ΠΚ - Δήμευση

1. Περιουσιακά στοιχεία συμπεριλαμβανομένης της κινητής και ακίνητης περιουσίας, κάθε είδους λογαριασμών, τίτλων ή χρηματοπιστωτικών προϊόντων που τηρούνται σε πιστωτικό ίδρυμα ή χρηματοπιστωτικό οργανισμό, καθώς και των θυρίδων θησαυροφυλακίου, έστω και κοινών οποιουδήποτε είδους με άλλο πρόσωπο, που προέρχονται από τέλεση κακουργήματος ή πλημμελήματος το οποίο πηγάζει από δόλο ή έχουν χρησιμοποιηθεί ή προορίζονται να χρησιμοποιηθούν για την τέλεση κακουργήματος ή πλημμελήματος το οποίο πηγάζει από δόλο και ανήκουν ή βρίσκονται στην κατοχή του αυτουργού ή κάποιου από τους συμμετόχους υπόκεινται σε δήμευση. Περιουσιακά στοιχεία που μεταφέρθηκαν ή μετατράπηκαν, εν μέρει ή πλήρως, σε άλλα περιουσιακά στοιχεία ή έχουν αναμιχθεί με περιουσιακά στοιχεία που αποκτήθηκαν από νόμιμες πηγές, υπόκεινται επίσης σε δήμευση μέχρι την καθορισμένη αξία του αναμειχθέντος στοιχείου. Το εισόδημα ή άλλα οφέλη που απορρέουν από τα εν λόγω στοιχεία, από περιουσία που αποκτήθηκε με τα εν λόγω στοιχεία ή από περιουσία με την οποία έχουν αυτά αναμιχθεί υπόκεινται επίσης σε δήμευση στον ίδιο βαθμό, όπως τα προϊόντα του κακουργήματος ή πλημμελήματος.

2. Τα αναφερόμενα στην παρ. 1 περιουσιακά στοιχεία που ανήκουν σε τρίτον υπόκεινται σε δήμευση, εκτός εάν ο τρίτος δύναται να αποδείξει ότι: (α) διαθέτει έννομο συμφέρον επί των περιουσιακών στοιχείων, (β) δεν τεκμαίρεται ότι ήταν συνεργός ή άλλως συμμετείχε στην εγκληματική δραστηριότητα που ασκεί ο κατηγορούμενος ή σε οποιαδήποτε άλλη σοβαρή παράβαση που συνδέεται με τη διαδικασία και (γ) δε γνώριζε και δεν αγνοούσε εκ προθέσεως την παράνομη αιτία, περιεχόμενο, χρήση ή προορισμό των περιουσιακών στοιχείων. Σύμφωνα με το άρθρο XX(2) ΚΠΔ, οι ανωτέρω προϋποθέσεις εφαρμόζονται επίσης στα μέτρα δέσμευσης.

3. Αν τα περιουσιακά στοιχεία που υπόκεινται σε δήμευση σύμφωνα με την παρ.1, δεν υπάρχουν πλέον, δεν έχουν βρεθεί, δεν είναι δυνατόν να κατασχεθούν ή ανήκουν σε τρίτο σε βάρος του οποίου δεν είναι δυνατόν να επιβληθεί δήμευση, δημεύονται περιουσιακά στοιχεία του υπαιτίου ίσης αξίας με αυτά κατά το χρόνο της καταδικαστικής απόφασης, όπως την προσδιορίζει το δικαστήριο. Το δικαστήριο μπορεί να επιβάλλει και χρηματική κοινή μέχρι το ποσό της αξίας των περιουσιακών στοιχείων, αν κρίνει ότι δεν υπάρχουν πρόσθετα περιουσιακά στοιχεία για δήμευση ή τα υπάρχοντα υπολείπονται της αξίας των υποκειμένων σε δήμευση.

4. Εφόσον η κατάσχεση είναι στη συγκεκριμένη περίπτωση δυσανάλογη ή υπάρχει κίνδυνος να αποστερήσει τον κατηγορούμενο ή τρίτο από πράγμα που εξυπηρετεί τον αναγκαίο βιοπορισμό, το αρμόδιο δικαστήριο μπορεί να διατάξει περιορισμένη κατάσχεση, να επιβάλει χρηματική ποινή ή να διατάξει αμφότερα.

5. Δήμευση διατάσσεται και όταν δεν ασκήθηκε δίωξη στις ακόλουθες περιπτώσεις: (α) λόγω θανάτου του υπαιτίου (β) λόγω αδυναμίας ταυτοποίησης ή ταυτοποίησης του υπαιτίου ή (γ) λόγω οριστικής παύσης ή κήρυξης της δίωξης ως απαράδεκτης. Αν δεν ασκήθηκε δίωξη η δήμευση διατάσσεται με βούλευμα του κατά τόπον αρμόδιου συμβουλίου πλημμελειοδικών και στις περιπτώσεις που δίωξη έπαυσε οριστικώς ή κηρύχθηκε απαράδεκτη με βούλευμα του δικαστικού συμβουλίου ή με απόφαση του δικαστηρίου που παύει ή κηρύσσει απαράδεκτη την ποινική δίωξη. Οι διατάξεις του άρθρου 492 και του άρθρου 504 παρ. 3 Κ.Π.Δ. εφαρμόζονται αναλόγως και στην προκειμένη περίπτωση.

